

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

TIBBİ VE AROMATİK BİTKİ ÇEŞİTLİLİĞİNİN KORUNMASINDA, BUNLARIN ÜRETİMİNDE VE PAZARLANMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR İLE ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU (10 / 361, 405, 406, 407, 410) TUTANAK DERGİSİ

11'inci Toplantı
24 Ekim 2019 Perşembe

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Sayfa

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı İbrahim Aydın'ın, Komisyonun Ankara dışı yaptığı ve yapmayı planladığı çalışma ziyaretleri ile bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

III.- SUNUMLAR

1.- İslam Gıda Güvenliği Teşkilatı Asya ve Afrika Ülke Yöneticisi Rufiya Ospanova'nın, Örgütün amacı ve hedefleri ile gıda güvenliğini etkileyen sebepler hakkında sunumu

2.- Prof. Dr. Neşet Arslan'ın, kenevir ve haşhaş bitkisinin ülkemizdeki ve dünyadaki durumu ile kullanım alanları hakkında sunumu

3.- Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Halil İbrahim Uğraş'ın, Düzce Üniversitesi olarak Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması Projesi kapsamında geleneksel ve tamamlayıcı tıp ve tarımsal atıkların endüstriyel ürüne dönüştürülmesi konusunda yaptıkları çalışmalar ve öneriler hakkında sunumu

4.- BM Sınai Kalkınma Örgütü Enerji ve Çevre Uzmanı Ayşen Toksöz'ün, UNIDO'nun işleyişi ile Türkiye'nin Ekonomisinin Yeşil Büyümeye Doğru Gelişmesine Yardımcı Olmak İçin Biyolojik Kütlenin Sürdürülebilir Kullanımı Projesi çerçevesinde tıbbi ve aromatik bitkilerin atıklarının kullanımı hakkında sunumu

5.- BM Gıda ve Tarım Örgütü Tarım Uzmanı Fazıl Düşünceli'nin, FAO'nun amacı ve FAO-Türkiye işbirliğinde tıbbi ve aromatik bitkiler konusunda çalışmalar hakkında sunumu

6.- Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uzmanı Hekimler Derneği Denetim Kurulu Üyesi Uzm. Dr. Şeyma Betül Yüksel Erkayacan'ın, tıbbi ve aromatik bitkilerin doğru kullanımının önemi hakkında sunumu

7.- Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uzmanı Hekimler Derneği Temsilcisi İbrahim Erkayacan'ın, ilaç etken maddelerinin bitkisel kaynaklı üretilmesi ve katma değerli ürün üretilmesi hakkında sunumu

**TIBBİ VE AROMATİK BİTKİ ÇEŞİTLİLİĞİNİN KORUNMASINDA, BUNLARIN
ÜRETİMİNDE VE PAZARLANMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR İLE ALINMASI
GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS
ARAŞTIRMASI KOMİSYONU**
(10 / 361, 405, 406, 407, 410)

11'inci Toplantı
24 Ekim 2019 Perşembe

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Tıbbi ve Aromatik Bitki Çeşitliliğinin Korunmasında, Bunların Üretiminde ve Pazarlanmasında Karşılaşılan Sorunlar ile Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 11.09'da açılarak iki oturum yaptı.

Komisyon Başkanı İbrahim Aydın, Komisyonun Ankara dışı yaptığı ve yapmayı planladığı çalışma ziyaretleri ile bugünkü gündemine ilişkin bir açıklama yaptı.

İslam Gıda Güvenliği Teşkilatı Asya ve Afrika Ülke Yöneticisi Rufiya Ospanova tarafından, Örgütün amacı ve hedefleri ile gıda güvenliğini etkileyen sebepler,

Prof. Dr. Neşet Arslan tarafından, kenevir ve haşhaş bitkisinin ülkemizdeki ve dünyadaki durumu ile kullanım alanları,

Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Halil İbrahim Uğraş tarafından, Düzce Üniversitesi olarak Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması Projesi kapsamında geleneksel ve tamamlayıcı tıp ve tarımsal atıkların endüstriyel ürüne dönüştürülmesi konusunda yaptıkları çalışmalar ve öneriler,

BM Sınai Kalkınma Örgütü Enerji ve Çevre Uzmanı Ayşen Toksöz tarafından, UNIDO'nun işleyişi ile Türkiye'nin Ekonomisinin Yeşil Büyümeye Doğru Gelişmesine Yardımcı Olmak İçin Biyolojik Kütlenin Sürdürülebilir Kullanımı Projesi çerçevesinde tıbbi ve aromatik bitkilerin atıklarının kullanımı,

BM Gıda ve Tarım Örgütü Tarım Uzmanı Fazıl Düşünceli tarafından, FAO'nun amacı ve FAO-Türkiye işbirliğinde tıbbi ve aromatik bitkiler konusunda çalışmalar,

Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uzmanı Hekimler Derneği Denetim Kurulu Üyesi Uzm. Dr Şeyma Betül Yüksel Erkayacan tarafından, tıbbi ve aromatik bitkilerin doğru kullanımının önemi,

Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uzmanı Hekimler Derneği Temsilcisi İbrahim Erkayacan tarafından, ilaç etken maddelerinin bitkisel kaynaklı üretilmesi ve katma değerli ürün üretilmesi,

Hakkında sunum yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından saat 15.58'de toplantıya son verildi.

24 Ekim 2019 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 11.09

BAŞKAN: İbrahim AYDIN (Antalya)**BAŞKAN VEKİLİ: Recep ŞEKER (Karaman)****SÖZCÜ: Refik ÖZEN (Bursa)****KÂTİP: Zemzem Gülender AÇANAL (Şanlıurfa)**

BAŞKAN – Çok kıymetli Komisyon üyesi arkadaşlarım, değerli uzmanlarımız ve bugünkü misafirlerimiz, davetlilerimiz; öncelikle hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Tıbbi ve Aromatik Bitkileri Araştırma Komisyonunun 11’inci toplantısını açıyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

*1.- Komisyon Başkanı İbrahim Aydın’ın, Komisyonun Ankara dışı yaptığı ve yapmayı planladığı çalışma ziyaretleri ile bugünkü gündemine ilişkin açıklaması(x)**

BAŞKAN - Bu, 11’inci toplantımız. Şehirleri veyahut da arazi gezisi incelemelerinin de 5’incisini yaptık, 6’ncısını da inşallah bu gece saat 23.00’te Hatay programıyla yapacağız. Şu ana kadar bildiğiniz gibi İç Anadolu’da Çorum, Konya ve Karaman’da; daha sonra Ege Bölgesi’ni temsilen Balıkesir’de ve son olarak da Doğu Karadeniz’de -Artvin’den başlayıp, tıbbi ve aromatik bitki çeşitliliği en fazla olan ilimizden başlayarak Rize, Trabzon, Giresun, Ordu, Samsun ziyaretlerimiz oldu- verimli arazi çalışmalarımızı yaptık. Bu hafta sonu da dört günlük program yani cuma, cumartesi, pazar, pazartesi Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa çalışma ziyaretlerimiz olacak. Ondan sonra da Komisyonumuzun çalışma süresinin sonuna doğru geliyoruz, üç ayı doldurduk; bir ay da ek süre istedik Başkanlığımızdan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığımızdan, o süre de verildi. Bir yandan uzmanlarımızla raporları yazmaya devam ediyoruz. Bu salonlarda hemen hemen 60’ın üzerinde hocalarımızı, üreticilerimizi, bu işle ilgilenen uzmanlarımızı dinledik, onları da raporumuza işliyoruz şu anda, çalışıyoruz.

Bugün de yine misafirlerimiz var, Profesör Doktor Neşet Arslan Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi emekli öğretim üyesi hocamız var. Yine Profesör Doktor Halil İbrahim Uğraş, Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı. Bu üniversitemiz, özellikle bu konuda yani tıbbi aromatik bitkiler konuda ihtisas üniversitesi diye, pilot üniversite seçildiği için özellikle davet ettik. Yine Rufiya Ospanova İslam Gıda Güvenliği Örgütü Asya ve Afrika Ülke Yöneticisi yani uluslararası boyutlu olsun diye bu türlü şeyleri davet etmiştik bu hafta. Yine Ayşen Toksöz, Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı Enerji ve Çevre Uzmanı. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü Temsilcileri Fazıl Düşünceli, tarım uzmanı; Yasemin Aslı Karataş program destek uzmanı. Yine Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uzman Hekimleri Derneği temsilcileri -genel de STK’ler ve dernekleri de önemsedik bu toplantılarımızda, o arkadaşlarımız da burada- Uzman Doktor Şeyma Betül Yüksel Erkayacan, İbrahim Erkayacan. Bugün bu arkadaşlarımızı dinleyeceğiz.

(*) 14/6/2019 tarihli Çorum;17/6/2019 tarihli Çin Heyeti ile Toplantı;11/10/2019 tarihli Trabzon, Rize; 12/10/2019 tarihli Artvin;13/10/2019 tarihli Trabzon, Giresun;14/10/2019 tarihli Samsun; 25/10/2019 tarihli Hatay; 26/10/2019 tarihli Hatay, Kilis, Gaziantep; 27/10/2019 tarihli Şanlıurfa; 28/10/2019 tarihli Gaziantep, Şanlıurfa; Çalışma Ziyaretleri ve Basın Toplantıları tutanakları ile Komisyon Raporu bu Toplantı Tutanağına eklidir

Gündemi de çok yoğun Meclisin, hem burada Komisyon toplantımız var hem arkasında Genel Kurul var ve ben Plan ve Bütçe Komisyonu üyesiyim, bugün bütçenin sunumunu yapacak Cumhurbaşkanı Yardımcımız, onun için Bütçe Komisyonunda da olacağız. Süreleri iyi kullanarak ve öğlen iki gibi bir ara verirse uygun olur herhâlde, hem bir yemek arası olur hem de Genel Kurula gitmek isteyenler olur -belki yoklama olur- daha sonra da devam ederiz.

Evet, şimdi ilk konuşmacı olarak Rufiya Ospanova.

Buyurun.

III.- SUNUMLAR

1.- İslam Gıda Güvenliği Teşkilatı Asya ve Afrika Ülke Yöneticisi Rufiya Ospanova'nın, Örgütün amacı ve hedefleri ile gıda güvenliğini etkileyen sebepler hakkında sunumu

İSLAM GIDA GÜVENLİĞİ ÖRGÜTÜ ASYA VE AFRIKA ÜLKE YÖNETİCİSİ RUFİYA OSPANOVA – Meclis olarak bana bu imkânı tanıdığınız için, İslam Gıda Güvenliği Örgütü adına sunum yapma fırsatı tanıdığınız için çok teşekkür ediyorum.

Her şeyden önce bazılarınız kendi kendine sorabilir İslam Gıda Güvenliği Örgütü nasıl kuruldu, hangi amaçla kuruldu diye. Bu fikir 2011’de Devlet Başkanımız Nursultan Nazarbayev, ardından da Kazakistan Cumhurbaşkanı adına öncelikle dile getirildi. Sonrasında “İslam Gıda Güvenliği Örgütü” adı ve bu yeni İslam İşbirliği Teşkilatı ihtisas kurumunu kanun tasarısıyla 11-12 Haziran 2013 tarihlerinde Kazakistan’ın Astana şehrinde düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi ülkelerin hükûmetler arası uzmanlar toplantısında hazırlandı kanun taslağı. Teşkilatımız Türkiye Cumhuriyeti’nin üye olmasından oldukça gurur duyuyor.

Şu an 34 üye var ve İslam Gıda Güvenliği Örgütü Tüzüğü’ne göre amaçları ve hedefleri sıralamak istiyorum:

İlk amacımız, üye devletlere sürdürülebilir tarım, kırsal kalkınma, gıda güvenliği ve biyoteknoloji konularında çeşitli konularda uzmanlık ve teknik bilgi desteği sağlamak.

Daha sonra, çölleşme, ormanların tahrip edilmesi, erozyon ve tuzluluklan kaynaklanan sorunları ele almak ve sosyal güvenlik ağlarını sağlamak.

Üye devletlerle koordineli olarak gıda güvenliği durumunu, gıda güvenliği rezervlerinin oluşturulması da dâhil olmak üzere gerekli acil durum ve insani yardımların belirlenmesini yapıyoruz.

Aynı zamanda tarım ve tarımsal kaynakların geliştirilmesi ve üye devletlerde gıda güvenliğinin artırılması için mobilizasyon ve yönetimi ve ortak tarım politikalarını koordine etmek, formüle etmek ve uygulamak amaçlarımızdan bir tanesi.

Amaçlarımızdan bir tanesi de bilgi alışverişiyle uygun teknoloji ve kamu gıda yönetim sistemlerinin transferiydi. “Gıda güvenliği nedir?” diye sorarsanız cevaben 1996 yılında Dünya Gıda Zirvesi ülkelerinin raporunda gıda güvenliğini şu şekilde tanımlıyorlar: Gıda güvenliği, tüm insanların diledikleri zaman yeterli, güvenli ve besleyici gıdaya fiziksel ve ekonomik erişime sahip olduklarında aynı zamanda aktif ve sağlıklı bir yaşam için mümkün olacaktır. Gıda güvenliği aynı zamanda hayati bir önem taşımaktadır.

FAO istatistiklerinde dünyadaki yaklaşık 850 milyon insanın yetersiz beslendiği tahmin edilmekteydi ancak Dünya Gıda Zirvesi ve kalkınma hedefleri 1990 ile 1992’den 2015’e kadarki süreçte açlığın yarı yarıya düşürülmesi hedeflenmişti ancak bu hedef tutturulamadı, kaydedilemedi. Burada dikkatinizi çekmek istediğim bir kilit mesaj var, o da sayın Parlamento üyeleri, gıda güvensizliğinin gerçek olduğu

ve işleri düzeltmek için birlikte çalışmamız gerektiğidir. Birlikte çalışmak, aynı sayfada olmak, aynı hedeflerin ne olduğunu anlamak, somut planlar ve bunları uygulamak için adımlar oluşturmak, diğer katma değerli iş birliği imkânlarını gözden geçirmek ve değerlendirmek anlamına geliyor.

Öncelikle gıda güvenliğini etkileyen konulara ve bunların sebeplerine baktığımızda, 2015 yılında yapılan bir araştırmada küresel gıda fiyatlarında 2008 ve 2011'deki önemli fiyat artışları oldu. Vadeli işlem piyasaları, geleneksel finansal risk anlayışı ve küresel pazarlar arasında spekülasyona yol açtı ve erişilebilirliği etkiledi. Kısa vadeli ekonomik sebepler, kuraklık ve hava değişikliklerini içeriyor ve bunun nedeni, istifleme ve ihracat yasakları yanı sıra gıda arzını teşkil ediyor. Orta vadeli nedenlere bakıldığında et ve biyoyakıtlara olan talep giderek arttı. Her ikisi de mevcut gıda stoku üzerinde talepte bulunulması ve tarım desteğindeki değişikliklerden kaynaklandı. Uzun ve orta vadede üretim maliyetleri petrol fiyatlarından etkilenmektedir ve bu da nakliye, gübre gibi tarımsal girdilerin maliyetini etkilemektedir.

Gıda güvenliği tartışılırken aslında yukarıda belirtilenden daha fazlasını dikkate almak gerekiyor. Örneğin, aromatik ve tıbbi bitkiler gibi bir konuyu ele aldığımızda aslında daha fazla özelliklere bakmamız gerekiyor. Burada tıbbi aromatik bitkilerin tarihçesinden bahsederseniz, ilk kayıtlar, özellikle bitkilerin en eski kayıtları haşhaş da dâhil olmak üzere Sümer medeniyetlerindeki kil tabletlerinde bulunmuştur. Eski Mısır'dan da yine Ebers Papirüsü'nde MÖ 1550 ve 850 yıllarında bitki ilaçlarını tarif etmektedir. Sağlığı artırıcı veya tıbbi takviyeleri olan, bileşenleri olan doğal maddelerden oluşan ilaçlar doğal ürün ilaçlarından ve botanik ilaçlardan mı bahsediyoruz, yoksa genellikle yasal kabul edilenleri mi kast ediyoruz?

Son zamanlarda bir araştırmaya, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi tarafından yapılan Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde şifalı bitkilerin kullanımı ve ekonomik potansiyeli üzerine bir araştırmaya rastladım. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde tıbbi olarak kullanılan bitki türlerinden 50 bitkinin 14 olduğunu gördüm.

TERCÜMAN - Ben de geçen hafta Komisyonumuzun Karadeniz Bölgesi'ne bir ziyaret gerçekleştirdiğini, aslında 14 türden çok daha fazla endemik bitki olduğunu söyledim. Hatta sadece Artvin yöremizde 400'ün üzerinde endemik bitkinin kaydedildiğinden bahsettim.

İSLAM GIDA GÜVENLİĞİ ÖRGÜTÜ ASYA VE AFRİKA ÜLKE YÖNETİCİSİ RUFİYA OSPANNOVA – Sonuç olarak, buradan ayrılırken hafızalarınızda kalmasını istediğim bir iki husus daha var: Bu biyolojik çeşitlilik, erişilebilirlik ve uluslararası iş birliği konusu devletin yasama organlarının en üst düzeyinde ele alınması gereken konulardır.

Bana değerli zamanınızı ayırdığınız için çok teşekkür ediyorum ve umarım yaptığım sunum oturumunuza katkıda bulunur.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Sorusu olan?

RECEP ŞEKER (Karaman) – Sayın Başkan...

BAŞKAN – Buyurun.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Organizasyonlarında tıbbi aromatik bitkiyle ilgili nasıl bir çalışma var? Yani ülkelere göre bir paylaşım mı var? Bunun değerlendirilmesiyle ilgili bir çalışma var mı? Bir uğraşları oldu mu bu konuyla ilgili?

İSLAM GIDA GÜVENLİĞİ ÖRGÜTÜ ASYA VE AFRİKA ÜLKE YÖNETİCİSİ RUFİYA OSPANOVA – Şu an çeşitli “croft for teacher” gibi uluslararası enstitülerle diyalogumuz devam ediyor. Yani üye ülkelerimiz bize projeye başvurduklarında onları destekleyebiliyoruz.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Limitler var mı? Mesela, ne kadar?

İSLAM GIDA GÜVENLİĞİ ÖRGÜTÜ ASYA VE AFRİKA ÜLKE YÖNETİCİSİ RUFİYA OSPANOVA – Bir bütçemiz, bir limitimiz var. Her üye ülke için 5 milyon ile 20 milyon dolar arasında destek verebiliyoruz. İsterseniz size onu gönderebiliriz.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Biz de “Her ile bir bitki” dediğimiz zaman o konuda destek isteyebiliriz.

Teşekkür ediyorum.

Hocam, buyurun.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Geçen seneki bütçeniz ne kadar? Bir de somut olarak yaptıklarınız ne? Örneğin, Somali’deki açlıkla mücadelede ne yaptınız?

İSLAM GIDA GÜVENLİĞİ ÖRGÜTÜ ASYA VE AFRİKA ÜLKE YÖNETİCİSİ RUFİYA OSPANOVA – Şu an belirlenmedi, Ağustos 2020’de oluşturacağız, ondan sonraki yıl alacağız bütçemizi.

Somali kadar Yemen’de de projelerimiz var. Ulusal ve uluslararası onların stratejilerini belirliyoruz. Tohum bazında takas yapıp yapmamak ülkelere göre değişiyor. Bir ülkenin meyve ve sebzesi olabiliyor, öbürünün eti ve daha farklı ürünleri olabiliyor farklı dönemlerde, onu karşılıklı değişim yapabiliyorlar programla.

BAŞKAN – Çok teşekkür ediyoruz. Tıbbi ve aromatik bitkilerin korunmasıyla ilgili veya bir ildeki geliştirilmesiyle ilgili projelerimiz olacak yani “Her ile bir ürün” dediğimiz zaman. Ona destek almak iyi niyetiyle tekrar teşekkür ediyorum.

İSLAM GIDA GÜVENLİĞİ ÖRGÜTÜ ASYA VE AFRİKA ÜLKE YÖNETİCİSİ RUFİYA OSPANOVA – Tarım Bakanlığıyla da çalışmalarımız devam ediyor. Türkiye’nin de üye olmasından dolayı çok büyük mutluluk yaşıyoruz.

BAŞKAN – Evet, hem Tarım Bakanlığımız hem de işte mesela en son gittiğimiz DOKAP gibi kuruluşlar veya üniversitelerle beraber bir proje yapıp bu tıbbi aromatik bitkilere o ilde -mesela Artvin deyince alıç mesela- bu konuyla ilgili oraya nasıl destek alabiliriz ve sizlerin de desteğiyle bu ürünü güvenilir bir gıda şeklinde dünyaya nasıl pazarlarız, insan hizmetine nasıl sunarız; bununla ilgili bir çalışma yapmakta fayda olacak inşallah.

İSLAM GIDA GÜVENLİĞİ ÖRGÜTÜ ASYA VE AFRİKA ÜLKE YÖNETİCİSİ RUFİYA OSPANOVA – Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz, sağ olun.

Şimdi de Profesör Doktor Neşet Arslan hocamızı davet ediyorum.

2.- Prof. Dr. Neşet Arslan’ın, kenevir ve haşhaş bitkisinin ülkemizdeki ve dünyadaki durumu ile kullanım alanları hakkında sunumu

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Değerli Komisyon üyeleri ve buraya gelen uzman arkadaşlar; hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Öncelikle şunu belirtiyim, benim bu işlerle uğraştığım zamanlarda özellikle ziraat fakültelerinde hemen hemen hiç kimse yoktu ama bugün Türkiye'nin her tarafında tıbbi bitkilere, aromatik bitkilere yoğun bir ilgi var. Bu ilgi Meclisimize de yansımış, bir Komisyon oluşturulmuş. İnşallah bu Komisyonun çıkaracağı rapor ve raporun uygulamaları memleketimiz için hayırlı olur.

Ben burada –Komisyondan gelen teklif üzerine öyle yaptım- 2 tane sunum hazırladım, birini sunacağım çünkü uzun içerikleri. Bir haşhaş ve kenevir üzerine Komisyonda pek konuşulmamış bana iletildiği kadarıyla, bunun üzerinde duracağım. Eğer ileride boş vaktimiz olursa öbür, tıbbi bitkilerle ilgili hazırladığım sunumdan da bazı şeyler söylerim.

Şimdi, bu iki bitki benim uzun süre okuttuğum ve üzerinde çalıştığım bitkiler. Özellikle haşhaşa çok fazla doktora ve yüksek lisans çalışması yaptırdım. Bunun yanında, tabii, kendi çalışmalarımız da var. Ayrıca, yabani haşhaşları dokuz sene araziden topladık, denemelerini yaptık. Dolayısıyla bu konudan biraz bahsetmek istiyorum. Bir de kenevir son günlerin çok popüler bitkisi, ondan da sizlere bazı şeyler aktarmak istiyorum.

Kenevir son zamanlarda çok konuşuluyor. Nedir bu bitki? Bu bitki tek yıllık ve yazlık olarak ekilen, yetiştiği şartlara göre, aynı zamanda çeşitlerine göre de boyu 50 santim ile 4 metreye, hatta bazen 5 metreye kadar boylanan bir bitki, çok hızlı büyüyor bir yılda. Bu bitkinin çiçekleri üst kısmında olur. Niye söylüyorum? Daha sonraki söylediklerimde buralar önemli olduğum için üstünde durdum. Kenevir iki evcikli bir bitkidir yani insanlar gibidir; erkek bitki ayrı, dişi bitki ayrıdır, ayrı ayrı bitkiler üzerinde bulunur çiçekler. Yalnız, ıslah çalışmalarıyla monoik (tek evcikli) yani erkek çiçekler ve dişi çiçekler aynı bitkide fakat ayrı ayrı yerlerde bulunan bitkiler geliştirilmiştir. Bugün yetiştirilen çeşitlerin büyük bir kısmı da tek evciklidir. Onun sebepleri de daha iyi şey olmasından dolayı.

Şu gördüğümüz kenevir tohumları. Kenevir tohumu herhangi bir kısıtlamaya tabi değildir, serbestçe satılıp alınan bir tohumdur. Şu gördüğümüz, kenevirin erkek bitkisinin çiçekleri. Çiçekleri bunun salkım şeklinde, görüyorsunuz, dağınık şekilde. Bunlar da dişi bitki. İkisi birbirinden tamamen morfolojik olarak farklı bitkiler. Şurada erkek ve dişi bitkileri bir arada görüyoruz. Dikkatinizi çekmiştir belki, bazıları sararmış. Erkek bitkiler çiçek açtıktan sonra hemen olgunlaşmaya geçer, dişi bitkiler bir iki ay kadar daha büyümelerine ve gelişmelerine devam eder. Şurada görülen resim kurumuş bitkiler, erkek bitkiler ve dişi bitkiler hâlâ yemyeşil duruyor, görüyorsunuz. Bu resim rahmetli Kamil İlisulu Hocamdan kalma yani eski resim. Şurada da yine kenevir bitkilerini görüyoruz. Ortadaki dişi bitkinin meyve bağlamış durumu. Bana göre sol taraftaki bitkiler monoik bitkiler, sağ taraftakiler de erkek ve dişi bitkiler.

Kenevir Orta Asya'nın bir bitkisidir. Dolayısıyla aynı zamanda Türklerin bir bitkisidir. Orta Asya, biliyorsunuz, bizim ana vatanımız. Ve buradan dünyaya yayılmıştır. Milattan önce 8 bin yıllarına kadar götürülmektedir.

Bu bitkinin başlıca üç kısmından yararlanılıyor: Lif ve saplarından, tohumlarından ve çiçek yapraklarından. Çiçek ve yapraklarından yani esrar ve diğer preparatlardan faydalanılması 1933 yılında çıkarılan 2313 sayılı Kanun'la yasaklanmıştır, bizim ülkemiz için söylüyorum; dünyada da yasaklandı zaten. Lif ve sapları ile tohumlarından olan ise 1990 yılına kadar herhangi bir kısıtlama olmadan yetiştirilmiştir, 1990 yılında izne tabi tutulmuş ve belli illerde yetiştirilmesine müsaade edilmiştir.

Bu yasaklar iki kategoride incelenebilir: Bir, esrarından dolayı yasaklama; bir de bitkinin tamamen tarımının yasaklanması. Her ikisi de iç içe kabul edilebilir çünkü esas yasaklamaların ardında esrar var. Esrarın amaç dışı kullanımı tüm dünyada dikkati çektiği için yasaklamalar da gündeme gelmiş.

“Bunun zararını azaltalım.” düşüncesiyle buna şey yapılmış. Bununla ilgili ilk geniş yayın 1894 yılında yayınlanan, İngilizlerin Hindistan’ı işgal ettikten sonra, orada Kenevir’in çok kullanıldığını gördükten sonra hazırladıkları komisyonun raporu. Yedi cilt bu rapor, oldukça kapsamlı bir rapor.

Kenevirin yasaklanması 1925 yılındaki Cenevre toplantısında gündeme gelmiş, kabul edilmiş ve ondan sonra da kenevirin esrar olarak kullanımı yasaklandığı gibi, şimdiye kadar diğer hangi ülkelerin farmakopesinde varsa ilaçlar olarak kullanılması yasaklandığı için farmakopelerden de çıkarılmıştır. Bizim ülkemizde 1933’ten sonra yasaklanmış olmasına rağmen, herhangi bir kullanımı olmaması nedeniyle ve farmakope 1941’de yenilendiği için 1941’de farmakopeden çıkarılmıştır; ondan önceki farmakopede var. Bu Cenevre Sözleşmesi’nin uygulamaları diğer başka anlaşmalar, vesaireler, hepsini bir araya getiren, 1961 yılında imzalanan Tek Sözleşmesi’yle bütün uyuşturucu maddelerin murakabe, takibi, kontrolü bu sözleşmeyle, Birleşmiş Milletlerin önerisiyle kabul edilmiş. Biz de bunu 1966 yılında kabul etmiş ve uygulamaya koymuşuz. Bu sözleşme, uyuşturucu maddelerle ilgili en önemli sözleşme ve hâlen yürürlükte olan bir sözleşmedir. Burada kenevir üç maddede geçiyor; birisi tanımlarında, diğerleri de 22 ve 28’inci maddelerde.

Kenevirin ilk yasaklanması Amerika Birleşik Devletleri’nde olmuştur. Daha doğrusu, keneviri yasaklama değil, esrar olarak kullanımı yasaklanmış ama yetiştiriciliği için de ağır vergiler konulduğu için ülkede yetiştirilemez duruma gelmiş. Sadece İkinci Dünya Harbi bu kanunun bu hükümleri göz ardı edilerek Amerika’da bir miktar kenevir yetiştirilmiş, sonra yine yetiştirilmemiştir. Amerika’yı diğer devletler takip etmiş ve hepsinde de yasaklanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri -enteresan, bunu sonra söylediğinde bunun özellikle hepinizin hafızasında olmasını istiyorum- 1970 yılında uyuşturucu maddelerle ilgili çıkardığı bir şeyde “Eroin, esrar, ecstasy gibi şeylerin hiçbir tıbbi değeri yoktur ve bunlar asla reçete edilemez, ilaç olarak kullanılamaz, hastaya tedavi amacıyla verilemez.” diye karar almışlar. Ondan sonra neler olmuş, şimdi göreceğiz.

Kenevir yasaklanmasına rağmen ekim alanları oldukça fazlaydı eskiden. 1948-1952 yılları ortalaması olarak 1 milyon 164 bin hektarlık bir alanda ekimi yapılıyor. Tek Sözleşmesi’nin imzalandığı yıl da 473 bin hektarlık bir ekim alanı, 300 bin tonluk lif üretimi, 80 bin tonluk da tohum üretimi var. 1996-1997’de bu daha da düşmüş. Günümüzde ise en son 2017 rakamlarına göre 42 bin hektarlık bir ekim alanı, 59 bin tonluk-60 bin tonluk bir lif üretimi, ayrıca da 35-47 bin ton arasında değişen, yıla göre bir tohum üretimi var.

Avrupa’da, Fransa hariç, 1982 yılında tüm Avrupa ülkelerinde kenevir yasaklanmıştır. Fransa çıkardığı bir kanunla düşük tetrahidrokannabinol ekimine müsaade etmiş ve bir yasaklama getirmemiştir. O zamanki Varşova Pakti ülkelerinde de hiçbir yasaklama olmamış, bunlar kenevir tarımını devam ettirmişlerdir. Ancak 1991 yılında Sovyetler Birliği dağılınca bu kenevir tarımı da oradan ağır bir darbe almıştır.

Kenevir bu şekilde önemini kaybederken bir taraftan da bazı yönleriyle tekrar üzerinde durulmaya başlanmış ve bu yasakların yavaş yavaş gevşetildiği görülmüştür. Fransa’nın dışında diğer Avrupa ülkeleri tekrar kenevir ekimine müsaade etmişler, hatta teşvik edilen ürünler arasına almışlardır yani ekildiğinde destek vermişlerdir çiftçiye. Bunların ekiminde şart şu: THC oranının düşük olması yüzde 0,2’den aşağı -Kanada’da yüzde 0,3’ten aşağı olan çeşitler- ve aynı zamanda bu çeşitlerin mutlaka Avrupa’nın toplu tohum kataloğunda bulunması şartını getirmişlerdir yani herkes istediği şeyi ekemiyor, sertifikalı tohum ekmek şart.

Ülkemizde durum ne, onu da söyleyeyim. Osmanlı Devleti zamanında esrar tedavi amacıyla kullanılmıştır, amaç dışı kullanımlarından dolayı yasaklamalar da yapılmıştır. Hatta, sigara da dâhil olmak üzere, bunları kullananlara idamlar da getirilmiştir biliyorsunuz IV. Murat böyle bir şeyler

yapmıştı. Mevzuatına gelince, biraz önce de söylediğim 2313 sayılı Kanun doğrudan doğruya esrarın uyuşturucu madde olarak kullanımıyla ilgili, dolayısıyla esrarın kullanımı yasaklanmıştır. Tek Sözleşmesi tüm dünya için geçerli bir sözleşme. Bir de bizim yönetmeliğimiz Kenevir Ekimi ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik. İki tane rakam verdim orada; biri 1990, biri de 2016. Bu yasaklama ilk defa 1990 yılında, daha doğrusu sınırlama getirilmiştir. 2016'a bu yönetmelik yenilenmiştir. 2313 sayılı Kanun, Tek Sözleşmesi'nde de çok açık şekilde belirtiliyor, endüstriyel keneviri kapsamıyor, uyuşturucu maddelerle ilgili kısmı kapsıyor. Dolayısıyla da herhangi bir şekilde kenevir ekimi endüstriyel amaçlı yasağa tabi olmamıştır. Bu yönetmelik iki defa yayınlandı dedik; birisi 1990, birisi 2016.

Bunu da geçiyorum, yasaklı söyledik. Ama o zaman gazeteler, 2016'da yönetmelik yeniden yayınlanınca sanki önceden yasakmış gibi bir havayla çok abartılı yayınlar yapmıştır. İşte bir tanesi "Esrara izin" diye başlık atmış.

Yıllara gere kenevir üretimimizi de şuradan şöyle bir takip edersek yasaklanmadığını buradan açıkça görürüz. 1934-1938'de 14.800 hektar, 1945-1950 11 bin hektar, Tek Sözleşmesi'nden sonraki ekim alanı 13.700 hektar. Buraya kadar hiçbir azalma yok görüyorsunuz yani bu yasaktan dolayı bir azalma durumu yok. Yönetmeliğin çıktığı yılda 2.500 hektarlık bir ekim alanı vardı. 2016'da yönetmelik tekrar çıktığındaki ekim alanı ise 4,5 hektar.

İzinli iller nereler? Bu 18 il burada görülüyor. 19 il oldu şimdi. Aslında ilk çıktığında 18 vardı; Bartın ve Karabük il olunca sayı 20'ye çıktı. Sonradan Jandarma Genel Komutanlığının arzusu üzerine -Şanlıurfa vardı- bu listeden Şanlıurfa çıkarılınca yine 19 il olarak kaldı. Bir değişiklik olmadı. 1960 yılında... "Bu sayı nereden çıktı, bu iller nereden çıktı?" diye hep soruluyordu, onun için bunu özellikle koydum. Çünkü bu illerin belirlenmesinde ben de görev aldığım için söylüyorum bunu, hangi illerde yetiştirilmelidir diye ben o komisyonda görev aldım.

Şimdi, biz burada şuradaki illeri en çok ekili iller. Bu illere göre takip ettim; 1934 yılından günümüze kadar bu kenevirin ekildiği illere baktığımızda sayısı 21 ili geçmiyor. Yasaklama yok ama yani ticari anlamda üretimi istatistiklere göre 21 ilden fazla değil. Dolayısıyla, biz de bu illerin uygun olanlarını yazdık. Bizim çıkarttığımız zaman da kenevir ekilen il sayısı 5 civarındaydı istatistik olarak ama biz eski, özellikle 1960 yılındaki değerleri dikkate alarak il sayısını bu rakama çıkarttık. Daha sonra kenevirle ilgili, kaçakçılığın önlenmesiyle ilgili Tarım Bakanlığının ve Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğüyle birlikte seminerler yapıldı, onlara katıldık.

Kenevir preparatları. Şimdi biraz buranın üzerinde duracağız, esas önemli konu da bu. Kenevir, dünyada hâlen en fazla kullanılan bir uyuşturucu. 250 milyon kişinin kenevir esrarını kullandığı belirtiliyor uyuşturucu maddeler raporlarında. Ama son yıllarda özellikle birtakım değişiklikler oldu. Kenevirin yasaklanmasında ilaç, kâğıt firmaları, petrol firmaları olduğuyla ilgili iddialar var. Bunların bir kısmı kısmen doğru gibi olsa da aslı tam böyle değil ama bizim konumuz o değil şimdilik.

Dünyada şu anda birçok ülkede esrarın kısmi kullanımıyla ilgili serbestlik getirilmiştir. Avrupa Birliğinin 28 ülkesinde uygulamalar ülkeler arasında birbirinden farklılıklar gösteriyor, bazılarından serbestlik var bazılarından yok ama hepsinde bir gevşeme var. Aynı zamanda diğer dünya ülkelerinde de bu geçerli. Dolayısıyla, esrar pazarı mevcut.

Cumhurbaşkanımızın kenevirle ilgili basın toplantısından veya gündemde konuşmasından sonra bu tartışmalar yoğunlaşmış, bizde de bu işle ilgili bazı görüşler ortaya çıkmıştır. Zaten uyuşturucu maddelerle ilgili sözleşme yasağı getirmiyor, düzenlemeyi getiriyor. Bunu tekrar belirtmekte yarar var.

İstanbul Aydın Üniversitesinde bir kenevir enstitüsü, komisyonu kuruldu. Onlar Köye Dönüş Projesi diye kenevirle ilgili bir proje geliştirdiler. Kenevir preparatları çok eskiden beri tıbbi olarak kullanıldığı gibi bilhassa Birinci Dünya Savaşı'nda migren, baş ağrıları, iştahsızlık, depresyon, uterus anatomisi gibi ve epilepsi gibi rahatsızlıklarda çok geniş ölçüde kullanılmıştır.

Yasaklamaya birçok kişi de, Amerika da dâhil olmak üzere, karşı çıkmış ama yasaklama kabul edilmiştir. Ne zamana kadar bu işler üzerinde fazla korku olmuştur? 1965 yılında kenevirde etkili uyuşturucu özelliği olan, daha doğrusu “uyuşturucu” demeyelim de, genel ad “uyuşturucu” olduğu için biz “uyuşturucu” diyoruz, algı değiştirici özelliği olan maddenin tetrahidrokannabinol olduğu izole edilip bulununcaya kadar. Dolayısıyla tüm esrarı biz yasak ettik mecburi olarak çünkü aldığında insanlar etkileniyor.

Şimdi, bundan sonra tüm dünyada çalışmalar olmuş. Maalesef biz de yasak diye hiçbir çalışma yapılmadı. Birçok araştırmada görüldü ki esrar ne alkol kadar zarar yapıyor ne de tütün kadar. Esrara bağlı çok az ölüm kaydı var; tütün ve alkolle hiç ilgili değil. Dünya Sağlık Örgütü 2016'da 3 milyon kişinin alkol komasından yaşamını yitirdiğini söylüyor ve 2,3 milyar insan da alkol tüketiyor. Yine, dünyada 1,1 milyar insan sigara kullanmakta, her yıl 7 milyon kişi sigaradan ölmekte, sigaraya bağlı rahatsızlıklardan dolayı. Ayrıca, sigaraya bağlı sağlık sorunlarından dolayı ülkelerin sağlık bütçesini de zorluyor. Diyorlar ki o zaman adamlar: “Tütün serbest, alkol serbest, siz neden kannobinal keneviri yasaklıyorsunuz?” Böyle bir soruyla çıkıyorlar.

Kenevir kannabinoidlerinin kemoterapiye bağlı bulantıyı tedavi ettiği, ağrıyı iyi kestiği, iştah artırıcı özelliği olduğu için kanser hastalarında kullanılıyor; yine, AIDS hastaları için de kullanılıyor. Bu, nedeni belli olmayan endişe, kaygı, korku gibi psikolojik rahatsızlıklar için de kullanılıyor; MS hastalığı, Parkinson hastalığı, epilepsi de kullanılıyor. Sonuçta bunlardan geliştirilen ilaçlar var Dronabinol, Sativex, Canemes, Epidiolex gibi ve bunların dünyada kullanımı yapıldığı gibi bizim ülkemize Sağlık Bakanlığı izniyle girişi yapılabilir.

Esrarın kendisi ve ekstraları da doğrudan doğruya ilaç olarak kullanılıyor. Bu yönüyle haşhaşa benzerlik gösteriyor.

Kanada, Hollanda, Uruguay gibi ülkelerde esrarın keyfi kullanımı da var. Ama ben size iki tane örnek vereceğim, bunlar önemli olduğu için bu kısmı, biraz önceki, başta da söylediğim kısma dönerek: Almanya. Almanya 1982'de yasaklıyor, 1996'da endüstriyel kenevir üretimine müsaade ediyor. Daha sonra 2012 yılında MS hastalığı için kenevir preparatlarının kullanılmasını uygun buluyor ve 2017 yılında da farmakopelerine yani resmî ilaç kodekslerine esrarı kaydettiriyor. Ben bunları araştırıp bulup da yazdım yani kafamdan söyleyemiyorum bunların hiç birini. Açıkça şurada açıklaması var “Cannabis Bücher” deniyor. Bizim aynı esrarın tarifini yapıyor ve monografında bunun özellikleri, kontrolü, safiyeti, miktar tayini, muhafazası gibi konular ayrıntılı bir şekilde verilmiş.

Amerika Birleşik Devletleri 1937 yılında yasaklama getiriyor. 1970 yılında, biraz önce söyledim, “Kesinlikle ilaç olarak kullanılamaz.” diyor. Ama Epidiolex'i ilaç olarak kabul ediyor ve kullanıyorlar. Şu anda 46 eyaletin bazılarında esrarın keyfi kullanımı da dâhil olmak üzere kenevir preparatları yasal hâle getirilmiştir ve bitki farmakopelerine esrar dâhil edilmiştir. Bakın, fotokopisini aldım getirdim buraya. Burada renkli olarak 4 tane eyalet haricinde diğer eyaletlerde belirli serbestlikler var. Bunlardan özellikle şu koyu renkli olanlar keyfi olarak kullanımına da serbestlik getiren eyaletler.

Euromanitorun tahminlerine göre dünyadaki kenevir kaçakçılığı ve resmî olanı da dâhil -şu anda zaten 12 milyarı resmî kabul ediliyor- 150 milyar dolarlık bir hacmi var bu kaçakçılığının. Uyuşturucu kaçakçılığı 300 milyar dolar deniliyor, bunun yarısını kenevir teşkil ediyor. Şimdi, burada “Bu pazar artacak.” deniyor. Bu resmî yerleştikten sonra bütün bu ülkeler bu 150 milyar dolarlık esrar pazarından

pay almak için kanunlarında düzeltmeler ve iyileştirmeler yapılmıştır. 2025 yılında yasal esrar pazarı 166 milyar dolara ulaşacağı tahmin ediliyor. 2025 yılı itibarıyla yine yasal kenevir -kaçakçılık da dâhil olan- pazarın yüzde 77'si olacak. Bu, ülkelerin hem serbestleştirmesinden hem de sigara, alkol gibi kontrollü satışlarından kaynaklı. Biz de böyle yakıyoruz: Adam resmî izin almış, Samsun'da 6,5 dekarlık yer şey yapmış, vatandaşların bir kısmı gitmiş, başlarını kesmiş, jandarma gidip 6,5 dekar izinli keneviri imha etmiş; bu sene olmuştur bu.

BAŞKAN – “Başlarını kesmiş.” derken şey mi?

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Esrar için vatandaşın bir kısmı kesmiş, çiftçiye “Sen bunu korumadin.” deyip adamın tarlasını imha etmişler. Biz de böyle yapıyoruz işte.

Şimdi, burada biz ne diyoruz? Yani esrar şey olsun demiyoruz, esrar da haşhaş gibi kontrollü bir şekilde yetiştirilsin, biz de bunun sağlık yönünden faydalarından istifade edelim, ilaç olarak dışarıdan almayalım; mesele bu.

Bunun yanında, endüstriyel kenevirde de çok önemli gelişmeler oldu; kâğıt, tekstil, kozmetik, inşaat, otomotiv, biyoyakıt gibi kullanımları... Ayrıca kenevir çok çevreci bir ürün, bunu da göz ardı edemeyiz.

Şimdi, eğer biz kenevirden gerçekten, Sayın Cumhurbaşkanımızın da izah ettiği gibi, faydalanmak istiyorsak kenevirin hem lifinden hem sapından hem tohumundan, tıbbi yönüyle de yaprak ve çiçeklerinden faydalanmamız lazım ki böyle bir atılımı yapabilelim, yoksa bu olmaz. Ancak kenevir konusunda tohumluk sorununu çözmeden, izin ve ekim işlerini kolaylaştırmadan, ekenlere yapılan baskılar ve zorlamalar kaldırılmadan, yetiştiricilikte mekanizasyon ve iyileştirmeler sağlanmadan, havuzlama ve lif elde etme sistemine yeni alternatifler bulunmadan, lif ve sapları çok yönlü olarak değerlendirecek sanayi tesisleri kurulmadan, tohum işleme tesisleri ve değerlendirme sistemleri oluşturulmadan kenevir tarımının geliştirilmesini beklemek bir hayalden öteye geçemez, temenniden ileri geçemez.

Bugünkü durumda 2313 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmadan kenevirin çiçek ve yapraklarından asla faydalanılamaz; öncelikle bunun değiştirilmesi, bu kanunda birtakım düzenlemelerin yapılması şart. Biz dünyadaki mevcut gelişmeleri kulak ardı edersek kenevirde sadece geliştirilen ilaçları almaktan öte bir şey yapamayız, acilen düzenleme gerekiyor bu konuda.

Benim kenevirle ilgili söyleyeceğim bu kadar, haşhaşla da ilgili eğer vakit varsa onu da kısaca sunayım. Haşhaş bizim ülkemizin en önemli bitkilerinden biri. Bu da yine uyuşturucu maddeler sözleşmeleri kapsamında...

BAŞKAN – Hocam, şöyle yapalım mı: Daha verimli olması için kenevirlerle ilgili sorular varsa alalım, ondan sonra buna geçelim.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Olur, tabii.

BAŞKAN – Buyurun Sayın Gaytancıoğlu.

OKAN GAYTANCIOĞLU (Edirne) – Hocam, çok teşekkür ederiz.

Zaten sizin kitaplarınızı okuyorduk biz öğrenciyken, ben de ziraat fakültesinde öğrenciydim o zaman. Hatta o zaman bir arkadaşımız sormuştu “Bundan ülke ekonomisine katkı sağlanabilir mi?” diye de hocamız terslemişti. Tabii, iyi kullanılırsa katkı sağlar da kötü amaçlı kullanımı var.

Bu tohumluk rakamlarını hiç yok gösterdiniz son istatistiklerde, şimdi az önce de belirttiniz öneriler ve sonuç kısmında “Tohumluk sorunu çözülmeden” dediniz. Kendi çeşidimiz yok mudur bu konuda, yerli çeşidimiz yok mudur? Ya da ne yapmak gerekir? Tohumluk konusu sanırım önemli.

Bir de “Başkalarının yaptığı ilaçları ancak tüketebiliriz bu konuda çalışmalar yapmazsanız, 2313 sayılı Yasa’yı değiştirmezseniz.” dediniz, ben de katılıyorum. Peki, bu preparatları yapabilir miyiz? Bu konuda herhâlde dünyada da birçok ilaç var şu anda kullanılan. Bu kanunu çıkarmazsak anladığım kadarıyla o pazardan biz sadece tüketici olarak pay alacağız ama üretim potansiyelimiz de sanırım çok yüksek bu konuda ve birçok sanayiye de katkı sağlayan bir bitki. Bu konuda özellikle tohumluk konusunu öğrenmek istiyorum.

Bir de 0,3’e kadar mı bizdeki THC değeri?

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Şimdi, değerli Komisyon üyeleri, bu bizim aslında kanayan bir yaramız. Bizim ülkemizde maalesef birçok üründe çeşit geliştirme konuları çok çalışılmamış. Kenevirde tohum olarak bizim Türkiye’nin tohumu o kadar kıymetliymiş ki bunun bol ekildiği zamanlarda, İtalya, İspanya, Avrupa’nın diğer ülkelerine tohum olarak ihraç etmişiz biz kenevir tohumunu. Gümüşhacıköy tohumu çok meşhur bir tohummuş o zamanlar. Ancak bizim bir çeşidimiz olmadı yakın bir zamana kadar. Ben Tarım Bakanlığının katıldığım toplantılarında da hep dile getirdim. Son zamanda işte dünyadaki gelişmelere ayak uydurarak bizde de bir uyanış oldu, öyle diyelim maalesef. Cumhurbaşkanımızın çıkışından sonra herkes kenevir ekmeye kalktı, aradılar, tohum yok. Bu sefer tohum karaborsaya düştü, kilosu 350-500 liraya kadar çıktı, normalde bunun kilosunun olsa olsa en fazla 10-15 lira olması lazım. Yalnız Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesinin Tarla Bitkileri bölümünde ve Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğünde kenevirle ilgili çalışmalar yapılıyor. Onlar 2 tane tohum çeşidini tescile verdiler, şu anda üretim izni de alındı onların. Zannedirim bu senenin sonunda veya önümüzdeki yılın sonunda tescil edilecek, öyle tescil edilince tescilli çeşidimiz olmuş olacak; dolayısıyla öyle bir şey var.

Bir diğer yol: Özellikle tetrahidrokannabinol oranı düşük çeşitler ithal edilerek Türkiye’de yetiştirilebilir ancak bunların denenmeden ekilmesi sıkıntıya yol açar, açıyor da zaten. Nitekim Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğünün getirdiği Avrupa’da ekilen çeşitlerin hiçbirisi bizim kenevirimizin yanına yaklaşılamamış, yarısı kadar dahi verim vermemiş. Dolayısıyla bizim bu keneviri çok iyi korumamız lazım, THC oranını da hiç olmazsa yüzde 1’in altına düşürmemiz lazım. O takdirde uyuşturucu özelliği tamamen kalkar. Zaten daha önceki yıllarda, kenevirin çok ekildiği yıllarda tüm dünyadan kenevir preparatları, esrarları toplanmış, bakmışlar THC oranına, en düşük çıkan Türkiye’ninki onların içerisinde; 1,8 ila 3 arası rakam veriliyor o şeyde -benim takip ettiğimde- diğer ülkelerinki daha yüksek.

Şimdi, uyuşturucu kaçakçılığı kenevirde çok yoğun olunca, kenevirin de yetiştirilmesi, esrarın kullanılması diğer birçok bitkiye göre kolay olduğundan dolayı evlerin kapalı alanlarında bile sistemler geliştirmişler, uyuşturucu olarak kullanılıyor ve o yönde çok çalışma olduğu için THC oranları çok yüksek çeşitler var şu anda yani bizim bu çeşitlerin onların yanında esamesi okunmaz. Bizim her hâlükârda kendi kenevirimizi şey yapmamız lazım diye düşünüyorum. Bilmiyorum yeterli oldu mu?

BAŞKAN – Buyurun.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Teşekkür ederim Sayın Hocam.

Ben de bir şey sormak istiyorum. Şimdi, “İlaç endüstrisinde bulantı, kusmayı azaltıcı, kilo almayı sağlayıcı etkisiyle AIDS’te falan kullanılır.” dediniz. Ben bir tıp doktoruyum ama bana böyle bir antibiyotik gibi, analjezik gibi çok kuvvetli bir pazar payı olan bir madde olarak gelmedi. Ayrıca tetrahidrokannabinolün sentetikleri de var. Şimdi, tabii, siz bunu bilemezsiniz ama vatandaş bunu kullanmak istiyorsa esrar olmadan da onu kullanabilir. Bir de şu yanı var: Alkolün değil ama sigaranın

günlük hayatı sekteye uğraticı bir yanı yok, doğru insanı öldürücü bir yanı var. Dolayısıyla esrar kullanan insanların günlük hayatını devam ettirmeleri biraz zor gibi gözüküyor yani hayata sekte vuran bir şey.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Şimdi, açıklamanız için teşekkür ediyorum. O konuda da ben bir şey yapayım.

Tabii, bu ürün yeni olduğu için... Çok hazırlığım vardı da ben sunumdan hepsini çıkardım, onları keşke çıkarmasaydım da yandan açsaydım ama getirmediğim buraya. Şimdi, şöyle bir durum var: Almanya’da evvelki yıl kullanılan esrar miktarı sadece 2 kilogram hastalara reçete edilen. Bunların yüzde 57’si ağrı kesici olarak verilmiş, geri kalanlar da diğer rahatsızlıklar için ama şimdi tahmin ediyorlar, önümüzdeki yıl için kullanımına “2 ton” diyorlar. 2 kilogramdan 2 tona demek kullanımının yüksek olduğunu gösteriyor. Amerika Birleşik Devletleri’nde 12 milyarlık bir hacimden bahsediliyor şu anda. Kenevirin insanın algısını değiştirdiği, sosyal hayatını etkilediği, bunlar kesin ama bu ülkeler belli bir şeyi bunlara serbest hâlde vermiyorlar, serbest dediğimiz ülkelerde bile esrarı isteyen gidip, istediği kadar alıp kullanmıyor, gramına kadar sınırlı. Eğer bir kişi esrar kullanıyorsa bir yerden gidip alıyor, günlük diyelim ki 5 grama müsaade ediyorlarsa 5 gram alıyor, 6 gramsa 6 gram. Yani o ülke ne kadarına veya Amerika’da hangi eyalet ne kadarına müsaade ettiyse o kadar alıyor. Bizim burada bahsettiğimiz zaten o taraftan kullanımı da değil, tıbbi olarak kullanımı. Kullanıldığına dair bir sürü kayıtlar var. Tabii, bu ilaçların öbürleri kadar birden yaygın olması mümkün değil, yeni piyasaya giren ilacın birden çok yükselmesi söz konusu edilemez. Aspirin ilk kabul edildiğinde hiç piyasası yoktu, hatta bu kenevirin, esrarın yerine bunu tavsiye ettiklerini söylüyorlar, şimdi ama Aspirin neredeyse – hap diyoruz, zaten hap kendisi- herkesin kullandığı şey, ben de Coraspirin’i devamlı kullanıyorum. Yani zaman içerisinde olabilecek bir şey, tedavi amacıyla kullanımının insanların sosyal hayatına olumsuz etki yapacağını düşünmüyorum; öbüründe ben zaten size katlıyorum, keyfi kullanımın kesinlikle şu an için düşünülmesinin doğru olmadığı kanaatindeyim.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Yani o yüzden de ülkemizde daha çok lifleri için düşünmek lazım keneviri değil mi?

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Onu söylemeyi unuttum, iyi ki hatırlattınız.

Şu anda yetiştirilen tetrahidrokannabinolu düşük olanların herhangi bir bağımlılık, uyuşturucu etkisi olmadığı için kannabinol, kannabidiol gibi diğer kannabinoidlerin -bazılarına göre 100 küsur tane kannabinoid var- bunların her biri ayrı araştırılıp ilaç özelliklerine bakılıyor. Özellikle kannabinol yaygın olarak ilaç olarak kullanılıyor şu anda. Dolayısıyla kannabinolu kullanmanın hiçbir mahzuru yok, uyuşturucu özelliği yok. Nasıl haşhaştan elde edilen papaverinin, kodeinin uyuşturucu özelliği yok, morfinin varsa aynı bunun ki de onun gibi.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – O zaman düşük kannabinollü kenevir yetiştirmemiz lazım.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Düşük tetrahidrokannabinollü çeşitlerin üzerinde durmamız lazım.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Teşekkür ediyorum.

OKAN GAYTANCIOĞLU (Edirne) – Zaten bizim çeşitler de öyle anladığım kadarıyla.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Şu andakiler öyle, evet, üzerinde çalışılanlar öyle.

BAŞKAN – Yani aslında toplumdaki algıyı düzeltmek lazım önce. Biraz önce yakılan yeri gösterdiniz Samsun’da. Şimdi, bizim insanımıza “Bu kenevir.” denince aklına ne geliyor? Güneydoğu’daki terör örgütünün geçim kaynağı, destek veren bir şey gibi veya uyuşturucu. Bizim şeylerde de çok yaygınlaştı yani benim seçim bölgem olan Antalya’da orman köylerinin içerisinde özellikle gelir düzeyi düşük olan

kişiler “uyuşturucu” adı altında bunları yetiştiriyorlar, geliştiriyorlar, oradan da pazarlamaya çalışıyorlar ve müthiş de yaygınlaştı. Yani şimdi, kırsal kesimdeki ve muhafazakâr insanların çocuklarının kullandığı bir şey durumuna geldi turizmin de etkisiyle. Yani çok kötü bir algısı var. Şimdi, mesela devlet “serbest” dediği anda bizim oradakiler “Bizim çocukları zehirleyecek bunlar.” demeye başladılar, onun için bu algıyı düzeltmemiz lazım. Dediğimiz gibi bizim bu 2 tane ürünün tohumlarını ona göre yetiştirip, ona göre teşvik verip oradan da faydalanmak lazım. Tabii, tedavi edici olarak kullanılmasında bir standart getirmek lazım yoksa sıkıntı, kontrollü olması lazım Hocam.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Şimdi, hemen kısaca bu şeyle ilgili de bir açıklama yapayım.

Şu anda Avrupa Birliği ülkelerinde ve dünyanın tüm ülkelerinde kenevire müsaade eden ülkelerin hepsi sertifikalı tohumluk kullanma şartı getiriyor üreticiye yani istediği tohumluğu ekmiyor, getirdiğinde de bunu Tarım Bakanlığının yetkili yerlerine ibraz etmesi gerekiyor hasadını yaparken “Ben şu tohumluğu kullandım.” diye. Ayrıca, bakanlıklar -Sağlık Bakanlığı da dâhil olmak üzere- isterlerse o üründen numune alıp denetliyorlar. Yani izinli, serbest diye herkes istediği gibi ekmiyor, bunun öyle bir şeyi yok; haşhaş gibi, aynı izin alıp da ekilecek. Yoksa öyle başıboş bırakırsak terör örgütlerinin en büyük gelir kaynağı olarak devam eder, biz kaş yapalım derken göz çıkarırız; o ayrı bir olay.

BAŞKAN – Evet, buyurun.

OKAN GAYTANCIOĞLU (Edirne) – Hocam, peki bu tohumu ithal etmek serbest mi bu dediğiniz tohumları, yurt dışından gelen tohumları?

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Şimdi, ülkemizde öyle bir sıkıntı var. Şimdi, kenevir yönetmeliğinde, yurt dışından gelen tohumlar esrar ihtiva eder, bu da kaçakçılığa sebebiyet verir diye yönetmelikte çimlenme kabiliyeti olmayan tohumların ithaline müsaade edilmiş, öyle bir şart koşulmuş. Ancak, bu tetrahidrokannabinol oranı düşük olanların herhangi bir uyuşturucu etkisi olmadığı için bunlara böyle bir uygulamaya gerek yok. Hatta, bir vatandaşımızın şu anda gümrükte 28 ton keneviri çimlenme özelliği var diye bekletiliyormuş yani öyle bir durumu da var ama adamcağızın Kanada’dan getirdiği, yüzde 0,3’ün altındadır diye raporu var. Şimdi, böyle bir raporu olan kenevirin yakılıp gümrükte tutulmasının bir anlamı yok. Kesinlikle öyle gelişigüzel bir ekim diye bir şey söz konusu edilemez, edilmemeli; ben öyle bir şey söylemedim. Sadece bunun kontrollü olarak ekilip şey yapılması lazım. Tetrahidrokannabinol oranı yüksek olanları da yetiştiriyorlar, onuda sadece ayrı olarak çok daha sıkı kontrol altında yetiştiriliyor, hatta bazı ülkelerde, sadece Kanada’da vesairede serada yetiştiriliyor.

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UZMANI HEKİMLER DERNEĞİ TEMSİLCİSİ İBRAHİM ERKAYACAN – Hocam, bitki kimyası üzerine çalışıyoruz biz de.

Kenevirin liflerinden kapsül yapabilir miyiz, kapsül sanayisinde kullanılabilir mi? Çünkü, Türkiye’nin en önemli ihtiyaçlarından biri o. Bu konuda bir çalışma var mı, biliyor musunuz?

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – İlaç kapsülü mü?

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UZMANI HEKİMLER DERNEĞİ TEMSİLCİSİ İBRAHİM ERKAYACAN – İlaç kapsülleri, evet.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – İlaç kapsülü olarak yararlandığı konusunu bilmiyorum ama selüloz...

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Kumaş yapımına uygun olduğu için lif boyu uygun hocam.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Ben özel olarak, kapsül olarak kullanımını konusunu söyledim yoksa şey olarak kullanılıyor ve o yönden zaten çok reklamı da var kenevirin.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Orada maliyete bakmak gerekiyor, diğer kapsül yapımındaki selüloz kaynakları ile bunlar arasındaki maliyete bakmak gerekiyor.

BAŞKAN – Hocam, çok teşekkür ediyoruz.

Şimdi, diğer bitkimize de çok kısa ve öz... Gerçekten bizim için çok faydalı oldu bu kenevir konusundaki yaptığınız açıklamalar. Bu en önemli konulardan biri. Eğer dünyada da göstergelere göre ileriki yıllarda çok büyük bir geliri olacak. Bu ülkemizde de yetiştiriliyor. Toprağa ulaşabiliyoruz, hızlı bir şekilde yapmamız lazım yani tohumu tedarik etmemiz lazım ki madem buradan iyi para kazanılacak, iyi bir gelirimiz olacak, kırsalı kalkındıracağız; bunda bir atak yapmak lazım yani bence en önemli bitki çeşitliliğindeki ürünlerden biri bu olması lazım ama işte algıyı da düzeltmemiz lazım. Ben şimdi çıksam desem ki: “Ya, bu kenevir çok iyi bir şey, ekelim, dikelim.” diye, beni Antalya’ya sokmazlar. Derler ki: “Adama bak, kendisi sigara içmiyor, içki içmiyor, yaptığı işe bak, tutup bizim çocukları zehirleyecek.” diye.

Bir de şu var -uzattık ama bu önemli bir konu- bu Samsun’da kesilmiş dediğiniz şeyde bunlar keserek bunlar esrar mı ürettiler yani olabiliyor muydu o üründen?

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Baş kısmından vatandaşlar kesmiş şeyini, esrar yapmak için kesilir.

BAŞKAN – Olur mu?

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Olup olmadığını vatandaş bilmez.

BAŞKAN – Bilmez de olur mu yani sizce?

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Olabilir.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Olur da kalitesiz tütün gibi düşünün.

BAŞKAN – Ya, o zaman bizim adamlar pamukluk yere bunu ekmeye başlarlar, tepesini koparırlar.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Şöyle söyleyeyim: Şu andaki duruma arkadaşlar düşük diyorlar da bizim kenevirlerimiz için söylüyorum genel olarak, düşüklüğünü göz önüne almadan: Bizim kenevirlerin uyuşturucu etkisi bira gibidir, dışarıdakilerinki rakı gibidir.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Peki, Hocam, onları bekletseler biraz lif olarak kullanılmaz mıydı kalan?

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Kullanılır, zaten lif için yetiştiriliyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ama imha etmişler.

BAŞKAN – Ama şöyle, kanunen koruyamazsan imha ederim demişlerdir.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Kanunda öyle olduğu için, böyle yapmaması gerekiyordu, şahsi kanaatim olarak söylüyorum, onu o anda biçtirecek, vatandaşa da diyecek ki “Sen bunun lifinden mi istifade ediyorsun?” Hatta raporları bende var, yazısında diyor ki: “Tohumları olgunlaşmaya başlamış, bu dökülür, gelecek yıl tarlanızı kontrol edin, belki çıkabilir.” diye ikaz etmişler üreticiyi. Bu demektir ki o anda hasat edip işi orada bitirmeleri lazımdı maalesef yapılmamış.

BAŞKAN – Madem bu işi masaya yatırdık Okan Bey’in bir sorusu daha var.

Haşhaşın daha önce sunumunu aldık yani Hocam, heyecan yapmaya gerek yok ama bu konu önemli yani.

Buyurun Sayın Gaytancıoğlu.

OKAN GAYTANCIOĞLU (Edirne) – Başkanımıza da aynı zamanda öneri olarak söyleyeyim, sizde katılır mısınız bilmiyorum ama haşhaş kontrollü ekilen bir bitki. Daha önce kontrollü ekilen birçok bitki var ya da planlı ekilmiş; işte şeker pancarı belli bölgelerde ekimine izin verilen, üç yılda bir münavabeye giren bir bitki; çeltik yine öyle kanunla ekilen bitki. Kenevirde de biz böyle bir kontrollü üretim yapsak, buna göre de bir sanayileşme modeli geliştiresek -az önce sanayici arkadaş vardı- bu tip sanayicileri bir araya getirsek, üretimini artırsak -madem çeşitlerimiz de geliyor- Türkiye ekonomisine ben ciddi katkı sağlar diye düşünüyorum. Sizin görüşleriniz nedir bu konuda?

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Şu andaki kenevir yönetmeliği sizin dediğiniz gibi, hepsine müsaade ediyor, sadece çiçek ve yapraklarından faydalanma kısma haricinde hepsine müsaade ediyor. Yalnız, eğer çiçek ve yapraklarından da yararlanma birlikte olursa bir kere kanunun değişmesi lazım, ikinci olarak da yönetmeliklerde ona göre düzenlemeler yapılması lazım.

BAŞKAN – Zaten TMO bu konuda ilk sunumları aldığımızda onların kontrolü olduğunu söylemişlerdi burada. Gerçi, Genel Müdür Ahmet Bey o gün gelememişti, yardımcısını göndermişti. Yani bunun önünü açmamız lazım nasıl açacaksak ama toplumdaki algıyı da düzeltmemiz gerekiyor.

Buyurun.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Şimdi, haşhaş...

SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI VE ALTERNATİF TIP UYGULAMALARI DAİRE BAŞKANI DR. MEHMET ZAFER KALAYCI - Ben bir şey eklemek istiyorum Başkanım.

BAŞKAN – Biz herhâlde kenevirden çıkamayacağız gibi görünüyor. Kenevir işi önemli.

Buyurun.

SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI VE ALTERNATİF TIP UYGULAMALARI DAİRE BAŞKANI DR. MEHMET ZAFER KALAYCI - Özellikle tıbbi amaçlı kullanımı konusunda bize yurt dışından özellikle Türk kökenli vatandaşlardan başvurular var kenevirin tıbbi amaçlı kullanımı konusunda. Hocamın bahsettiği gibi iki formu var, özellikle şu anda İngiltere ve İsrail’de çok ciddi anlamda kullanılıyor ve de özellikle onkoloji ve kronik hastalıklarda yine ciddi bir kullanım var. Bizde de üniversiteler bu işin içerisine girmek istiyor, araştırma yapmak istiyorlar, “Klinik çalışmalarını, laboratuvar çalışmalarını yapalım.” diyorlar. Mesela, biraz önce hocamın o ısrarla bahsettiği tarlada imha konusunda üniversitelerin talepleri var. “Emniyet, İçişleri Bakanlığı imha etmesin, bize teslim etsin. Biz yine laboratuvar çalışmasını yapalım, klinik çalışma yapalım.” Çünkü onlar ürün de bulamıyor klinik çalışma yapabilmek için, laboratuvar çalışması yapabilmek için ürün bulamıyorlar; yasak, üretim yaptırılmıyor. “O imha edilecek ürünler bize teslim edilsin.” diyorlar. Yani Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Afyon’daki Kocatepe Üniversitesi; onlar da aynı şeyi istiyorlar. Bu da bence bir şey olarak bir kenara yazılabilir. İmha edilene kadar, bunlar araştırma için özellikle kullanılabilir.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Çok güzel teklif.

BAŞKAN – Buyurun.

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER BİRİM BAŞKANI DR. REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT - Hocam, benim de bir sorum olacak.

Afyon’da bir çalıştay vardı biliyorsunuz iki ay önce. Rektör hocamız bu serbest bırakılan illerle alakalı şöyle bir şey söyledi, dedi ki: “Şu an Afyon’da bir haşhaş kültürü var. Haşhaş kültüründen dolayı bir Afyon kültürü var ama Afyon serbest olan iller arasında değil.” Siz de özellikle ekiminin serbest bırakılacağı iller arasında bir düzenleme yapılması gerektiğini düşünüyor musunuz yani bazı illerin dâhil edilmesi ya da çıkarılmasıyla alakalı?

Bir de belki katkı olur, az önce “AIDS ve kanserle alakalı konuda kenevirin faydası olabilir mi?” denmişti. Benim de Massachusetts Üniversitesinde çalıştığım hoca kenevir çalışıyordu. Bir keresinde şöyle bir şey söyledi: “Bir doktor arkadaşımın çocuğu AIDS olmuştu, ben de hastanede ziyaretine gittim son günleri yaşıyordu, çok zayıflamıştı, hiçbir şey yemiyordu. Ben ona kenevir koklamasını, battaniyesine kenevir sürmelerini tavsiye ettim. Birkaç gün sonra beni aradı ‘Sana ne kadar teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Yatağından kalktı, kahvaltısını etti, artık ayaklandı.’ Sonuçta öldü ama en azından son günlerini kaliteli bir şekilde geçirmiş oldu.” dedi.

BAŞKAN – Olabilir.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Kenevir konusunu şöyle söyleyeyim: Yönetmelikte açıkça belirtiliyor, “Bu yönetmeliği Tarım Bakanlığı yürütür.” diyor ve il sayısını azaltma ve çoğaltmada yetkilidir. İsterlerse yeni illeri ilave edebilirler, isterlerse mevcut illeri çıkarırlar. Yalnız ben bu konuyla ilgili bu sene değişik 6 yere gittim, sunum yaptım, değişik yerlerde değişik konulara değindim, birkaç da yayın yaptık; bir tanesinde de şöyle dedim: Bu kenevir bu kadar azalırken, mevcut müsaadeli illerde azalırken hiç kimse görüş belirtmeyip şimdi bir şeyler çıkınca herkesin “Benim ilimde de ekilsin, benim ilimde de ekilsin.” diye ortaya çıkmasını da çok anlamlı bulmuyorum. Niye bulmuyorum? Önce şu müsaadeli illerde bir ekelim, bir bakalım, ne oluyor; ondan sonra da diğer illerde de yapabiliriz. Bu, benim kendi görüşüm. İsterse Bakanlık il sayısını 1’e indirir isterse 82’ye çıkarır. Yani Bakanlığın yetkisinde, bir şey yok.

BAŞKAN – O çok zor bir şey değil, hangi ilin ne olacağı.

Buyurun hocam, çok kısa ve öz bir şekilde haşhaş...

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Şimdi çok kısa söyleyeyim, haşhaşı niye getirdiğimi. Madem bir sunum yapılmış, bazı kısımlarını geçerek geleyim.

Şu an haşhaş yetiştiricileriyle ilgili tek sorumlu kurum Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğüdür. Haşhaşın kapsüllerini onlar alır, tohumunun ticareti serbesttir, herhangi bir kısıtlaması yoktur. Şu anda 13 ilde haşhaş tarımı yapılıyor. Bunların 9’unun ilçeleri dâhil, 4 ilin, Balıkesir, Eskişehir, Konya ve Manisa’nın da bazı ilçeleri dâhildir buna, dolayısıyla 13 ediyor. Diğer illerin hepsinde de ekliyor. Şu koyuluk çok ekildiği yeri gösteriyor, en fazla Denizli, Afyon ve Konya’da ekiliyormuş. Bizim ziraat fakültesinde bu çalışmalar ta 1940’lı yıllarda yapılmış. Kenevirle ilgili de yapılmış, bende çok rakamlar var, dosyalar var; onlardan uzun olmasın diye hiç bahsetmedim. Daha sonra da bizim ziraat fakültesinde devam etmiş. Özellikle Profesör Celal Tarman, Fethi İncekara ve Mustafa Işıksan bu konuda çok çalışmalar yapmışlar; Allah rahmet eylesin, hepsi de benim hocam. Bizim önemli bir bitkimiz “Türkiye Florası” diye 11 ciltlik kitap var, kitabın kapak resmi haşhaş. Bakın şuraya da koydum kitabın kapak resmini.

Bunun yetiştiriciliği, yasal haşhaş yani “opiyat” diyoruz biz buna, afyon türevlerinin kullanılmasıyla ilgili yetiştiricilik Birleşmiş Milletlerin gözetiminde yapılıyor. Dünyada Hindistan, Türkiye, Avusturalya, Fransa, İspanya, Macaristan ayrıca başka ülkelerde de az miktarda var. Türkiye ve Hindistan geleneksel üretici; Avusturya, Fransa, İspanya, Macaristan devlet denetiminde özel sektörün faaliyet alanı; Hindistan ve bizde devlet tekelinde. Bizler geleneksel üretici yani eskiden beri haşhaş üreten ülkeleriz

Birleşmiş Milletler Teşkilatının “Tıbbi ve bilimsel amaçlı opiyat ham madde ihtiyaçlarını öncelikle geleneksel ülkelerden alın.” diye üyelerine tavsiyesi var. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri’nin 80’e 20 kuralı var -ki eğer temin edebilirsek biz- “İhtiyacının yüzde 80’ini geleneksel ülkelerden, yüzde 20’sini de diğer ülkelerden.” diyor ama şimdi öyle durum yok, bizden daha az alıyorlar çünkü bizde üretim şeyi yok. Bizde kapsülden elde ediliyor, diğer ülkelerde de kapsülden şeyler elde ediliyor, Hindistan’da bizdeki eski usul devam ediyor yani afyon elde edilişi. Haşhaş tohumlarımızda morfin oranı düşük binde 4 civarında, dünyada bunun ticaretini yapanlarda yüzde 2 ve üzerinde, işte bunun buralardan bahsetmek istedim. Bunların şeyi çok yüksek olunca bizim dünya haşhaş ekim alanlarında yüzde 50’den fazla payımız olmasına rağmen, morfin ve türevlerindeki payımız yüzde 20’nin altında. Hâlbuki ülkemiz en az bu ihtiyacın yüzde 30’unu rahat karşılayacak bir durumda.

Morfin yönünden bir dağılımı var -biz araştırdık bunları- haşhaşların ama dışarıdaki gibi yüksek morfinleri yok. Yaptığımız çalışmada fabrikanın şeyine aynı uyarıcı şekilde yoğunluk yüzde 0,3 ile 0,5 arasında toplanıyor. Bin tane haşhaş hattını taradık, böyle bir rakam çıktı. Böyle olunca da diğer ülkeler daha ucuza mal ettiği için morfini bizim rekabet gücümüz zayıflıyor. Haşhaşlarımızın bir özelliği daha var. Bizim haşhaşlarımız soğuğa dayanıklı, diğer ülkelerin hemen hemen tamamında yazlık ekiliyor haşhaş.

Şimdi, Bolvadin’de kurulan fabrikanın ekonomik olarak çalışması için yüksek morfinli haşhaşlara ihtiyaç var ve Ofis bunu birinci derecede görev addetti; hem Tarım Bakanlığıyla hem üniversitelerle hem de kendileri çalışmalarını devam ettirdiler ve hep morfin oranı yüksek haşhaş konusunda çalışmalar ağırlıklı olarak çalışıldı.

Yapılan çalışmalarda özellikle 2016’da tescil edilen iki çeşitte yüzde 1,5 ile 2,3 gibi yüksek morfin oranı bulunuyor; birisi beyaz tohumlu birisi mavi tohumlu. Yani aynı zamanda piyasanın istediği tohumlar bunlar. Ofis 1 ve 2 adı verildi bu tohumlara da. Sahada ekildi sözleşmeli olarak. Bunlardan yine sahadaki rakamlar da aynı tescildeki gibi yüksek rakamlar oldu. Bunların hepsi bizim sevindirici taraflarımız ve sözleşmeli üretim başlatıldı. Ancak bu yıl nedense bu sözleşmeli üretimden vazgeçilmiş. Tabii, ben sebebini bilmiyorum ama iyi olmamış, şahsi kanaatim.

Şimdi, dünya afyon alkaloidleri fiyat şeyinde tebain, kodein, noskapin gibi şeyler de, bunlarca yüksek olan çeşitler de geliştirilmeye başlandı ve rakip ülkeler özellikle şu anda tebain yüksek oranda yetiştirilip piyasaya arz ediliyor tebainli haşhaşa.

Yine noskapinli haşhaşlar da önemli. En az 20 milyon dolarlık bir pazarı olduğu söyleniyor. İlk burada biz başladık noskapinli haşhaşlara ve 2 tane çeşit de tescil edildi. Aralarında ben de bu arkadaşlarla birlikte çalıştım. Yine, tebain oranı yüksek bir haşhaş daha tescil edildi. İyi güzel ama sonu öyle olmadı işte.

Geleneksel haşhaş üretimini şey etmek için bu Bolvadin’deki fabrika kuruldu. 1976 yılında temeli atıldı, 1981’de kısmi üretime, 1986’da tam üretime geçti. 25 bin ton kapasiteli ve içeriğine bağlı olarak 100 ton morfin üretimini yapabiliyor. Şimdi, bu fabrikada sadece morfin elde ediliyor. Benim dile getirmeye çalıştığım bu önemli nokta buradan başlıyor zaten. Diğer alkaloidler elde edilmiyor. Biz bir çalışma yaptık, gördük ki haşhaş kapsüllerindeki morfin oranı toplam alkaloidin yüzde 70’i kadar. Şurada bakın, morfin değerleri yüzde 67,90, diğerleri, noskapin yüzde 15, papaverin yüzde 3, tebain yüzde 5-6’ya yakın. Bunların hiçbirinde elde edilmiyor, sadece morfin elde ediliyor. Böyle olunca biz bu tıbbi bitkilerde de, diğer ürünlerde de, yan ürünlerini de değerlendirebilirsek ancak ekonomikliğini artırmış oluruz. Bunların değerlendirilmesi gerekiyor. Ben bunu ta 2007 yılında Ofise sundum ancak “Şartlarımız uygun değil.” dediler. Zaten de uygun olmadığını biliyoruz şu anda.

Noskapingce zengin hatları da tanıttık. Onlarda da yine morfin şey dağılımına... Yüzde 1,5'un üzerinde noskapingli hatlar var. Zaten tescil edilenlerinki de yüzde 1'in üzerinde. Bu da çok iyi bir durum.

Şimdi, mevcut sistemle bu yüksek morfinli haşhaşlar getirilip fabrikada işlenmeye başlayınca bütün gayretler gösterilmesine rağmen yüzde 0,7'yi, 0,8'i geçmedi. Yüzde 2 morfinli haşhaş veriyorsunuz ancak aldığınız morfin yüzde 0,8-0,7 civarında kalıyor. Geri kalanı alamıyor fabrikanın mevcut sistemi.

Ayrıca da şeyi geçtim, bu durumda acilen bir yeni ekstraksiyon sisteminin geliştirilmesi gerekiyor, aksi takdirde biz sıkıntıya düşüyoruz. Nitekim, şimdiden başlamış, morfin ihracatımız önceki yıllarda 40-60 milyon dolarken son yıllarda 20 milyon doların altına düşmüş. Bu arada haşhaş tohumları değer kazanmış, 40-60 milyon dolar civarında, hatta son yılda 76 milyon dolar haşhaş tohumundan gelir sağlamışız. Şimdi, morfinden dolayı haşhaşın kısıtlamasına gidilince bu sefer de tohumu da kısıtlamış oluyoruz mecburi olarak. Neden? Biz morfin üzerinden ekim yapıyoruz. Öyle olunca da tohum satışımızda da sıkıntı olabilecek. Ayrıca, tohumu iç pazarda da çok önemli haşhaşın, yaygın kullanımı var.

Bize Birleşmiş Milletler demiş ki: "Siz 70 bin hektara kadar ekim yapabilirsiniz." Böyle bir limit vermiş. Bunun korunması, akılcı bir üretim politikası ve fabrikadaki düzenlemelerle sağlanabilir. Geleneksel haşhaş üreticisi olarak ülkemiz bu ülkedeki haşhaş üreticileri için bu konu son derece önemli. Biz aynı zamanda yabancı haşhaşlarla da çalışma yaptık. Bunlardan yüzde 3 ila 5 arasında tebain bulan hatlar, daha doğrusu numuneler bulduk. Bunların üzerinde de durulması gerekir. Bunlar yabancı haşhaşlardan gördüklerimiz.

Evet, ilginize teşekkür ediyorum. Saygılar sunarım.

BAŞKAN – Evet Hocam, çok teşekkür ediyoruz.

Soru var mı? Yok.

Çok teşekkür ediyoruz Hocam. Sorumuz da yok çünkü bu konu daha önceden görüşüldü, bayağı bir mesafe katettik ama kenevir konusu raporumuzda da yer alacak. Yani o rapor yazımında da kafamıza takılan bir yer olursa hem bu sunumunuzu değerlendiririz hem sizinle tekrar görüşürüz.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Tabii, memnuniyetle.

BAŞKAN – Evet, şimdi de, Düzce Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanımız Profesör Doktor Halil İbrahim Uğraş.

Buyurun Hocam.

3.- Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Halil İbrahim Uğraş'ın, Düzce Üniversitesi olarak Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması Projesi kapsamında geleneksel ve tamamlayıcı tıp ve tarımsal atıkların endüstriyel ürüne dönüştürülmesi konusunda yaptıkları çalışmalar ve öneriler hakkında sunumu

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Herkese merhabalar.

Öncelikle sayın rektörümüzün selamlarını iletmek isterim. Geleneksel ve tamamlayıcı tıpta uzmanlaşan, ihtisaslaşan bir üniversite olarak hocamızın selamlarını ileterek başlıyorum. Aslında keşke Komisyondan haberimiz olsaydı sizleri Düzce'de de misafir etmek isterdik, orada yaptığımız çalışmalar hakkında bilgilendirmek isterdik daha ayrıntılı.

Burada ben size Komisyonun çalışmalarını da aksatmadan hızlıca yaptığımız çalışmalarla ilgili bilgi vermek istiyorum. Şimdi, Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması, YÖK ve o zaman Kalkınma Bakanlığıydı, şimdi Strateji ve Bütçe Daire Başkanlığı oldu Cumhurbaşkanlığına bağlı. İki ayrı kurumun yaptığı bir program kapsamında üniversitelerin belirli alanlarda ihtisaslaşmasıyla ilgili bir programı başlattılar. Nitekim basından duymuşsunuzdur belki daha yoğun olarak, araştırma üniversiteleri seçildi, gelişmiş üniversiteler. Ondan öncesinde 2015 yılında “misyon farklılaşması” denilen üniversitelerin bölgesel kalkınma için ihtisaslaşmasıyla ilgili çağrıya çıktılar. Bu çağrıya üniversitemiz başvuru yaptı, 40’ın üzerinde üniversite başvuru yaptı. YÖK ve Kalkınma Bakanlığı uzmanlarından oluşan bir komisyon bunların dosyalarını 24’e, 15’e, 12’ye düşürüp bu konuda 5 tane pilot üniversite seçildi çünkü YÖK de nasıl olacağını bilmiyordu, biz de nasıl olacağını bilmiyorduk çünkü üniversitelerin eğitim ve araştırma gibi iki misyonuna üçüncü bir misyon yüklenmiş oldu, bölgesel kalkınma, “Bulundukları şehrin kalkınmasına destek olsunlar.” denildi ve Sayın Cumhurbaşkanımız 2016 akademik yılı açılış töreninde 5 pilot üniversiteyi seçti. Bizim seçtiğimiz alan Düzce Üniversitesi olarak belirlediğimiz iki temel kriter vardı. Düzce’nin daha önce SWOT analizini yaptığımızda, stratejik planımızı gerçekleştirdiğimizde sağlık ve çevre alanlarında ihtisaslaşmasıyla ilgili ön verilerimiz vardı. Biz sağlık ve çevreyi seçtik. Sağlıkta geleneksel ve tamamlayıcı tıbbi, çevrede ise bir fındık ve orman bölgesi olmamız hasebiyle tarımsal atıklardan endüstriyel ürünlerin eldesini seçtik. Diğer 4 üniversite Bingöl, Kırşehir, Uşak ve Burdur’dur. Onlar da bulundukları illere göre farklı konuları seçtiler.

Tabii, bu bize yeni bir misyon yüklemişti yani aslında “bölgesel kalkınma” dediğimiz şey bölge halkının cebine, ekonomisine... Kalkınma için öncelikle ekonomi gerekiyor, daha sonra sosyokültürel kalkınmalar da gelmesi gerekiyor. Öncelikle bölge halkına ek gelir sağlayacak imkânları oluşturmamız gerekiyordu. Olması gerektiği gibi kampüsten çıkmamız gerekiyordu yani sanayi ve halkla beraber çalışmamız gerekiyor. Şehre yeni ek gelir getirici imkânlar oluşturmamız gerekiyor bilgi birikimini aktararak. Bu nedenle, bize verilen misyonu önce bölgede anlatmaya başladık. İl ve ilçe nezdinde tüm mülki amirler, kırsaldaki muhtarlar, il, ilçe müdürlükleri, bunların hepsine toplantılar düzenledik. STK’larla toplantılar yaptık ve neler yapmak istediğimizi amaçladık, hangi alanda uzmanlaşacağımızı amaçladık. Akabinde bölgeye sanayiye çekmemiz gerekiyordu, yatırım çekmemiz gerekiyordu. Sanayi kuruluşlarını, diğer devlet kurumlarını ziyaret ettik, onlara anlattık. Onlarla istişarelerde bulunduk. Ne şekilde destek olabileceğimize dair çalışmalar yaptık ve sanayi kuruluşlarını belirledik. Sanayi kuruluşlarının ihtiyaçlarını aldık. Yani geleneksel ve tamamlayıcı tıpta özellikle. Çevre kısmında da yaptık aynısını ama bugünkü konumuz tıbbi aromatik bitkiler olduğu için benim bütün söylemlerim yoğunlaşacak tıbbi aromatik bitkiler, geleneksel tıp ürünlerine üzerine yoğunlaşacak. Sanayi kuruluşlarının ihtiyaçlarını belirledik. Yani dedik ki, biz sizin için neler yapabiliriz? Özellikle geleneksel tıp ürünleri üreten firmalara gittik “Neler üretiyorsunuz, nelere ihtiyacınız var?” şeklinde sorular sorduk. Aslında, çay, macun gibi ürünlerin çoğunu yerli kaynaklardan temin ettiklerini ama bitkisel ekstraktların, standardize bitkisel ekstraktların çok büyük çoğunluğunu yurt dışından temin ettiklerini belirttiler. Yani bizim üretimimizde sıkıntı olmamakla birlikte standardizasyonumuzda hep aynı kalitede ve sürekliliğimizde sıkıntı olduğunu belirttiler. Peki, dedik, neden siz bu işin sözleşmeli tarımına girmiyorsunuz veya üretimine girmiyorsunuz? Hep aynı cümleyi aldık “Hocam, bizim zaten üretimimiz belli bir hızda devam ediyor, o ticaretimiz devam ediyor. Bu söylediğiniz alan bizim uzmanlığımızın dışında yeni bir alana girmemiz, yeni bir yatırım yapmamız yeni bir iş gücü ve maliyet demektir, biz oraya giremeyiz.” Biz de dedik ki: Bize verilen misyon çerçevesinde biz oraya el atalım, kabul eder misiniz? “Siz el attıktan sonra neden ülke içinden temin etmeyelim, ülke dışından temin

edelim?” dediler. Ve döndük köylere, bütün köyleri dolaşmaya başladık, dedik ki: Gönüllü müsünüz? “Biz sizler için çalışma yapacağız yani ve üreteceğiniz ürünleri satın alacak firmaları da ayarladık.” dediler ve gönüllü köylülerimizi belirlemeye başladık burada.

Özellikle belirtmek istiyorum: Köylerde üretmek istediğimiz ürünlerin, deneyeceğimiz bitkilerin tamamı sanayicilerin istediği bitkilerdi. Yani biz kendi kafamıza göre literatürü baz alıp da “Şunları bunları üretelim.” diye yola çıkmadık çünkü bir kalkınma modeli oluşması için pazarının oluşması gerekiyordu ve pazarın asıl itici gücü olan sanayici, alıcıların ne istediğini bilmemiz gerekiyordu ve köylerin hepsini dolaşmaya başladık. Onlara anlattık “Gönüllü müsünüz?” diye. Bu arada ön görüşmeleri yaptığımız sanayi kuruluşlarıyla iş birliği anlaşmaları gerçekleştirdik yani onlara bir üniversitenin sunacağından daha fazla katkı sağlayacağımıza dair ibareleri sözleşmelere geçirdik, kayıt altına aldık. Ve bir yandan tıbbi aromatik bitkileri köylerde yaygınlaştırmaya başlarken geleneksel ve tamamlayıcı tıbbi aslında şöyle ayırdığımız zaman ham madde üretimi, artı ara mamul üretimi ve nihai ürün üretimi. Bunlar ürünler. Bir de bunun uygulama ve preklinlik, klinik çalışmalar kısmı var.

Şimdi, Sağlık Bakanlığı Daire Başkanımız Zafer Bey burada, gerçekten bu işe gönül koyan, en baştaki kişilerden biri; kendisine teşekkür ediyoruz. Sağlık Bakanlığı bu işi olması gereken en üst noktaya getirdi aslında dünyada, dedi ki: “Geleneksel ve tamamlayıcı tıbbi kabul ediyorum, 15 çeşit yöntemi kabul ediyorum ve bunu sadece tıp doktorları uygulayabilir, merdiven altında kesinlikle...” Önceden de yasaktı, artık net olarak adını koymuş oldu. Bilmiyorum belki burada var mıdır, apartman köşelerinde hâlen birçok insanımız hacamat yaptırıyor yani ne yazık ki bu çok yaygın bir şekilde. Biz kabul etsek de etmesek de halkımız ehil olmayan ellerde geleneksel tıp uygulamalarını yapıyor. Sağlık Bakanlığının bu yönetmeliğine istinaden biz tıp fakültemiz bünyesinde, geleneksel tıp uygulamalarını da gerçekleştirdik. Burada da tüm aşamaları maddelere hâlinde belirttik.

Tıbbi bitki yetiştiriciliğinde köylülerimizle de sözleşmeler yaptık sanayiyle sözleşmeler yaptıktan sonra. Köylülerimize ilk başlangıçta deneme, AR-GE aşaması, ÜR-GE aşaması olduğu için sanayinin istediği tıbbi bitkilerin tohum ve fidelerini temin edip bunları denemelere başladık. 2018 yılındaki 7 adedi şu an itibarıyla 12 adede çıkarmış durumdayız. 12 adet bitkide başarılı olduk ve bunlardan hâlihazırda 5 adedi ticari olarak üretilmekte Düzce’de, yoğun bir şekilde üretilmeye başlandı.

“Her ile bir tıbbi bitki” programı kapsamında bizim de ilk baştaki amacımız aslında Düzce’yi bir tane tıbbi bitkiyle anılır hâle getirmektir, orada bir ekonomik kalkınma modeli oluşturmaktır. Bunların içerisinde şu an için gördüğümüz aslında doğal yetişen türler içerisinde, kültürü yapılan türler içerisinde daha doğrusu ada çayında başarılı olduk, etken maddesi de istenilen seviyede. Şeker otu steviada başarılı olduk, şu an onun sanayisi için de uğraşıyoruz, insanlara anlatıyoruz. Doğal yetişenlerde sarı kantaron ve kara mürver Düzce’nin doğal yetişen bitkilerinde önemli ekonomik değere sahip ve deneme süremiz bittikten sonra sanayicilerin istediği ürünleri, bu belirttiğim bitkileri köylülerimiz artık yoğun bir şekilde üretmeye başladılar. Bu sene hasatlarını gerçekleştirip ürün satışlarını yaptılar ve gelirlerini elde etmeye başladılar.

Aslında Düzce’den de kısaca bahsetmem lazım. Kusura bakmayın, en başta, kitabın ortasından başladık. Düzce, Ankara ve İstanbul’un tam ortasında, 200’er kilometre ve ben bir Antepli olarak Düzcelilere çok sitem ediyorum “Kakaolu kek gibi toprağınız var ama ekmiyorsunuz.” diyorum. Cennet gibi yerde yaşıyorlar gerçekten. Fındık tarımı yoğun bir şekilde yapılıyor. Bu çalışmalar kapsamında çok başarılı olduğumuz noktalar olmakla birlikte, uygun sanayici bulamadığımız için en başarısız olduğumuz nokta fındık bahçelerinde, fındık altı arazilerde ek gelir getirecek bazı endüstriyel bitkiler konusu. Burada ısırgan aslında önemli bir bitki. Ondan sonra, bazı anason türleri önemli bitki, etken maddeleri tıbbi amaçlı. Onları yetiştirebilecek olduğumuz hâlde ne yazık ki Düzce’de –ki Karadeniz’in

neredeyse tamamında- fındık altında o yabani otlar için yoğun bir zirai ilaç kullanımı var ve o toprağı da mahvediyor, kaynak sularımıza o ilaçlar karışıyor, müdürlüğünü yürüttüğüm merkez laboratuvarımızda yaptığımız kaynak sularda da ilaçlama dönemlerinde ne yazık ki bu ilaç kalıntılarını sularda tespit ediyoruz.

Ekilebilir arazilerde, dediğimiz gibi, bu tıbbi bitkileri ektik ve yeni bir kültür oluşturmaya başladık Düzce’de, kırsalda, tıbbi bitkiden gelir elde etme modeli bu şekilde ve ilk hasadımızı 4 Eylül 2018’de farkındalık oluşturmak için bir şenlik havasında gerçekleştirdik, Gölyaka ilçemizin Hacıyakup köyünde bunu gerçekleştirdik ada çayı hasadımızla.

Diğer taraftan, Düzce arıcılık ve arı ürünleri yönünde de önemli bir ilimiz. Özellikle kestane balında Türkiye’de söz sahibi, kestane yetiştiriciliği açısından. Kestane fidesi de dağıttık, denemeler yaptık bölgemizde kestane balını yaygınlaştırmak için. Bal bilinmekle birlikte, propolis ve arı sütü çok az biliniyordu. Propoliste yoğun bir yol katettik. Propolis temininde ne yazık ki ülkemizdeki propolisli ürünlere baktığımızda, büyük firmalar, ürün satan firmaların çok büyük çoğunluğu propolis ekstraktını yurt dışından temin ettiklerini bildirdiler. Şu an hâlihazırda iki üç firmanın ürünlerini temin etme noktasında bölgemizdeki arıcılarla aracılık ettik, sözleşmeler imzalattık propolis üretim eğitimlerimizle birlikte. Arı sütü ve arı zehri eğitimlerine başladık artık bundan sonraki aşamada.

Tıbbi mantar yetiştiriciliği için hem çevre hem de etken madde kısmında. Reishi mantarı, büyük ölçüde pazara Malezya menşeli bir firma hâkim. Ülkemizin bazı üniversitelerinde bu konuda çalışan, değerli çalışmalar yapan hocalarımız var. Biz bölgemizde onun için de çalışmalar yaparken reishiden önce daha kolay olan istiridye mantarını fındık atıklarını kompost olarak kullanıp denemesini gerçekleştirdik, başarılı olduk. Fındık atıklarında sert kabuk vardır, bir de en dışta lale gibi olan zuruf, cüruf, çotanak denilen atık değersiz atıktır, yakılmamaktadır, kabuk yakılıyor. Biz kompostta değersiz olan atığı kullanıp başarmak istedik. Onu başardık. Şu an yaygınlaştırmak için çalışıyoruz, üreten insanlara anlatıyoruz. Bölgedeki bir toptancı firma da bunları satın alıp özellikle İstanbul pazarına pazarlıyor.

Ürün geliştirme çalışmaları... Hem kendimiz hem de anlaşma imzaladığımız firmalarla ürün geliştirme çalışmaları yapıyoruz. Bunlardan bir tanesi orman gülünden “deli bal” denilen, tansiyon düşüren bir bal türü var. Birçok insan bu balı ürettikleri takdirde, üreticiler genelde yılda birkaç defa acillik oluyorlar çünkü ani tansiyon düşmeleri meydana getiriyor. Biz “Bunu acaba bir GETAT ürünü, geleneksel tıp ürünü hâline getirebilir miyiz?” diye “Deli baldan tansiyon düşürücü, takviye edici gıda yapalım.” dedik. İlk denemelerde başarısız olduk, hayvan deneylerinde başarısız olduk çünkü dozajı ayarlayamadık. Hocamın bahsettiği –tıp doktoru olması hasebiyle- geleneksel tıp ürünlerinde klinik ve preklinik çalışmalar çok önemli, bu standardizasyon çok önemli, yoksa kullanamıyoruz ama piyasaya ne yazık ki standardı olmayan ürünler hâkim. Biz başarısız olduk, şimdi dozajı ayarlayabilmek için deli balı tozlaştırma çalışmaları yapıyoruz “spray dryer”la. Akabinde diğer, bazı tıbbi bitkilerle birleştirip dozaj çalışmalarına başladık. Firmaların ürünlerini de test ediyoruz. Özellikle, gittiğimiz yerde firmalara “Preklinik ve klinik çalışmalar yapalım, sizlerin ürünlerini merdiven altlarından ayıralım, mutlaka bunların dozaj çalışmasını yapalım, toksikoloji çalışmalarını yapalım ve modern tıba, modern, sentetik ilaçlara ne kadar yaklaştırebiliyorsak –aynısı olmaz asla- o kadar yaklaştırıp insanların kullanımına sunalım.” diyoruz ve işi doğru yapmak isteyen insanlar bizlere bu ürünleri teslim ediyorlar, test talep ediyorlar, toksikoloji, preklinik testler yapıyorlar. Deney hayvanları merkezimiz var, burada çalışmalara başladık. GETAT merkezimizi açtık, burada çalışmalarımıza başladık. Hücre kültürü, moleküler biyoloji çalışmaları yapıyoruz deney hayvanlarına ek olarak.

Aksuvital firması, Botafarma firması, Naturin firması gibi, ülkemizde bu alanda çalışmalar yapan firmaların ürünlerini bu anlatımlarımız neticesinde, “Evet hocam, yaptırılım, test edelim, emin olalım çünkü biz bunları...” Sağlık Bakanlığı şöyle bir kavram getirdi bitkisel ürünlerle ilgili: Şu an bitkisel ürünler takviye edici gıda sınıfında Tarım Bakanlığından çok kolay ruhsat alıyorlar. Sağlık Bakanlığı geleneksel bitkisel ürün ruhsatı diye bir kavram getirdi. Burada etkisi, dozajı, endikasyonları belli ürünlere ruhsat veriyor. Bunlar için de tek ürüne ya anonim çalışması ispatlanmış literatür, karışım ise preklinik ve klinik çalışmalara, sentetik ilaçlar kadar değil ama üç faza kadar olan çalışmaları yapılmış ürünlere ruhsat veriyor, onların çalışmalarını insanlara anlatıyoruz o ruhsatlı ürünleri artırmak için ve bu konuda yoğun çalışmalar yapıyoruz. Üniversitemizin bu alanda ihtisaslaşmasında biz en önemli faydamız olarak preklinik ve klinik çalışmaları görüyoruz. Bu konuda katıldığımız bütün toplantılarda –ki daire başkanımız en yoğun çalışanlardan biridir, ne kadar zorlandığını biliyoruz- direncin kırılması gerektiğine inanıyoruz çünkü doğru ürünlerin, gerçekten, çalışması yapılmış ürünler olduğuna inanıyoruz. Bunun yolu açılırsa ülkemiz bu noktada katma değerli ürünleri çok daha fazla kazanacaktır diye düşünüyorum.

İnsan klinik çalışmaları... Planlanan ürünler vardı, yakın bir zamanda geleneksel, bitkisel ürünler için etik kurulumuzu kuruyoruz, Bakanlığa başvurumuzu yaptık ve klinik çalışmalara başlıyoruz. Şöyle söyleyeyim: Bizim kendi ekibimiz içerisindeki çalışmaları yürüten farmakolog hocamız gönüllü arıyordu, ilk ben gönüllü oldum yani bu ürünleri kullanma noktasında. Mesela, bir firmanın immun sistemi destekleyici bir ürünü var, kekik ve zencefil ekstraktlı. Ben hemen gönüllü oldum çünkü bu çalışmalara kendimizin destek vermesi gerekiyor. Klinik çalışmalara Bakanlığın izninden sonra etik kurulu iznini alıp çalışmalara başlayacağız.

Bu anlattıklarımızı ne kadar yaparsak yapalım insanların önüne görünür bir şeyler sunmak gerekiyor. “Butik markalaşmaya gidelim” dedik çünkü tıbbi bitkilerde ekim yapan insanların daha fazla gelir elde edebilmesi için girişimcilerin bu işe girmesi lazım ve markalaşmaya gitmesi lazım. Biz butik ürünler yaptık, markalaşma sürecini yönettik ve DULife isminde –kendimiz seçmedik, yarışmayla, 200’ün üzerinde başvuru oldu- bir çatı markamızı belirledik. Altında arı ürünleri için ApideVera, kozmetikler için Melenis, bitkisel ürünler için de, farmakolojik ürünler için Herbynia’ı seçtik. Butik ürünlerde tıbbi bitki ekstreli, özellikle bölgeden toplanan kantaronlu ve diğer, tıbbi papatyalı ürünlerden ekstraktlarla tıbbi kremler yaptık, yağlarını çıkardık bunların, çaylar ve kolonyalarını yaptık doğal esanslarla, ballı macunlar yaptık.

Bu ürün kısmımızda şöyle bir güzel haber vermek istiyorum: Biz Üniversite olarak ticarete girmeyeceğimizi sanayi kuruluşlarına beyan ettik, butik ürün üretimi yaptık ve insanlara anlatınca şimdi iki büyük grup bizimle anlaşma yapmak istiyor. Ürettiğimiz ürünlerin ürün gamını çok daha fazla çeşitlendirip kampüs dışında tüm Türkiye’ye satışını kendileri yapmak istiyorlar. Bu da bölgeye yatırım anlamında bizi gururlandıran bir çalışma olarak karşımıza çıktı. Yakın bir zamanda anlaşmasını gerçekleştireceğiz İnşallah.

GETAT binamız... Şu gördüğümüz binamızı yeniledik ve GETAT binamızı açtık. Yakında inşallah Cumhurbaşkanımızın eşi Sayın Emine Hanım’ın sözleri var açılışına geleceğine dair, kendisi de çalışmalarımızı takip ediyor. Resmî açılışını gerçekleştireceğiz. Hâlen binamızda bu görmüş olduğunuz geleneksel tıp uygulamalarını sertifikasını almış olan tıp doktorlarımız –yani tıp doktoru olmanın hasebinde, Bakanlık yönetmeliğinde bu işin ekstra eğitimini almış olma şartı var- yapıyor. Gittiğimiz her yerde şunu duyuyoruz: “Aa, hocam, yapıyor musunuz? Ben geçenlerde şurada, şu apartmanda hacamat yaptırdım, şurada akupunktur yaptırdım.” şeklinde ifadeler var. “Lütfen, olması gereken yere, hastanelere gelin.” diyoruz çünkü hastanelerde gelen insanlara –yanlış anlaşılmasın, tıp

hocam da burada, sayın vekilim- doktorlarımız hemen “Hacamat yapalım.” demiyorlar. Tüm modern tıp yöntemleri uygulanıp ek tedavi olarak gerekliyse ona karar veriyorlar, gerekli değilse hemen diğer branşlara, diğer polikliniklere yönlendirmelerini yapıyorlar.

İşte, bizim kalkınma modelimiz bu şekilde. Biz en altta çiftçilerle sözleşme yapıyoruz, fideleri denettik, akabinde artık... Tıbbi bitki fide temininde de sorun vardı, insanları buna yönlendirdik. Bir yatırımcımız tıbbi bitki fide üretimine de girdi, çiftçilerimizle sözleşme yaptırdık, hasatları yaptırdık, alıcılarla anlaşma yaptırıyoruz ve satışını gerçekleştiriyorlar. Bunlarla ilgili etkinlikler yapıyoruz ki bunun farkındalığını da yapmamız lazım, bizim yapmış olduğumuz en önemli çalışmalardan biri olarak diye düşünüyorum. Geleneksel tıpta kalite ve standardizasyonla ilgili iki tane çalıştayı bağımsız yaptık, üçüncüsünü de nisan ayında Cumhurbaşkanlığı himayelerinde düzenlenen Uluslararası Geleneksel Tıp Kongresi’nde gerçekleştirdik. Bu konuda kalite ve standardizasyonun belirlenip, kayıt altına alınıp, denetlemenin hem devlet hem bağımsız organizasyonlar tarafından yapıp merdiven altı ile işi doğru yapanların birbirinden tam ayrılması gerektiğine inanıyoruz.

Tabii, farkındalık... İşin bir de turizm kısmı da var Düzce’ye yatırım çekmek için. Böyle bir örnek köy modelimiz var, bunu yapmayla ilgili çalışmalarımız devam ediyor.

Bunun normal hâlini ben çizmiştim, bir erkek çizim modeliydi. Bu da bayan rektörümüzün. Gördüğünüz gibi, estetik görünüm daha cezbedici. Böyle bir hayalimiz söz konusu.

Anlatacaklarım bu kadar ama arzu ederseniz kısa özetleme ve sorunlarla ilgili de naçizane kendi önerilerimi de söylemek istiyorum. Tıpçı değilim, kimyacıyım ama bitki kimyası çalışan biyoorganik kimyacıyım. Dediğimiz gibi, köylülerle birlikteyiz. 3 tıbbi bitki uzmanımız her gün köyleri dolaşıyor. Bizim kontrolümüzün dışında üretim yapan çiftçilerimiz asla herhangi bir işlem yapmıyorlar. Ekiminden, hasadından, kurutmasına, alıcıya teslimine kadar, alıcıya teslim etmeden önce bitkinin benim müdürlüğünü yaptığım merkez laboratuvarımızda analizine kadar her aşamasını biz kontrol ediyoruz. sanayicinin isteği olan bitkileri yapıyoruz, sanayiciyle beraber ürün geliştirme yapıyoruz. GETAT ürünlerinin prelinik, klinik çalışmalarını yapıyoruz. Bir tıp fakültesi bünyesinde en büyük alanı buna tahsis ettik. Yine, tekrar ediyorum, en kısa zamanda mümkünse sizleri misafir edip anlatmak isteriz, yerinde göstermek isteriz. Girişimcilerin hepsine destek oluyoruz her aşamalarında. Ülkemizdeki durum, evet, farkındalık hızla artıyor ama GETAT alanında da farkındalık artıyor. Özel hastanelerin neredeyse hepsinde –ben gittiğim yerde fotoğraflarını çekiyorum, daha geçen hafta annem rahatsız, onun yattığı hastanede baktım ki GETAT dikkatimi çekiyor artık- “GETAT birimiz mevcut, o birimde şunlar yapılmaktadır.” diye belirliyor. Yalnız, bu uygulamalarda doktorlarımızın önereceği geleneksel, bitkisel ürün ruhsatı olan yerli ürünlerimizin artması lazım ve bu ürünlerin artması için de acil, elzem, hemen, en yakın zamanda prelinik ve klinik çalışmalarının artması lazım. Biz buna hazırız. Bizimle beraber birçok tıp fakültesi hocalarımız var, daire başkanım belirtti, Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde hocalarımız var, Sağlık Bilimlerinde var, Bezmîâlem’de var, Bağcılar Eğitim Araştırmada var, Medipolde var, en son Maltepe Üniversitesinden geldi hocalar, burada bu ürünleri çalışan hocalarımız var yeter ki yol açılınsın bu ürünlerde hızlıca bu çalışmaları tamamlayıp endikasyonları, yan etkileri, dozajları belirlenmiş ruhsatlı ürünlerin artmasıyla beraber o zaman (GETAT) geleneksel ve bitkisel ürünler, tıbbi aromatik bitkiler olması gereken yere oturacaktır diye düşünüyorum.

Burada biraz önce bahsettim, Tarım Bakanlığından ruhsat almak çok kolay. Şu an Sağlık Bakanlığından geleneksel bitkisel ürün ruhsatı alınıyor. Dediğimiz gibi, tekli ürünler için çörek otu yağı, nane yağı için, nar çekirdeği yağı için bunlar zaten çok uzun yıllardır kullanılıyor kullanılabildiği için saflık kontrolü varsa ruhsat almak kolay ama piyasada hâlihazırda reçeteler var işte nane yağı ve nar çekirdeği yağı karışımı. Karışım olunca yeni bir ürün oluyor, bunlara çalışma gerçekleşmesi gerekiyor,

dediğimiz gibi ilaç benzeri testler gerekiyor bunlara. Ama her iki Bakanlığımızda da çalışmalar devam ediyor. Acaba dedik, toplantılarda şey yaptık, ikisi birleştirilebilir mi, ilaç ve gıda dairesi. Çünkü iki başlılık var gibi duruyor. Takviye edici gıdalarda her türlü reklam illegal şekilde serbest. Kusuruma bakmayın, önce en alttakiler, ben normal uyduda bu kanalı görüyordum ve takip ediyorum işim gereği. Önce normal doktorların açıklamaları, İbrahim Saraçoğlu Hocamızın açıklamalarını kullanarak ürün satıyorlardı. Sonra en alta sakallı arkadaşımız –haşa huzurdan- Allah’ın adını kullanarak ürün satmaya başladı. Dedik, herhâlde böyle devam edecek. Çünkü ne yazık ki tıp doktorlarımız bu işi dışladığı için bu iş sanki böyle hani bir kitap ismi vardı “Allah ile Aldatmak” o şeye girmiş gibiydi. Daha ötesine gider mi dedik, ne yazık ki işte yukarıdaki vahim durum daha ötesine de gitti, cinsel ürünleri pazarlıyorlar. O ürünleri de Tarım Bakanlığı daha yeni yine tespit etti. “Bitkisel ürün” deyip içerisine Viagra’nın etken maddelerini, sentetik etken maddelerini koyup pazarlıyorlar ve Bakanlık denetimlerine çıkarsa oluyor, çıkana kadar da –çıkcına da 50 bin lira mı, 70 bin lira ceza alıyorlar- milyon lira para kazanıyorlar kesinlikle. Kendi vicdanımızı zor tutuyoruz, para kazanmak çok kolay, sahtekârlığa girdiğimizde, bu işin içine girdiğimizde gördüğümüz gibi para kazananlar da bu işi sahtekârlıkla yapanlar oluyor.

Bunlardan bahsettik.

Standardizasyon çok önemli. Tıbbi bitkiler üretiyoruz, araştırırsanız İzmir’de birçok toptancı, tıbbi bitki toptancısı, ihracatçısı vardır. Bunlar yurt dışına pazarlıyorlar ama ham madde olarak satıyoruz. Çünkü standardize ekstrelerimizin sayısının artması gerekiyor. Standardize ekstrelerimiz olmadığı takdirde biz bundan sadece ham madde olarak para kazanıyoruz. Bize tekrardan bu ürünlerin standardize ekstreleri giriyor. Bunun yaygınlaşması gerekiyor, bu çok önemli çünkü bu işten para kazanmanın en önemli yolu tıbbi bitkilerin nihai ürüne gitmesi gerekiyor, standardize ekstre bu işin ara kademelerinde biri. O olunca nihai ürün de gelecek. Ama şöyle söyleyeyim: Bizim bölgemizde üretilen şeye İzmirli bir firma bin tona kadar, daha da üzeri kekik, ada çayı, melisa satın alma garantisi verdi. Oradan Avrupa’ya gönderecek. Nereye gönderecek? Bu işin ana hâkim şeyi Martin Bauer firması Almanya’da bir firma, tıbbi bitki ekstreleri ve çaylarda hâkim firmalardan biri. Onunla birlikte birçok firma var oralara ekstre üretimi için gidiyor ve biz ham madde satmış oluyoruz. Standardize ekstreler olmak zorunda, bu olmadığı takdirde yani standardizasyon ve kalite olmadığı takdirde ne yazık ki ham madde satışına gitmekten öte gidemiyoruz. Tıbbi bitkileri ekiyoruz. Lavantada mesela çok yoğun bir obez büyüme oldu. Turizm ürünü şekline döndü lavanta. Onun bile fidelerinde ne yazık ki hâlen herhâlde yüzde 50’ye yakını dışarıdan alıyoruz, çoğunu Bulgaristan’dan temin ediyoruz. Tıbbi bitkilerin fidelerinde sertifikalı tohum ve fidelerinde yetersiziz. Araştırma merkezleri, araştırma amaçlı üretiyorlar ama piyasaya satılması gerekiyor bunların, piyasada üretilmesi gerekiyor. Bunların artması lazım. Biz bir iki yatırımcıya da bunları anlattık, lütfen üretin, biz köylülerimize sizden satın aldıralım diye. Bir girişimcimiz bu konuda Yalova bölgesinde başladı, üretiyor ve biz ondan temin ettiriyoruz.

Benim naçizane önerim: Bu işin lokomotifini sanayiciler. Biz, bu kurum belirlemesi lazım, sanayicileriyle belirlemesi lazım. Sanayicilerin bu işin uygulama veya üretim aşamalarına ellerini taşın altına koyup onlarla birlikte bir platform, o platformun bu kalite ve standardizasyonu acilen hayata geçirmesi gerekir diye düşünüyorum.

Şu an hâlihazırda o cümleyi duyunca sevindim, her ile bir bitki belirleme çünkü şu an benim, kusura bakmayın, şöyle bir söylemim var: Bizim tarımımız çiftçinin aklına bırakılmış durumda, bilimimiz bilim adamlarının yükselme hevesine bırakılmış durumda. Dünyanın hiçbir yerinde bir üniversiteye bütçeden yıllık 300-500 milyon lira para verilip “Sen ne çalışırsan çalış.” denilmez. Hiçbir patron bunu yapmaz, bence devletimiz çok –kusura bakmayın- “cömert” diyeyim, “müsrif” diyecektim, cömert

bir patron, yani paranın nereye harcadığını kontrol etmeyen bir patron. Burada da dediğim gibi, çiftçinin aklına, kişilerin aklına bırakılmadan potansiyel, arz-talep dengesine göre bence sanayicinin de istekleriyle beraber korunması gerekir diye düşünüyorum.

Sürçülisan ettiysem affola. Dinlediğiniz için teşekkürler.

BAŞKAN – Çok teşekkür ediyoruz.

Hocam, geleneksel sorularınızı alalım ama şöyle bir şey: Arslan Bey Komisyon üyemiz, farkındalık oluşturmuş ki her gelen, sunum yapan kişi bu konulara çok dikkatli bir şekilde “Hocam” diyerek hitap edebiliyorlar.

Buyurun.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Teşekkür ediyorum sayın sunuculara, konuşmacılara. Çok sağ olsunlar.

Şimdi, Sayın Hocam, çok büyük emekler vermişsiniz, uğraşmışsınız. Şimdi burada kullandığınız aslında iki tane sihirli sözcük var: Birincisi “Klinik ve preklinik çalışmalar.” Zaten bunlar olmadıktan sonra ne söylerseniz ne aklın süzgecinden geçmesine gerek var ne de dünyada kabul görür.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Kesinlikle.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Şu anda bir rüzgâr esiyor, bu rüzgârın önünde herkes gidiyor ve o rüzgâra göre bir şeyler yapmaya çalışıyor. Ama bu rüzgârlar değiştikten sonra bunlar sağlam temellere oturmayan, bilimsel temeli olmayan şeyler olduğu için bunlar da çok çok değişecektir.

Şimdi, gıda takviyesine, yiyeceklerle katılmasına falan söyleyecek bir şey yok, bunlar uygulansın, yapılsın. Zaten bazıları klasikleşmiş kullanılıyor. Ama siz ne bileyim “Falan bitkiyi tansiyon ilacı olarak kullanmaya çalışıyorum.” dersiniz zaten bunun yolu belli. Dünyada bunu yapmışlar, bunlar on yıl, on beş yıl zaman alıyor, belirli bir mali bütçesi var. Onun neticesinde de ortaya bir ilaç çıkardığınız zaman bunu dünya da kabul ediyor, siz de kabul ediyorsunuz, her yer kabul ediyor. Bunlarda problem yok. Tabii, şimdi, sizden sonra gelen gelenekselci arkadaşlar var, hep de size söylemek istemiyorum, biraz da onlara laf kalsın diye onu söyleyeceğim. Şimdi, eğer çalışmanın, emeğin yerine, uğraşmanın yerine başka şeyler koyarsanız, birtakım metafizik şeyler ortaya getirirseniz takip ediyorsunuz -yani bunu burada bulunanların hoşgörüsüne sığınarak söylüyorum- ondan sonra bir prezervatifi pazara çıkartırlar, derler ki: “Şu şu özellikleri var.” Bu işi eğer o mecraya getirirseniz öyle gider ama bunu bilimsel temellere yaslıyorsanız, bilimsel temellerle devam ederseniz yaptığınız işler hem kalıcı olur hem dünya tarafından kabul görür hem de insanlığa bir hizmet yapmış olursunuz.

Şimdi, “Bizim üniversitelere para veriyorlar.” Ama bu, dünyada da böyle. Dünyada da bir defa bilim insanının neye çalışacağı konusunda bir baskı yoktur.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – “Baskı” demedim Hocam, yanlış anlaşılmasın. Kontrol, yönlendirme.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ya da yönlendirme yoktur ya da kontrol yoktur. Öncelikli alanlara katılıyorum, öncelik olması lazım ama şimdi, siz bunu verip de “Şunun dışında bir çalışma yapamazsınız.” demezsiniz. Zaten şu andaki üniversitemizin içinde bulunduğu durum çok hüsrana verici, çok hüznü verici. Bugün adam hukuk fakültesini bitiriyor, imtihana girecek. Diyor ki: “Sen şu puanın altındaysan ya da ilk 100 bine girmediysen, 120 bine giremediysen alamayız biz seni hukuk fakültesine.” Yani bu ülkenin eğitiminin kendi kendine inkârı. Mademki bazı liselere güvenmiyorsanız, oradakiler hukuk fakültesine girecek nitelikte öğrenci yetiştirmiyorsa bunun

sorumlusu kamu otoritesidir, eğitim otoritesidir. Yani bu oradaki öğrenciyi cezalandırmaktır. Mesela bizimkiler ortalama, siz daha iyi bilirsiniz, bunu bizim bilimsel yayınlar yayın başına 8 atfı alırken gelişmiş ülkelerde 25 atfı alıyor. Bu şu demektir: Kendimiz çalışıyoruz, kendimiz oynuyoruz. Hele hele eminim, şu çalışmalar ilerledikten sonra bu 8 atfı herhâlde 4'e, 5'e düşecek ama yine de çalışmalarınızı takdir edilecek bir tarafı var tabii, bölgeye eğilmiştiniz, emek vermişsiniz ve Düzce civarını kalkındırıcı çalışmalarda bulunuyorsunuz, bundan dolayı, bu emeklerinizden dolayı kutlarım sizi. Ama dilerim ki daha pozitif ve bilimsel yanlara kayarsınız.

Teşekkür ederim.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Hocam, öncelikle söyleyeyim: Birincisi, zaten bütün söylemlerimiz pozitif ve bilimsel yönlerdeydi, onu belirtmek isterim çünkü bir rüzgâr değil, rüzgârdan önce de geleneksel bitkisel ürünler piyasada vardı Hocam, kesinlikle ve kaynağı bilinmeyen bir miktarda vardı. Bu rüzgâr sadece görünür hâle getirdi. Biz onu bilimsel seviyeye getirmeye çalışıyoruz. Dünyada bunun vaka takdimleriyle yayınlanmış binlerce makalesi var birçok ürünün. Dozaj çalışması yapılmış ürünler de var. Biz modern tıbbı uygun hâle getirmeye çalışıyoruz. Sizinle de aynı söylemdeyiz bu şekilde. Ama aynı söylemde olmadığımız kısım: Bu çalışmalarımızı tezlere, yayınlara döküyoruz. 8 değil, daha yukarı çıkacağına eminim bu çalışmalar arttıkça bu alanda, düşmeyecektir ona emin olabilirsiniz. Çünkü bizim hiçbir söylemimiz bilimin dışında olmadı bugün firmalara. Bizim söylemimizle Bakanlıktan klinik çalışmalar etik kurulunun yayınlanmasından çok önce klinik çalışma talep etmelere başladılar bizim yönlendirmemizle. Çünkü şu an biz yönlendirmesek de yönlendirsek de piyasada satıyor o ürünleri. “Takviye edici gıdaya evet.” diyorsunuz ama takviye edici gıdayı ilaç gibi pazarlıyorlar kabul etsek de etmesek de, denetlenemiyor. Biz bunu doğru noktaya, bilimsel şekle getirmeye çalışıyoruz, öncelikle bilimden zerre kadar sapmadan, etikten zerre kadar sapmadan bunu getirmeye çalışıyoruz.

İkinci söylemim de evet “baskı” diye bir şey söylemedim. Bu noktada aslında söylemimi şöyle tamamlamam lazım: Bu söylemlerimden dolayı ihtisaslaşmaya çok büyük önem veriyoruz çünkü YÖK de buna çok önem veriyor ve YÖK’ten de bize asla ihtisaslaşacağımız konularda üniversite personelinin tamamı bunu çalışacak diye bir şey söylenmedi. “Yönlendirilsin.” denildi sadece. Yani bir üniversitenin belki yüzde 30’u, yüzde 40’ı bu alana yönlenebilirse, ihtisaslaşabilirse geri kalan eğitim araştırma faaliyetlerinde hocalarımız hâlen devam ediyorlar. Sadece bizim çalışmalara destek vermeyen hocalara ben sitem ediyorum, bir zorlama şansımız yok zaten, bilim bağımsızdır, o konuda mutabıkız. Ben bireysel olarak öncelikli alanlarda kişilerin yönlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. O yüzden ilk günden beri ihtisaslaşma koordinatörlüğünü yürütüyordum üniversitemizde. Bu işi çok kutsi bir görev gibi görüp yoğun bir şekilde çalıştım çünkü üniversitelerin belirli alanlarda uzmanlaşması gerektiğine şahsen inandığım için.

Teşekkürler.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ben teşekkür ederim.

BAŞKAN – Buyurun Hocam.

OKAN GAYTANCIOĞLU (Edirne) – Ben Hocama çok teşekkür ederim, güzel bir sunumdu, çalışmalarında da başarılar dilerim, fazla bir şey söylememe gerek yok, Hocam da söyledi. Yani bunun kontrol altında olması, sizin yaptığınız çalışmaların, bilimsel çalışmaların hayata geçmesi için son derece önemli çünkü sizin de bahsettiğiniz gibi böyle televizyonda şöyle bir gezelim dediğinizde bu tip reklamlara ben de çok sık rastlıyorum. Birçok kanalda çıkıyor, ciddi kanallarda da çıkıyor. Bunları insanlar izliyor sanki çok doğruymuş gibi yapıyor. O yüzden hem bizim Komisyon son derece önemli burada yani buradan çıkartacağımız sonuçlar. Sizlerle birlikte çalışmamız lazım. Bizlere yapacağınız

çalışmalarda verdiğiniz bilgiler son derece önemli. Daha da fazla geliştirmemiz lazım, bir standarda sokmamız lazım bu işi yoksa ciddi bir kaynak boşa gidiyor Türkiye’de ve insanların sağlığı da bence olumsuz yönde etkileniyor, kandırılıyor insanlar. Ekonomi zor durumda, ülke ekonomisine katkısı belki bu yönde çok fazla yapabileceğiz çünkü Türkiye bir gen bankası benim gördüğüm kadarıyla, her ilde şimdi sizin bahsettiğiniz gibi birçok farklı ürün var, biz bu ürünleri aslında hep bildiğimiz geleneksel ürünler ama bir türlü bir pakete koyamıyoruz, sanayileştiremiyoruz. Sizlerin çalışmalarıyla bunlara ben katkı sunacağımı umuyorum ve teşekkür ediyorum.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Teşekkürler.

BAŞKAN – Teşekkürler.

Buyurun Başkan Vekilimiz.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Hocam, teşekkür ediyorum hem çalışmalarınızdan hem sunumlarınızdan dolayı.

Bu sahadaki yaptığınız çalışmalarla ilgili tonaj ve para değeri olarak bir çalışma var mı? Yani bu çiftçilere ektirdiğiniz şeyin kaç ton bir ürün alabildik, bunun para değeri ne oldu, önceki ile evlerine giren rakam arasında bir çalışma var mı?

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Onu yeni yeni hasatlarımızla beraber, şimdi ikinci hasatlarımız da yapılıyor. Düzce’de mesela ada çayında 3 hasat planlıyoruz, netleşecek inşallah.

Onunla beraber yavaş yavaş hesaplamaya başladık onun raporunu zaten YÖK’e de sunacağımız için ama şöyle bir şey söyleyeyim: Mısır ekilen arazilerde mısırdan elde edilen gelirin 5 katına kadar çıktı sadece bitkiyi satmak. Ada çayında birinci ve ikinci hasatlar itibarıyla toplamda 600-700 kiloyu geçme gibi bir durum hesaplıyoruz dekarda verim başına, oradan da 1 tona kadar çıkma hesabına gidiyoruz.

OKAN GAYTANCIOĞLU (Edirne) – Üçüncü hasatta bir tona çıkacaksınız.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Evet yani 1 ton hedefimiz söz konusu. Bu, ada çayı için.

Kekikte mesela şöyle oldu: Kekikte başarılı olduğumuz yerler vardı, verimde başarılı olduk ama kekikte şöyle bir veri elde ettik: Uçucu yağdaki etken madde oranları düşük çıktı. Bu sefer deneme alanımızı biraz daha yukarıya çıkardık, soğuk iklim şartlarına çıkarmaya karar verdik yani bu şekilde modifiye ediyoruz.

Şeker otu bitkisinde birinci yıl denememizde bir hasat yaptık, 300 kilogram civarında verim aldık, şimdi ikinci yıl hasatlarımızın verilerini almaya başlayacağız. Köylüler hasat ettikçe bunu biz kontrol ediyoruz, raporlandıracağız.

RECEP ŞEKER (Karaman) – İstiridye mantarında biz Karaman’da da özellikle kütükte istiridye mantarı yetiştiriciliği üzerine bir çalışma yapmıştık ilçelerde, köylerde. Doğallığı açısından komposta göre kalite olarak çok daha... Ormandaki, sahadaki neyse o ortamı sağlamak açısından daha da doğru diye düşünüyorum ama tabii...

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Besinini sağladıktan sonra, evet, sorun yok.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Profesyonel seracılığa da geçmek lazım bu tür işlerde ki Düzce biraz daha farklı olabilir ama Karaman’da profesyonel olmayınca biraz daha takıldık orada.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Biz orada kapatılan tavuk çiftlikleri vardı, onlarda denemeye başladık şimdi onların sterilizasyonunu sağlayıp ekonomiye kazandıralım diye. Yani ucuz malzemelerle ucuz tarımsal atıklardan yapmaya çalışıyoruz.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Kolay gelsin, teşekkür ediyorum.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Bu örnek tarım yaptırdığınız çiftçilerin profili ne? Yani şöyle mi oluyor gerçi Düzce’dekilerin yapısını bilmiyorum da: 100 dönüm, 200 dönüm tarlası var, “Ya, hatırımız için buraya 3-5 dönüm ek.” mi diyorsunuz? Yoksa 10-15 dönüm tarlası olan bir çiftçi “Ek.” denince ekiyor mu? Hangisi kolay ikna ediliyor?

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Hocam, şöyle: Gönüllü insanlara anlattığımızda... Düzce’de ne yazık ki 100-200 dönüm arazisi olan insanlar az. Fındık arazisi yoğun şekilde, orman arazisi var. Köyün ortak arazileri var. Mesela bir köyümüzde köyün ortak arazisinin 5 dönümünü ayırdılar, “Orada deneyelim.” dediler, gönüllü oldular, “Tutarsa arttırırız.” dediler. Şimdi, o köyde o 100 dönümün tamamına doğru gidiyoruz. Kırsalda bazı köylerde kadınlarımız var yani kadınları ekonomiye kazandırmak için. O kadınların arazi problemleri de vardı. Onlara destek olduk, etraflı araştırdık ettik, yakın köylerde 4’er, 5’er dönüm arazi ayarladık ek gelir olsun diye, gelirleri yoktu. Bir yerde 15 dönümlük...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Adamın 4-5 dönüm tarlası var, ona mı ekiyor?

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Ona ekiyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Tüm varlığı o.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Evet, mesela kırsaldaki kadınlarımızdan biri öyleydi. Eşi sakat olmuş bir kaza neticesinde, çocuğu var, ondan gelir elde etmiyor, çalışıyordu. Kadına biz destek olduk, denemede öne aldık.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ekme biçme masrafını siz mi karşıladınız?

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Deneme senesinde fideyi biz karşıladık Hocam. Mesela traktör lazım olduğunda ikili ilişkilerle oradan buradan...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Empatik ilişkiyle...

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Aynen, devletin direkt parasını harcamayacağımız noktalarda ikili ilişkilerden o tür destekler almaya çalıştık. Sel oldu Hocam mesela, selde o köylerimiz zarar gördü, çok üzıldüm gerçekten. Kırsal Kalkınmadaki arkadaşlara ulaştık, kaymakama ulaştık o köylülere destek olsunlar diye. Yüzde 20 ürününü kaybetti o çiftçimiz mesela selde. Daha yaz ortasında haberi de olmuştu, belki basından duymuşsunuzdur yani. O şekilde destek olduk.

BAŞKAN – Buyurun.

OKAN GAYTANCIOĞLU (Edirne) – Ben Hocama bir katkı olsun diye söylüyorum: Sizin rektörünüzün çizdiği o köy projesi... Küçük alanlarda aslında Türk tarımının en büyük sorunu bu. Araziler küçük ve parçalı olduğu için köyden kente göç var. Belki bu tip aromatik bitkilerle biz bunu bir ölçüde önleyebiliriz yani birim alandan çok yüksek bir gelir elde eden bitki türlerine geçerek... Siz dediniz, 5 kat örneğin, çok yüksek bir rakam ki mısır da yüksek gelirli bir üründür, onun 5 katını elde ediyorsa kimse köyden gitmez.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Kesinlikle çok doğru bir noktaya temas ettiniz. Aslında bizim niyetimiz, bu farkındalığı artırıp sanayici çekmek. Bir sanayici çekebilsek biz o sanayicilere o arazileri yekpare gibi kullanırmaya çalışacağız tel elden maliyetleri düşürmek için ama tabii, bu bir süreç. Yani biz o sürecin orta ve uzun vadede olduğunu farkındayız, hemen çok yüksek noktalara çıkamayacağımızın farkındayız.

BAŞKAN – Ya, işte, üniversitelerimizin yapacağı iş bu. Şimdi, Düzce dediğiniz yer toprak verimi en yüksek olan yer. Ama geleneksel olarak ne var? Fındık var, hatta fındığı bile... Göç alan bir yer. Yıllar önce Karadenizli, Trabzonlu birisi göçmüş Düzce’ye, oradan mektup yazmış: “Amca, amca oğlu, teyze, teyze oğlu; acele gelin, ormana dayalı 500 metre kare yer alın.” Amacı ne? Ormanın altına fındık dikmek, daha sonra üzerindeki orman örtüsünü kaldırıp arazi yapmak, hedef bu.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Akçakoca’da öyle olmuş 1980 sonrası.

BAŞKAN – Yani ben bir orman mühendisi olarak biliyorum o yılları; bölmeler, sayılar kaybolduğu zaman. Fındık, tamam, kolay bir ürün gibiydi, her sene de tartışmalar oluyor, fiyattı, şu oldu, bu oldu diye. Bizim köylümüz gözüne inanır, orada ektiği o 5 dönüm yer eğer para kazansın, herkes yerindekini söker, diğer arazilerin tamamı o ürüne... Ama genelde havza bazında yapıp sanayiciyi çekmek lazım, yoksa yapar adam, güzel, üretti, satın alan olmazsa bırakır adam yani “Ben onun peşinde koşamam.” der. Oraya doğru gitmemiz lazım inşallah.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Aynen, amacımız da o, hep sanayicileri almak.

BAŞKAN – Buyurun.

ERTUNÇ ERKAN BALTA (Artvin) – Hocam, çok teşekkür ediyorum size.

Tıbbi Aromatik Bitkiler Komisyonundayım, herhangi bir ihtisasım yok, Başkanım biliyor fakat Artvin kontenjanı diyelim, bitki çeşitliliği açısından en zengin ilimiz. Neredeyse bir Almanya’daki – onu da Başkanım’dan öğreniyorum- bitki sayısından daha fazla bitkisi olan bir il. Bitki çeşitliliği, hem bölgemizde hem Türkiye’deki bitki zenginliğinin korunması için ihtisaslaşmaya çalışan bir üniversite Artvin Çoruh Üniversitesi. Fakat Tıbbi Aromatik Bitkiler Komisyonu olarak –bilmiyorum Başkanım ne düşünecektir- bizim şunca zamandır burada yapmış olduğumuz toplantılarda dinlediğimiz uzmanlar, tespit etmiş olduğumuz sorunlar ve bunların çözüm yöntemleri konusunda bir il ölçeğinde üniversite öncülüğünde aslında bizim Türkiye geneli için düşünülmüş olduğumuz pek çok meseleyi bir ilde çözmüş gibi görünüyorsunuz ve neredeyse Türkiye’ye model olacak bir çalışma olmuş sizin yaptığımız çalışma. Yani hem üreticiyi –topraktan uzaklaşmadan bahsediyorduk- toprakla yeniden tanıştırmak, piyasa ve sanayi şartlarına uygun ürünleri belirlemek, onların standardizasyonu, yine piyasada ve dünyayla rekabet edebilecek ham hâlde değil de ürüne dönüştürmek gibi bu Komisyonun çalışmalarında görmüş olduğumuz pek çok sorunu görmüş ve bir il ölçeğinde, il imkânlarıyla, üniversite imkânlarıyla bunu hakikaten örnek olacak, model olacak bir çözüm yoluna sokmuşsunuz. Ben şahsınızda bu çalışmalarını yapan bütün ekipleri, üniversitemizi kutluyorum.

Teşekkür ediyorum.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Teşekkürler.

BAŞKAN – Çok teşekkür ediyoruz.

Buyurun.

SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ GELENEKSEL, TAMAMLAYICI VE ALTERNATİF TIP UYGULAMALARI DAİRE BAŞKANI MEHMET ZAFER KALAYCI – Öncelikle, Sayın Vekilimi ben de destekliyorum.

Biz epeydir Düzce Üniversitesinin burada sizin tarafınızdan ağırlanması istiyorduk, gerçekten tam bir model Türkiye için. Ben yalnız şunu söylemek istiyorum: Bakın, Sayın Vekilim biraz muhalefet olduğundan dolayı da devamlı rüzgârdan bahsediyor. Şu anda rüzgarın içerisinde 4.200 hekim var, 15.800 tane sertifika tescili gerçekleştirdim, ben kimseyle silah zoruyla iş yapmadım. Hekimlerin böyle bir talebi var, vatandaşın talebi var, dünyada ciddi bir talep var. Bu zamana kadar yapılan sunumlarda gördünüz, yıllık 130-150 milyar dolar gibi bir bütçeden bahsediliyor, dünyanın böyle bir talebi var ve inanın, ben bürokratım, ben siyasetçi değilim, siyaset sizin işiniz, bizim siyasetle işimiz yok. Bürokrat olarak, devletin memuru olarak, bu milletin memuru olarak ben Türkiye’ye en iyisini yapmaya çalıştım. Biraz “ben” diye gittim, kusura bakmayın, 2010’dan beri bu iş biraz benim evladım gibi oldu. Allah’a şükürler olsun, ciddi bir mesafe de katettik, şu anda dünyaya örnek model Türkiye. Dünya Sağlık Örgütü model olarak aldı ve bunu rüzgâr olarak kabul etmiyorum artık. Rüzgârsa da kusura bakmasın, kim olursa olsun, 4.200 hekim var, bugün GETAT-UZDER sunum da yapacak, hekimlerin önüne geçemeyecekler. Halkın, vatandaşın ciddi bir talebi var. Yüzde 60 oranında Türkiye de kendisine uygulatıyor bunu. Bu uygulanıyorsa... Devamlı televizyonlardan sizler de rahatsız oluyorsunuz, hepimiz rahatsız oluyoruz, ben hekim olarak rahatsız oluyorum, kontrolsüz bir yapı var ve milyon dolarlık bir bütçe var ortada, Türkiye’de de ciddi para dönüyor ve kontrolsüz bir yer var. Tarım Bakanlığı anlamsız bir şekilde “gıda takviyesi” adı altında ne olduğu belirsiz şeylere ruhsat veriyor. Ha, ben bu Hükümetin bürokratıyım ama öbür tarafta yanlış bürokrasi çalışmaları var. Onları da göz önünde bulundurarak burada ciddi bir şeyler yapmamız gerekiyor yani bu ihtiyaç, rüzgâr değil. Yani biz hiçbir rüzgâra kapılarak popülist bir şey yapmak istemiyoruz, yapıyoruz da.

Buna yine bir örnek daha vermek istiyorum. Ben Amerika’ya gittim; Amerika, Avrupa, Asya, her yeri gezdim, ne oluyor ne bitiyor dünyada ona hâkimim. Dünya Sağlık Örgütü şu anda çalışmalara davet ediyor, “Türkiye ne yapıyor?” diyor. Bana üç hafta önce Ukrayna’dan geldiler, Ukrayna Hükümeti “Gelin, biz de de bu yapılanmayı yapın.” diyor. Amerika’ya gittik, Iowa Üniversitesinde üç gün misafiri oldum ben onların. Bana sabah saat 09.00’den akşam 17.00’ye kadar mesai yaptırdılar ve kırk dakika hocaları gezdirdiler. Bana diyorlar ki: “Senin kucağında ne var, sen ne yapıyorsun?” Iowa Üniversitesi “research” üniversitesi. Hocamın bahsettiği gibi orada para verildiği zaman paranın sonucu ne oldu diye takip ediliyor. Bizim burada Tarım Bakanlığı olsun veya diğer bakanlıklar destek veriyor çiftçiye ama paranın nereye gittiğini kimse bilmiyor. Biz o kadar zengin bir ülke değiliz, şu anda ekonomik sıkıntı içerisindeyiz, verdiğimiz paranın nereye gittiğini bilmiyoruz. Kongreler yapılıyor, milyon dolarlar yatırılıyor, kongrenin çıktısı ne, hiç kimse bilmiyor, bunu kimse de sormuyor. Yani öyle anormal bir noktaya geldik ki...

İkinci bir konu, Düzce’nin şöyle bir özelliği de var: Mesela klasik lavanta vardı, bu ciddi bir rüzgâr oldu, popülist bir şeyler oldu, herkes lavanta ekti. Bakın, Düzce akıllı bir iş yapmış, kendi endemik bitkisini geliştirmeye çalışıyor. 8 tane endemik bitki tanımlamış ve bunun üzerine hem çiftçiye hem sanayiciyi... Artı, aradaki bilimsel çalışmayı da yapıyor; klinik çalışmayı yapıyor, laboratuvar çalışmasını yapıyor. Ben, şimdi, en son geçen hafta ruhsatlandırmaya gittim, yerinde incelemesini yaptım, eğitim kısmına da giriyorlar. 3 katlı bir GETAT merkezi kuruldu. GETAT merkezi diyoruz, şu anda dünyada da GETAT çalışmalarının yüzde 60’ını tıbbi aromatik bitkiler karşılıyor. Yine, dünya yüzde 60 oranında tıbbi aromatik bitkiye GETAT çatısı altında yatırım yapıyor. Tıbbi aromatik bitki GETAT’ın altında onun için geçiyor. GETAT merkezleri 3 katlı bir merkez, esasen Hocam orayı da açabilirdi. Alt katında laboratuvarları var ve modern bir yapısı var. Doktoru var, ziraatçısı var, biyologu

var, kimyageri var; multidisipliner bir çalışma yürütüyorlar. Orta katında uygulama merkezi var, hasta kabulü yapıyor, yan tarafında uygulama hastanesi var. Uygulama hastanesinde bizim GETAT'a da ciddi manada sağlık bakımından ihtiyacımız yok zaten. Benim şu anda beğenseniz de beğenmeseniz de 32 tane şehir hastanem var, binlerce hasta yatağım var, benim hekimlerim dünyada yapılmayan ameliyatları yapıyor, ben tıbbi cihaz olarak çok dolu bir ülkeyim ama GETAT'ın bunun içerisine entegrasyonu nasıl sağlanır, dünya, Amerika, Avrupa, Asya, çoğu şu anda o çalışmayı yapıyor. Biz de Türkiye'de Sağlık Bakanlığı olarak bu entegrasyonu gerçekten ihtiyacımız varsa yapabilir miyiz, onun çabasını veriyoruz ve Düzce Üniversitesi bilimsel kısmı yapıyor, 3'üncü kata da faz çalışmalarının yapılabileceği klinik çalışma alanı yapmış. Düzce Üniversitesi gerçekten bir ciddi model. Onlar bir yola çıktılar, biz de Bakanlık olarak destek veriyoruz, görülmesi gerekiyordu. Hatta Hocam davet ediyor, ısrarla ben de ederim, görülmesi gereken bir yer, bize model olabilecek bir yer, her yeri birleştirmişler. Ben huzurunuzda onlara da teşekkür ediyorum. Dekan Halil İbrahim Hocam gerçekten emek verdi.

Saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Buyurun.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Öncelikle çok teşekkür ediyorum.

Gerçekten benim özlediğim bir sunum oldu ancak bir iki noktaya özellikle değinmek istiyorum. Bir tanesi, bu Tarım Bakanlığının müsaadeleriyle ilgili. Sanki oraya her gelen geçiyor gibi bir izlenim doğuyor, öyle değil. Ben bir sene orada görev yaptım. Bir kere, kesinlikle uyuşturucu özelliği olan, cinsel içerikli olan hiçbir şey oradan geçmez. Yani burada televizyonlarda reklamı yapılanlar oradan geçtiği için yapılmıyor.

İkinci olarak, oradaki komisyonun hemen hemen tamamı eczacı arkadaşlar. Yani Sağlık Bakanlığında görev alan arkadaşların bir kısmı orada da görev yapıyorlar, Komisyonun Başkanı da eczacı. Dolayısıyla onlar en az on beş yıl bir yerden kullanımına dair bir kayıt getirmezlerse, bilimsel yayınlarda o konuyla ilgili bir yayın bulup eklemelerse eklerine bunları geçirmiyorlar, buna rağmen şey oluyor.

Bir noktayı da yine belirtmeden geçemeyeceğim. Bir tıbbi çay var, bir de keyfi çaylar var. Biz nasıl içtiğimiz çayı Sağlık Bakanlığından geçirmiyorsak bazı çayları da geçirmeden biz içebiliriz. Almanya 45 bin ton çay içiyor, bunların çoğu endüstriyel çay yani insanlar keyfi için içiyor. Bunlar sağlığa etkili de olabilir olmayabilir de ama “tıbbi çay” dediğiniz zaman mutlaka sağlığa bir etkisinin olması lazım. Bunu birbirinden ayırt etmemiz lazım, hep burası karıştırılıyor. Dolayısıyla bunu ayırt etmediğimiz zaman da karşı taraftaki bazı muhataplara haksızlık yapılmış oluyor diye düşünüyorum. Mecburiyetten aldım bu sözü.

Size gelince, bir kekikten bahsettiniz “Kekik istediğimizi vermedi.” dediniz. Türkiye’de 50-60, hatta 100’e yakın bitkiye “kekik” deniyor. Dolayısıyla materyaliniz hangi kekik bilmiyorum, ben şimdi ezberden bir şey söylemeyeyim ama onun da doğada bir varyasyonu var. Yani bu sadece yükseklikle ilgili olmayabilir.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Yok, yok, Hocam, sadece kısa geçtiğim için söyledim.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Anladım.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Materyalimiz var Hocam.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Materyalden de olabilir bu iş diye onun için...

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Olabilir, iklimden de olabilir, denemeye devam ediyoruz, haklısınız yani.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Teşekkür ederim.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Ama tıbbi bitki uzmanımızın kontrolünde yürüyor yani.

BAŞKAN – Özgür Bey, buyurun.

TÜRKİYE İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ KURUMU BİTKİSEL DESTEK ÜRÜNLER DAİRESİ TEMSİLCİSİ ÖZGÜR ÖZTÜRK – Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu Bitkisel Destek Ürünler Dairesinde çalışıyorum. Hocama bir katkı yapmak istiyorum. Geleneksel bitkisel tıbbi ürünlerde kullanım Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde on beş yıl olduğundan dolayı tek bitki de kullanılsa veya birden fazla bitki de kullanılsa sadece literatür çalışmaları yeterli olabiliyor. Yani preklinik ve klinik veriye ihtiyaç yok eğer literatür yeterliyse. Yani elinizde eğer...

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Dozajı varsa literatürde, endikasyonu belliyse.

TÜRKİYE İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ KURUMU BİTKİSEL DESTEK ÜRÜNLER DAİRESİ TEMSİLCİSİ ÖZGÜR ÖZTÜRK – Tabii, tabii, aynen. Endikasyonu, doğru bir şekilde birden fazla bitkinin bir karışımı hâlinde kullanılırsa bile klinik çalışmaya gerek olmamakta. Eğer elinizde o tarz bir ürün geliştirirseniz preklinik çalışmayı beklemeden birimimize başvurabilirsiniz. O eklemeyi yapmak istedim.

Teşekkür ederim.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SINAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Çok kısa bir ekleme yapacağım.

BAŞKAN – Buyurun.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SINAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Ayşen Toksöz, ben Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatını temsilen geldim ama bu UNIDO şapkamla değil birazcık aile ve girişimci şapkamla birkaç söz söylemek istiyorum.

BAŞKAN – Zaten sıra sizde. Şimdi, oraya alacağız.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SINAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Öyle mi? Tamam, orada bağlayayım o zaman.

BAŞKAN – Olur, devam edin.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SINAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Eskişehirliyim ama kayınvalidem tarafından da Düzce Gölyaka Zekeriya Köyülüyüm. Orada da biz aslında, az önce siz söylediniz ya “Kentten acaba köye nasıl geri döneriz?” diye, biz de ailecek aslında bunun peşindeyiz “Kentten köye nasıl dönebiliriz?” diye.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Bekleriz.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Biz aronyaya başladık, önce hobi olarak bahçemizde başladık, Polonya’yla iş birliği yaparak başladık, şimdi, orada aronya yapıyoruz. Hatta daha geçen hafta “Düzce Üniversitesiyle nasıl kontak kursak acaba?” diye kendi içimizde konuşuyorduk, çok büyük bir tesadüf oldu bu, açıkçası çok da memnum oldum sunumunuzdan dolayı.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Destek oluruz kesinlikle.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Biz de çok seviniriz. Bu çok büyük bir katkı. Sunumunuzu çok keyifle izledim. Mutlaka çalışılması, değerlendirilmesi gereken diğer konular vardır ama gerçekten böyle bir özlem var ve bu çok değerli bir konu, umarım çok daha keyifli çalışmalara da yol açar.

Teşekkür ederim.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – İnşallah.

BAŞKAN – Onun için bu Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Araştırma Komisyonu kuruldu Meclisimizde.

Hocam, çok teşekkür ediyoruz.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Ben teşekkür ederim, kolay gelsin efendim.

Tekrarlamak istiyorum, müsait olduğunuz en kısa zamanda misafir etmekten onur duyarız.

BAŞKAN – Süre tamamlandı gibi bir şey, yoksa seve seve. Bakarsınız gününbirlik Düzce’ye gelebiliriz.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Olur, çok yakın buraya.

BAŞKAN - Bir bakalım, değerlendirelim inşallah.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Tamam, oldu, teşekkürler.

BAŞKAN – Kaç dakikada yaparsınız sunumunuzu?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Sanırım 2 kişiyiz değil mi sunum yapacak?

BAŞKAN – Yok, daha var, daha var da özellikle öğleden önce Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı Enerji ve Çevre Uzmanı olarak sizi dinleyelim diye düşünmüştüm.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Hızlıca on beş dakikada tamamlamaya gayret ederim.

BAŞKAN – Tamam.

Ben de dinlemek istiyorum öğleden sonra da olamayacağım için. Bir yandan da orman yangınlarıyla ilgili CHP Grubu bir grup önerisi vermiş, orada da konuşmam gerekiyor. Birkaç tane şeyimiz olunca...

Buyurun.

4.- *BM Sınai Kalkınma Örgütü Enerji ve Çevre Uzmanı Ayşen Toksöz’ün, UNIDO’nun işleyişi ile Türkiye’nin Ekonomisinin Yeşil Büyümeye Doğru Gelişmesine Yardımcı Olmak İçin Biyolojik Kütlenin Sürdürülebilir Kullanımı Projesi çerçevesinde tıbbi ve aromatik bitkilerin atıklarının kullanımı hakkında sunumu*

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Az önce de aslında kısaca başlamıştım. Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı adına buradayım, bir ODTÜ mezunuyum, gıda mühendisiyim aynı zamanda, çevre ve enerji uzmanı olarak çalışıyorum. Bugün burada sizlere UNIDO ne yapar, kısaca -Reyhan Hanım'ın katkılarıyla aslında buradayız- neler yapıyoruz, bizim projelerimiz nelerdir, birazcık biyokütle projemizden kısaca bahsedeceğim ve biyokütle konusunu aslında tıbbi ve aromatik bitkilerle nasıl bağdaştırabiliriz, “her ile bir bitki” derken “her ile bir bitki ve bir biyokütle merkezi olabilir mi acaba”yı da belki konuşma fırsatı yakalarız diye de buradayım.

UNIDO’dan kısaca bahsedeyim isterseniz. UNIDO, 1966 yılında Viyana’da kuruluyor, sonra, hemen bir yıl sonra 1967 yılında Türkiye Ofisi kuruluyor. 2000 yılında ise Türkiye bölge iş birliği merkezi olarak geçmeye başlıyor. Bu, Türkiye Hükûmeti ile UNIDO arasında yapılan bir sözleşme sonrasında geliyor. Bölge iş merkezi olmasının şöyle bir avantajı var: Balkanlar, Doğu Avrupa, Afrika, Asya’nın bir kısmıyla da sürekli iş birlikleri hâlinde çalışmalarımıza devam ediyoruz.

UNIDO olarak işleyiş tarzımızdan isterseniz çok kısaca bahsedeyim. Biz Birleşmiş Milletler olarak fon kaynaklarına doğrudan gidebiliyoruz ama doğrudan giderken biz mutlaka bir kamu kuruluşumuzu kolumuza alarak gidiyoruz. Örneğin, şu an en çok projemizin olduğu Çevre Bakanlığıyla başlayabilirim. Çevre Bakanlığında yürüten 20 tane projemiz var Montreal Sözleşmesi hakkında. Montreal Sözleşmesi’ni belki duymuşsunuzdur; iklim birimi altında ozon dairesinin yönettiği ve Montreal fonlarıyla devam eden bir sözleşme ve Türkiye’nin taraf olduğu bir sözleşme. Bu konuda çalışıyoruz.

Aynı zamanda, yine GEF’le -GEF’in açılımı da Global Environment Facility- yani Küresel Çevre Fonu’yla beraber yürüttüğümüz projelerimiz var. Kalıcı organik kirleticilerin salınımlarının azaltılması ve Minamata Sözleşmesi: Kalıcı organik kirleticiler -belki biliyorsunuzdur, hocalarım mutlaka biliyorlardı- Stockholm konvansiyonu altında incelenir. Minamata Sözleşmesi’ni ise Türkiye 2014 yılında imzaladı fakat 2018 yılında taraf olma sürecini başlattı, henüz taraf olmadı. Yani imzalanma ve taraf olmayı biliyorsunuz, hani imzaladık, evet, nişanlandık ve taraf olduk, artık evlendik diyebiliriz. Minamata Sözleşmesi de tam bu geçiş aşamasında şu an.

Daha sonra, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığıyla beraber ekoverimlilik projemizi tamamladık.

Yine, YEGM’le beraber GEF desteğiyle sunduğumuz, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığıyla beraber girişimcilik projesi yürüttüğümüz bir programımız var.

Aynı zamanda, AFAD ve Milli Eğitim Bakanlığıyla beraber Japon Hükûmeti destekli Türkiye’deki Suriyeli genç ve kadınlara yönelik hazır giyim mesleki eğitim projemizi tamamladık. Bundan çok kısacık bahsetmek istiyorum çünkü çok küçük bir bütçeyle, aslında 1 milyon dolar gibi bir bütçeyle yaklaşık 2.162 genç ve kadın Milli Eğitim onaylı sertifika aldı ve istihdama hızlıca başlama şansı elde etti. Çok küçük bir bütçeyle yani diğer projelerle kıyasladığımız zaman, böyle bir sonuca ulaşıldı, o yüzden de çok başarılı çıktıkları olan bir proje.

Aynı zamanda, TİKA vasıtasıyla da Balkanlar, Doğu Avrupa, Orta Asya, Güneydoğu Asya, Orta Doğu ve Afrikalı uzmanlarımızla da her yıl uluslararası eğitim ve çalıştaylar düzenlemeye devam ediyoruz. Bunu birazcık hani “UNIDO nedir, hangi alanlarda çalışır?” diye kısaca vermek istedim.

Asıl bugün burada olma sebebimiz, Türkiye Ekonomisinin Yeşil Büyümeye Doğru Gelişmesine Yardımcı Olmak İçin Biyolojik Kütlenin Sürdürülebilir Kullanımı Projesi. Bu proje belki bu Komisyon için gerçekten önemli olabilir çünkü bizim çalıştığımız tarımsal atıklar fakat her türlü aromatik tıbbi bitkilerin de atıkları ve artıkları biliyorsunuz ki biyokütle olarak kullanılabilenekte. O yüzden,

mutlaka tıbbi ve aromatik bitkiler dediğimiz zaman hemen akabinde mutlaka biyokütle yapısının da oluşturulması, bir enerji yapısının da oluşturulması çok katma değeri yüksek, çok iyi bir sunum şekli olabilir diye düşünüyoruz.

Bizim bu projemizin 4,4 milyon dolar nakdî desteği var, eş finansı 29 milyon civarında, toplamda 34 milyon bütçelik hayli büyük bir proje. TAGEM’le beraber yürütüyoruz, bütün araştırma enstitüleri de bu işin içinde, özellikle Samsun’da Karadeniz Üniversitesinin biyokütle merkeziyle de çok yakın çalışıyoruz.

Projenin amacı, kullanılmayan tarımsal atıklar ve artıkların biyoenerji dönüşümünün sağlanması. Burada neden biyokütle? Hemen projenin amacına geçmem gerekirse, biz biliyorsunuz enerjimizin yüzde 75’ini ithal ediyoruz, biyokütle bizim elimizde hâlihazırda var olan bir nimet, bir atık. Yeri geliyor tarlaların kenarında yakılıyor, yeri geliyor tarlada çürümeye bırakılıyor. Bu kadar değerli, bu kadar katma değeri yüksek bir artığın çok doğru değerlendirilmesi amacıyla biz bu projeyi yapıyoruz. Burada enerji ithalatının azaltılması temel hedefimiz. Şöyle çok iyi bir kıyas tablosu görebilirsiniz: Ülkemizdeki linyitlerin ortalama kalorifik değerleri 2 bin kilokalori kilogram başına ama projemizde çalıştığımız fındık zuruğu, mısır sapı, ayçiçek sapı, çeltik kavuzunun, gördüğünüz gibi, hayli yüksek kalorifik değerleri, ısı değerleri var ve en düşüğü neredeyse 2 kat civarında. Ben buraya gelmeden önce Reyhan Hanım’la da konuştuktan sonra hemen bir akademiye danıştım, dedim ki: Tıbbi aromatik bitkilerde durum nedir, Türkiye’de durum nasıl? Bunun için minimum 3.500 kilokalori olduğunu ve her ürün için ayrıca çalışılarak bu kalorifik değerlerin belirlenebileceğini bana söylediler. Hocalarımın da belki bu konuda katkıları olacaktır. O yüzden çok kıymetli yani tıbbi aromatik bitkilerin atıkları da hayli kıymetli ve de bu biyokütlenin şöyle bir özelliği var: Karbon nötr. Ne demek karbon nötr? Siz biyokütle oluştururken doğadan aldığınız karbon kadarını dışarı veriyorsunuz yaktığınız zaman, hele biyokütle merkezlerinde filtrasyon da kullandığınız için bu karbon seviyesi oldukça düşük oluyor ve “karbon nötr” olarak adlandırılıyor, çok çevreci bir enerji kaynağı.

Biz bu proje sonrasında çağrılara çıktık. Hiç beklemediğimiz şekilde çok yüksek proje başvuruları aldık; bu çok sevindirici. Antalya bölgemizden aldık, Artvin’den aldık, Eskişehir’den aldık yani 7 bölgenin 7’sinden de iyi projeler aldık, şu an değerlendirme aşamasında. Hedefimiz, sonunda 5 adet sürdürülebilir biyokütle tedarik zinciri oluşturmak ve 5 tane de enerji tesisi oluşturmak. Tedarik zinciri oluşturmak bu işte çok önemli çünkü siz tedarik zincirine ne kadar yakınsanız ki uzmanlar bunun maksimumda 30 kilometre çevresinde olmasının ideal olduğunu söylüyorlar, 50 kilometreye kadar da yapılabiliyor ama daha fazlası çok fizibil, çok verimli sonuçlar vermiyor. O yüzden, her ildeki tıbbi atığın yanında da bir biyokütlenin merkezinin oluşturulması, bir tedarik zincirinin oluşturulması iyi bir hedef olabilir.

Az önce de aslında sunum içinde de kısaca bahsetmeye çalıştım. Biz bu vesileyle tıbbi aromatik bitkilerle beraber biyokütleyi kullanabilirsek karbon emisyonunu azaltırız, iklim değişikliğinin önüne geçeriz, enerjide kendi ülkemizin kaynaklarını kullanarak ekonomiye katkı sunabiliriz ve sürdürülebilir bir enerji sağlayabiliriz; dipnot olarak belirtmek istedim.

Biz proje kapsamında, yeni bir projeye geçmeden -şu an bizim çünkü yaklaşık bir üç yıl, üç buçuk yıl daha süremiz var- kendi projemiz kapsamında sizlere nasıl destek olabiliriz, karşılıklı nasıl iş birlikleri yapabiliriz?” diye biraz fikir alışverişi yaptık ekibimizle ve şöyle şeyler çıktı: Yeni tıbbi aromatik bitki biyokütle projelerine zemin oluşturmak için bu konudaki akademiye, doktora tez çalışmalarını destekleyebileceğimizi düşünüyoruz. Bunlar çok büyük büyük destekler değil ama en azından bir sonraki projeye zemin oluşturabilmesi açısından, akademiye de biraz destek verebilmek açısından temel seviyede bir şey yapılabilir Hocam.

Tıbbi aromatik bitki envanter çalışmaları ve kalorifik değer hesapları yapılabilir bu kapsamda. Aynı zamanda, bizim bilgilendirme seminerlerimiz, çalışmalarımız ve eğitim seminerlerimiz var. Dilediğiniz zaman -dilediğiniz sektörü- sizlerin vasıtasıyla bizler farkındalık çalışmalarını gerçekleştirebiliriz seve seve.

Olabildiğince hızlı toparlamaya çalıştım. Sorularınız olursa memnuniyetle cevaplamak isterim.

BAŞKAN – Çok teşekkür ediyoruz.

Buyurun Arslan Bey.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Çok teşekkür ederim.

Sanki böyle aslımıza döneceğiz gibi oluyor. Peki, burada tezekle ilgili bir çalışma yapılmış mı?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Tezekle ilgili çalışmalar var. Bizim hayvan atıkları projemiz kapsamında değil ama kalorifik değerleri tabii ki çok yüksek. Türkiye’de biyokütle çalışmalarının içerisinde tezek mutlaka yer alıyor Hocam.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Peki, kömür?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ - Bizim projemizin kapsamında yok ama belli miktarlarda kullanılmasına da izin veriyoruz çünkü o biraz daha yakınlığını -sizin de bildiğiniz üzere -kolaylaştırıyor, kalorifik değeri yükseltebiliyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Samanı kullanmış oluyorsunuz, ondan sonra atığı da yakarak tekrar kullanıyorsunuz, 2 defa faydalanılıyor.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Biliyorsunuz, küllerini de tarlada kullanabiliyoruz.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Peki, linyitle kıyaslanırsa kalori değeri hakkında bir şey söyleyebilir misiniz?

RECEP ŞEKER (Karaman) – 2 katı... Söyledi ya.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Hayır, tezek için.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Tezek için de yaklaşık 4 bin civarında, 4 bin küsur yani...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – O da 2 katı.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Evet, evet.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Vallahi, ben ayçiçeğini falan biliyorum, diğerlerini bilmiyorum da. “2 katı” deyince sanki rakam bana biraz yüksek gibi geldi.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Bu veriler tamamen Birleşmiş Milletlerin UNIDO uzmanlarının bire bir saha çalışmalarıyla bulunmuş değerlerdir Hocam.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Şüphe etmeye gerek yok.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Yok. Proje dokümanında yer alan bire bir çekilmiş değerlerdir.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Sadece bitkisel bir biyokütle değil de... Zaten hayvansal ile bitkisel karıştırarak biyoküteller daha rantabl yani o tezeğin dediğiniz manada içinde olmasında fayda var.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ayçiçeği sapı da öyle, “4.040 kalori” diyor, 2 katı.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Asıl burada bahsedilmeyen, zeytin prinası ve zeytin çekirdeği var. Mesela, ondaki 5 bin kalorinin üzerinde ve ciddi bir...

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Kesinlikle, çok yüksek.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Tavuk artıkları da değerlendirilebilir.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Tavuk artıkları, onun dışında, ne bileyim, Karaman’daki bisküvi atıklarıdır, meyve suyu fabrikası var, oradaki çekirdek atıklarıdır vesaire gibi birçok şey işin içerisinde değerlendirilebilir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Çok doğru.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ülkeyi yeniden keşfediyoruz.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI PROF. DR. HALİL İBRAHİM UĞRAŞ – Petrolümüz yok diye hiç dövmemize gerek yok. Yer üstü kaynaklarını değerlendirmemiz gerekiyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Mesela, ne kadar ayçiçeği sapı var? Bunlarla ilgili bir çalışma yok herhâlde Türkiye çapında?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Var, onu da isterseniz sizinle paylaşabilirim. Proje dokümanımızın içinde yine var.

Proje yazım süreci yaklaşık bir buçuk yıl süren bir süreci bu başlamadan önce ve Viyanalı 2 uzmanla beraber 2 de ulusal uzman çalıştı projenin sadece yazım aşamasında. Burada, TAGEM’le beraber... Aslında bunların 4’ünün belirlenmesinin sebebi de o. Fazla olan, yerlerine göre belirlenmiş ve kalorifik değerleri yüksek olan ürünler özellikle bu nedenle seçildi ve mesela -prina gibi, zaten prina çalışılıyor ama- prınayı özellikle dışarıda bıraktılar ki çalışılmayanlara biz bu projeye biraz destek olalım diye, yoksa bunun da bir envanteri var.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Peki, bu, tabii, kışın büyük şehirlerde olmaz da köylerde kışın ısınma ihtiyaçları bu saydıklarınızdan...

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Çok güzel bir şey söylediniz, ben orayı söylemeyi unuttum. Projenin çıktılarından biri de 5 enerji tesisinde biz şöyle bir şey istiyoruz: Ya etrafınızdaki köyü ısıtın ya da bir gıda sanayinize bu ısıyı verin. Elektriginizi satabilirsiniz devlete EPDK’yle beraber ama ısılarını veya soğuklarını -yani kojenerasyon veya trijenerasyon olabilir- mutlaka ve mutlaka bir köy ısıtmada veya bir sanayide -özellikle gıda sanayisinde- kullanmalarını istiyoruz, şartımız da bu.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Isınmasında en güzel kullanılacağı yer sera, yine tarımda kullanımı adına sera; doğrusu o.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİNAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Evet, 2 tane de öyle başvurumuz var Antalya’dan hatta, onlar da değerlendirilme aşamasında.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Tabii, samanı bu işte katiyen kullanmamalıyız.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SINAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Belli oran diyelim. Eğer bize derlerse ki “Çok küçük bir oranda bunların kullanılması gerekiyor.” ve biz bunu araştırdığımızda uzman olarak “Olabilir.” dersek olabilir ama amacımız saman kullanmak değil burada.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Teşekkür ederim.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Şu anda projeler belli oldu, kimlere verileceği...

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SINAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Yok, hayır, projeler değerlendirme aşamasında, 21 tane...

RECEP ŞEKER (Karaman) – Müracaatlar bitti mi ama?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SINAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Bitti, şu an değerlendirme aşamasında. UNIDO uzmanları, TAGEM uzmanları ve bağımsız denetçiler tarafından değerlendiriliyor. 2020’ye kalmadan hepsi açıklamış olacak, 2020’de de artık hibe verme aşamalarına başlayacağız.

RECEP ŞEKER (Karaman) – 2020’nin Ekimi son...

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SINAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – EPDK için, evet, doğru.

RECEP ŞEKER (Karaman) – EPDK için geçerse bir rantabilitesi kalmaz o zaman.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SINAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Zaten şartlarımızdan biri de oydu; mutlaka, hani en azından ön lisans başvurusunun yapılmış olması gerekiyordu enerji tesisleri için. Çok doğru.

BAŞKAN – Ayşe Hanım, çok teşekkür ediyoruz.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SINAİ KALKINMA ÖRGÜTÜ ENERJİ VE ÇEVRE UZMANI AYŞEN TOKSÖZ – Ben de teşekkür ederim Başkanım.

BAŞKAN – Toplantımıza ara vereceğiz şimdilik ve 14.30’da tekrar başlayacak. Başkan Vekilimiz Recep Şeker Bey devam edecek. Bizim 2020 bütçesiyle ilgili sunum var Plan ve Bütçede, bir de Genel Kurulda grup önerisi üzerinde konuşmam var. Onun için, ben o konuşma bittikten sonra katılabileceğim. Diğer arkadaşları dinlemek isterdik. Gerçi ben tutanaklardan hepsini harfîyen görebileceğim.

Çok teşekkür ediyoruz.

14.30’da toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 13.47

İKİNCİ OTURUM**Açılma Saati: 14.46****BAŞKAN: İbrahim AYDIN (Antalya)****BAŞKAN VEKİLİ: Recep ŞEKER (Karaman)****SÖZCÜ: Refik ÖZEN (Bursa)****KÂTİP: Zemzem Gülender AÇANAL (Şanlıurfa)****(Oturum, Başkan Vekili Recep Şeker tarafından açıldı)**

BAŞKAN – Tekrar merhaba arkadaşlar.

Yemek molasından sonra İkinci Oturumu başlatmış oluyoruz, oturumu açıyorum.

Sırada, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü Tarım Uzmanı Fazıl Düşünceli Bey var.

Hoş geldiniz.

Buyurun, sizleri dinliyoruz.

5.- BM Gıda ve Tarım Örgütü Tarım Uzmanı Fazıl Düşünceli'nin, FAO'nun amacı ve FAO-Türkiye işbirliğinde tıbbi ve aromatik bitkiler konusunda çalışmalar hakkında sunumu

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ

– Sayın Başkanım, çok değerli milletvekilleri, konuklar; bugün aranızda bulunmaktan gerçekten mutluluk duyuyorum.

Öncelikle şunu belirteyim: Sabahki oturumlardaki çok dolu, çok değerli sunumlardan sonra benim yapacağım sunum biraz genel kalabilir.

Sayın Başkanım, ben öncelikle burada 6 tane slayt göstereceğim, kısa geçeceğim, FAO'nun genel çalışmalarıyla, amacıyla ilgili. Bu 6 slaydı takiben 6 tane de tıbbi ve aromatik bitkiler üzerinde yapmakta olduğumuz küçük bir çalışmadan sizleri haberdar etmeye çalışacağım.

Dediğim gibi, kısa geçmeye çalışacağım, çoğumuz biliyoruz zaten, FAO küresel düzeyde açlıkla mücadele etmeyi amaçlayan ve uluslararası çabalara öncülük etmeye çalışan, koordine etmeye çalışan bir Birleşmiş Milletler kuruluşudur. Amacı, herkesin yeterli miktarda ve kaliteli gıdaya ulaşımını, erişimini sağlamak ve bu anlamda bütün ülkelerle, uluslararası kuruluşlarla birlikte çalışmaktır.

Genel olarak 130’u aşkın ülkede varlık göstermekte FAO ve çoğumuz, tahmin ediyorum yine, FAO’nun üretmiş olduğu bu istatistiki verileri kullanmışızdır. Bunlar çok önemli veriler olarak küresel düzeyde önem arz ediyorum.

Bunun yanı sıra, FAO birçok uluslararası anlaşmaya da ev sahipliği yapıyor, sekretaryasını yürütüyor. Bunların arasında, gen kaynaklarıyla ilgili olanları var, bitki sağlığıyla ilgili olanları var. Birçok anlaşmaya da sekretarya olarak ev sahipliği yapıyor.

Bunun yanı sıra, tabii hem ülkelerin bir araya gelmelerini, iş birliği yapmalarını, uluslararası iş birlikleri yapmalarını sağlamaya çalışıyor ve özel sektörle olsun, kamu kurumlarıyla, sivil toplumla olsun ortak çalışmalar gerçekleştirmeyi amaçlıyor.

Bütün bunların ötesinde, tabii, en önemli konu olarak belki de ihtiyaç duyan ülkelere -gelişmekte olan ülkelere daha çok- ülkelerin ihtiyaç duydukları alanlarda teknik destek sağlıyor bu ülkelere.

Belki, bunu kısa geçebiliriz.

Önemli çalışma alanlarından tekrar bahsedecek olursak: Bilgi üretimi, geliştirilmesi ve yayılması önemli fonksiyonlarından bir tanesi. Ülkelerde kapasite geliştirme ve uzmanlık alanlarının güçlendirilmesi önemli hedeflerinden bir tanesi. Tabii ki çiftçilerin desteklenmesi ve kamu-özel sektör iş birliklerinin geliştirilmesi, güçlendirilmesi amaçlarındandır.

Bunun yanı sıra, bir de tarımsal alanda önem arz eden doğal riskler de tabii ki söz konusu. Acil eylem gerektiren, önlenmesi gereken riskler ortaya çıkmakta. Bunların yönetimiyle, önlenmesiyle ilgili olarak da ülkelere destek vermekte.

Kısaca, FAO’nun Türkiye’deki varlığından ve çalışmalarından bahsedecek olursak: Altmış yılı aşkın bir geçmişi var FAO’nun Türkiye’de ve hâlen Ankara’da mevcut, hepinizin bildiği, Orta Asya Alt Bölge Ofisi olarak faaliyetini sürdürmekte.

Türkiye için öncelikli alanlar olarak 2016-2020 yılları için daha önceki Bakanlığımız ile FAO arasındaki ortak çalışmalarla önemli başlıklar belirlenmiş durumda. Gıda ve beslenme güvenilirliğinin sağlanması, balıkçılık, su ürünleri ve ormancılık da dâhil olmak üzere –bunlar bütün olarak değerlendiriliyor “tarım” başlığı altında- tarım alanında desteklerin sağlanması ve doğal kaynakların korunması ve yönetimi, kapasite geliştirme çalışmaları ve farkındalık yaratma birçok konuda, sıfır atıkta olsun, gıda güvenliği açısından olsun... Bunların yanı sıra, bir de tabii ki Orta Asya ülkelerine yönelik FAO ve Türkiye arasında iş birliğinin güçlendirilmesi konusu var.

FAO’nun çalışmalarıyla ilgili esas olarak şunu söyleyebilirim: Türkiye’nin faydalanıcı olarak yer aldığı projeler var bu çalışmalar altında. Bu projelerin bir kısmı FAO’nun kendi kaynaklarından yürütülmekte. Bunun yanı sıra, diğer fonlardan, AB olsun, Küresel Çevre Fonu olsun, diğer birçok bölgesel kalkınma bankaları olsun diğer kaynaklardan fonlar temin ederek projeler yürütmekte.

Bunun yanında, şunu özellikle belirtmemiz gerekiyor tabii ki: Malumunuz, Türkiye ve FAO ortaklık programı yürütmekte Türkiye Cumhuriyeti’nin finansal desteğiyle birlikte. Bu programı Orta Asya ülkelerine teknik destek sağlamak amacıyla yürütmekte. Birinci dilimi tamamlandı, bu programın ikinci dilimi de Meclisimizin de onayıyla birlikte gündeme getirildi. İkinci dilimin çalışmaları hâlen devam etmekte. Bölgeye yönelik, bölgesel 8 tane proje gündemde. Bunlardan 4 tanesinin hazırlanması

tamamlanmış durumda, uygulamaya da çok yakın bir zamanda geçecek. Tarımla birlikte ikinci bir dilim de gündeme geldi. Türkiye-FAO Ormancılık Programı. Yine aynı şekilde, bölgeye ormancılık alanında teknik destek verilmesi sağlanıyor. Bu her iki programında da bütçesi 10 milyon dolar, beş yıl süre için.

Bunlara ek olarak yakın zamanda Suriyeli göçmenlerin, sığınmacıların durumuyla ilgili olarak da bu sığınmacılara eğitim verilmesi ve iş alanlarına kazandırılması anlamında projelerimiz de devam ediyor.

Belki, FAO'nun Türkiye'de yürütmekte olduğu bazı projelerden böyle anahtar kelimelerle bahsetmek gerekirse: Sürdürülebilir arazi yönetimi ve iklim dostu tarım uygulamaları, bozkır ekosistemlerinin korunmasıyla ilgili projeler ve yine, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı bünyesinde gıda güvenliği eksenli bölgesel koordinasyon çalışmalarının güçlendirilmesi, tarımsal yayım, küresel toprak girişimi –"ortaklığı" diyebiliriz buna- çerçevesinde bölgeye yönelik çalışmalar yürütmek. Bunun ötesinde, Birleşmiş Milletlerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin uygulanması ve uyumlaştırılması anlamında da değişik projeler yürütülmekte.

Tıbbi ve aromatik bitkilerle ilgili olarak birkaç kelime bahsedeyim.

Bu bahsedeceğim çalışmayı FAO çalışmalarının bütünü içerisinde nispeten küçük hacimli bir çalışma olarak belirtebiliriz, bunu öncelikle belirteyim. Yakın zamanlarda, çok değil yani bu yaz aylarında küçük bir fon imkânı tespit ettik FAO'nun Budapeşte'deki ofisi çerçevesinde. "Bu fonu nasıl değerlendirebiliriz?" şeklinde Tarım ve Orman Bakanlığımızla istişare yaparak... İhtiyaç duyulan bir alan olarak Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Üretim Değerlendirme Zincirinin Güçlendirilmesi Projesi. Başlık geniş ama uygulama olarak Isparta'da gül ve lavanta ağırlıklı bir model çalışmayı ortaya koymaya çalışıyoruz bu projeye. Dediğim gibi, rakam söylersem gülersiniz belki. Dolayısıyla projenin bütçe rakamını söylemiyorum. Bizim için her kuruş değerlidir, önemli olan, girişimdir rakamlardan ziyade. Uygulayıcı olarak Isparta'da sürdürülebilir üretim uygulamalarını desteklemek ve bu sektörde uluslararası pazar ve rekabet gücünün artırılması "Bunu nasıl geliştirebiliriz? Eksikler nelerdir?" o anlamda bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Dediğim gibi, Bakanlığımızın Tarım Reformu Genel Müdürlüğüyle birlikte, ortaklaşa ve sahadaki tabii ki ilgili müdürlükleri, araştırma, üniversiteler ve belediye kuruluşlarıyla birlikte bu çalışmayı gerçekleştirmeye çalışıyoruz.

"Projenin çıkış noktası nedir? Neden böyle bir konu? Neden Isparta?" dersek, dediğim gibi, bu, Bakanlığımızla istişare sonucu ortaya çıkmış bir konu. Gül üretimi ve pazarı zaten ülkemiz açısından oldukça güçlü. Yalnız, yurt dışında rekabetçi ülkelerin de ortaya çıkmaya başladığı görülüyor. Lavantanın aynı şekilde ilginç bir benimsenmesi var, yaygınlaşması durumu söz konusu. Turistik bitki olarak mı, tıbbi bitki olarak mı değerlendirilmesi konusunda değişik görüşler var. Dolayısıyla bu çerçevede, Bakanlığımızla yaptığımız istişarede Isparta genelinde bir genel değerlendirme yapılmasında ve sektör analizi yapılmasında, paydaşların bir araya getirilmesinde ve bu paydaşların görüşlerinin, sorunlarının dinlenmesinde ve ileriye yönelik bir strateji oluşturulması anlamında mutabakata varıldı.

Projenin 2 ana komponenti var. Birincisi, değer zincirinin güçlendirilmesi. Hakikaten, üreticimiz, çiftçimiz ürettiği ürünün gerçek değerini sağlayabiliyor mu? Biz ülke olarak bu ürünlerden elde etmemiz gereken maksimum faydayı sağlayabiliyor muyuz yoksa bunları sadece ham madde olarak yurt dışına ihraç etmek... Tabii, eskiden övündüğümüz bir şeydi belki ama artık Türkiye olarak bu aşamaları geçtiğimizi düşünüyoruz. Son ürün olarak üreticiye bunların daha kazançlı bir şekilde ulaştırılmasında fayda olacağı düşünülüyor. Dolayısıyla burada bir sektör analizi yapılması ve bu ürünlerin ticari değerlerinin nasıl artırılabilceği konusunda analizlerin, çalışmaların yapılması öngörülmekte. Bu

çerçevede, tabii ki sayın hocalarım da belirttiler, bu uluslararası standartların ülkemiz ürünlerine uygulanması ve ürettiğimiz ürünlerin bu standartları yakalayabilmesi çok önemli. Dolayısıyla bunların üzerinde çalışmalar yapılacaktır.

Bunun yanı sıra, birkaç küçük alanda kapasite geliştirmeye yönelik, güçlendirmeye yönelik bir de fiziksel kapasite geliştirme amacımız var bu proje çerçevesinde. Hem biyolojik çeşitliliğin korunması hem de kırsal kesimdeki küçük üreticilerin desteklenmesini amaçlayan bir komponent bu komponent. Bu anlamda bu proje çerçevesinde özellikle kooperatif, küçük çaplı, gelişmekte olan kooperatiflerin desteklenmesine yönelik de bir fiziksel kapasite geliştirme amacımız var.

Bunun haricinde, bahsettiğim gibi şöyle söyleyebilirim: Birkaç aylık küçük bir giriş projesi olarak düşünüyoruz. Bu çalışmanın ileride de daha değişik ürünlere veyahut da illere uyarlanması, genişletilmesi söz konusu olabilir.

Tabii ki tıbbi aromatik bitkilerin öneminden bahsetmeye tekrar gerek yok ve hakikaten bu alanda farkındalığın gelişmekte olması bizler açısından çok çok sevincili, memnuniyet verici bir durum.

Tabii burada ulusal biyoçeşitliliğin önemi bir kez daha ortaya çıkıyor, bu kaynakları değerlendirmemiz ve korumamız, bu hususlar çok önemli ve bu alanlarda çalışmaların güçlendirilmesinde fayda olduğu düşünülmekte.

Yine bu standartlara tekrar gelmek istiyorum, dünya çapında uluslararası arenada söz sahibi olabilmemiz için ve ürünlerimizin değerlerini bulabilmeleri için mutlaka ve mutlaka uluslararası standartları göz önünde bulundurmamız ve gerekirse bu uluslararası ağlara entegre olmamız, dâhil olmamız ve dünya çapında hak ettiğimiz yeri bu şekilde alabilmemiz gerektiğini düşünüyoruz.

Bunun yanı sıra önemli bir konu da sahadaki çiftçilerimiz ve üreticilerin hem üretim hem de girişimcilik anlamında birlikte çalışma kültürlerinin geliştirilmesi. Ürünlerini doğrudan ham madde olarak pazarlamak, satmak yerine, birlikte bir araya gelerek daha değerli ürünler ortaya koymak suretiyle kazançlarını daha fazla artırbileceklerini düşünüyoruz. Bu bilinmeyen bir şey değil tabii ki ancak bizler de bu konuya bu anlamda oldukça büyük önem veriyoruz.

Benim söyleyeceklerim bu kadar Sayın Başkanım.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum.

Sayın Arslan Vekilimiz, buyurun.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Çok teşekkür ederiz.

Siz FAO adına mı çalışıyorsunuz, Tarım Bakanlığı adına mı?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ
- Ben FAO adına çalışıyorum.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Şimdi daha somut bir duruma geçerseniz, bir defa FAO’nun bu projede yer alması projeye bir prestij kazandırıyor değil mi, işleri daha rahat yürütüyorsunuz, herkes daha bir önem veriyor?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ
- Bizim değerlendirmemiz güzel bir sinerji ortaya çıkarıyor, Tarım Bakanlığıyla FAO’nun birlikte çalışıyor olması.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ne bileyim “Biz FAO adına geldik.” dediğiniz vakit Isparta’da pek çok kapı önünüze açılıyordu.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ

- Evet, evet.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Bunun neticesinde hani ne oldu, gülde ne bileyim işte “Onlar şu kadar gül hasadı yapıyorlardı, şu kadar kazanıyorlardı, biz projeye girdik sonuç şu oldu.” diyecek elinizde sonuç var mı?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ

- Şu durumda proje yürütülme aşamasında. Şöyle diyeyim: Projenin geçmişi de çok fazla değil. Şöyle söyleyeyim: Dört aylık bir proje. Dolayısıyla şu anlamda...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – 2019 diye göstermişsiniz, 2020’de de mi devam edecek?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ

- Evet, mayıs ayına kadar bazı faaliyetler devam edecek.

Şöyle söyleyeyim: Somut anlamda, fiziksel anlamda şunu yaptık, şunu başardık, şuradayız diyemeyeceğim, şu an itibarıyla o durumda değiliz. Ancak edindiğimiz izlenim, aldığımız tepki şu şekilde: Bir paydaş çalıştayı gerçekleştirdik Isparta’da başlangıçta ve çoğu paydaş hem kamudan hem özel sektörden kurumlar, girişimciler yer aldı çalıştayda ve sorunları, görüşleri dinleme, gözlemleme fırsatımız oldu. Bu ortak paydaş çalışma, değişik grupları bir araya getirme yaklaşımımız, ortak çalışma yaklaşımımız gerçekten olumlu tepki gördü, ilk aldığımız tepki olumlu. Beklentilerin olduğu bu anlamda ortaya çıktı, bir ihtiyaca cevap verdiği görüldü. Burada özellikle özel sektörün işin içerisine katılmış olması özellikle takdir edildi, o şekilde diyebilirim. En büyük katkısı bizim orada yaptığımız çalışmalarda şu şekilde: “D zinciri” diyoruz ya işte tarladan üreticiye olan -ciltlerimize kadar, artık kozmetik sanayi de diyebiliriz ya da bünyemize kadar- o süreç içerisinde tabii bu uluslararası standartları ürünlerimizin yakalayabilmesi gerekiyor. İlde 30’a yakın rakam aşağı yukarı olabilir, orta ve büyük ölçekli ürün işleyici firma veyahut da girişim mevcut, özel ve kamu olsun. Görülüyor ki bunların uluslararası standartları yakalama konusunda bir eksikliğimiz var yani ürünün standartları ötesinde üretim sürecinin yakalanması...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Şimdi bu, bilgi eksikliğinden mi yoksa maddi yetersizlikten mi?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ

- İki de değil diyebilirim aslında bilgi var, aklın yolu birdir.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – O zaman paraları mı yok?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ

- Burada bir araya gelme ve birlikte bir şeyler yapma kültüründe bir eksiklik var bizim gözlemlediğimiz. Dolayısıyla bu proje çerçevesinde önemli ve spesifik çalışma konularından bir tanesi bu 30 kadar girişimciye Avrupa ve dünya standartlarının üretim sürecindeki standartları ve uygulamaları konusunda eğitim çalışmaları düzenlemek.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Onlar bunu biliyorlardır zaten, bilmiyorlar mı?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ

- Profesyonel anlamda demeyeyim, bilgi var ama uygulamaya aktarılması konusunda sıkıntı var.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Şimdi, mesela şunu söyleyebilir miyiz: Orada bu işle uğraşan 30 tane firma var, bunların en az 25 tanesi bu işi dünyada en iyi kim yapıyorsa gidip onların işletmelerini görmemiş midir?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ

- Bunların hepsinin gördüğünü söyleyemeyiz, birkaç tanesi bu bilince sahip, gözlemlediğimiz o ama bunun diğer üreticilere de yaygınlaştırılması, aktarılması gerekiyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Peki, Türkiye’deki lavantanın geleceğiyle ilgili bir çalışmanız oldu mu? Yani Türkiye’de ne kadar lavanta yetiştirilebilir, dünya pazarı nedir, biz bunun için ne kadar dekar arazi açabiliriz, kullanabiliriz, böyle bir çalışmanız oldu mu?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ

- Bu, çalışmanın hedeflerinden bir tanesi. Bu konuda değişik bir kazanım da görülüyor, riskler de var tabii ki, bunların etrafıca analiz edilmesi ve değerlendirilmesi gerekecek. Bu da çalışma konularından bir tanesi.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Şimdi bununla ilgili bize verebileceğiniz bir rakam var mı? Mesela biz şu kadar litre lavanta yağı çıkarırsak bunu pazarlayabiliriz, şu kadar para getirir falan diye.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ

- Şu an itibarıyla bir şey söyleyemeyeceğim bu konuda.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Teşekkür ederim.

BAŞKAN - İbrahim Erkayacan Bey, buyurun.

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UZMANI HEKİMLER DERNEĞİ TEMSİLCİSİ

İBRAHİM ERKAYACAN – Isparta’daki yerel lavanta üzerine mi çalışıyorsunuz? Yani Isparta’da “intermediate” var. Ben de Ispartalıyım bu arada, gül ve gül bahçemiz de var. Biraz kimya kısmını da bildiğim bir konu. Lavantayla ilgili bir detay çalışmanız var mı çünkü Isparta’daki bu turizm teşvikiyle gelişen ve yaygınlaşan Bulgaristan kaynaklı daha çok “lavandula intermediate” dediğimiz bir tür üretiliyor ve bunun da tıbbi aromatik değeri çok düşük. Sebebi de içindeki kâfur oranının çok yüksek olmasından kaynaklanıyor. Kâfur oranının da toksisitesi var belli bir şeyden sonra, yüzde bileşenden sonra, yüzde 1,2’nin üzerinde toksik etki yapıyor. Onun için de çok tıbbi bir değeri yok. Ondandır da biraz sanırım ticari olarak lavanta yağı ve lavanta bitkisi “drog” olarak satılamadığı için ya da çok kârlı olmadığı için Isparta’da biraz turizm noktasına ağırlık veriliyor. Yani aslında şu yapılabilir: İklim olarak, coğrafi olarak çok uygun olmasına rağmen lavantanın farklı türlerinin üretimini de teşvik ederek, buna destek olarak “angustifolia” diye bir türü var, o türde ekilirse – kâfur oranı çok düşük onun- bu şekilde tıbbi olarak da turizm olarak da her yönden değerlendirilebilir. Bunda da bir teşvik olsa aslında veyahut da spesifik olarak bunun üzerine odaklanılması çok güzel olur diye düşünüyorum yani.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ

- Bu konuya tamamen katılıyorum, dediğiniz çok doğru gerçekten. O da bir kazanç tabii, bir marka oldu mesela, turistik faaliyet oldu. Aslında üretim anlamında zaman zaman köylülerin şikâyetleri dahi oluyor, işte tam iş zamanımızda herkes yığılıyor gibi durumlar da tabii var. Şimdi, olaya biz aslında orada iki yönlü de bakmaya çalışıyoruz işin doğrusu hem tıbbi değeri bakımından hem turistik getirisi bakımından.

Dolayısıyla bu uygun olan türlerin geliştirilmesi, teşvik edilmesi anlamında, evet, o konuda da düşüncelerimiz var, çalışmalarımız olacak. Özellikle bu köyde, dediğimiz gibi bu yağ ekstraksiyonu olayı nispeten böyle gelişmemiş yöntemlerle, eskimiş cihazlarla yapılmakta. O konuda bir desteğimiz olacak kadın kooperatiflerine bölgede.

Dediğinize tamamen katılıyorum ve göz önünde bulundurulacak.

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UZMANI HEKİMLER DERNEĞİ TEMSİLCİSİ
İBRAHİM ERKAYACAN – Teşekkür ederim, sağ olun.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ
- Biz teşekkür ederiz.

BAŞKAN – Sayın Gaytancioğlu Vekilimiz, buyurun.

OKAN GAYTANCIOĞLU (Edirne) – Ben FAO konusunda değil de bu lavanta konusunda bir şey söyleyeceğim. Şimdi, yer gök lavanta olmaya başladı yani ciddi anlamda üretim başladı. Bizler, zamanında hep alternatif ürün olarak gördük ama bunun bir planlaması var mı? Az önce arkadaşım da sordu ama buna yönelik bir veri var mı elinizde? Yani Isparta ve Burdur yöresindeki lavantanın kokusunun daha farklı olduğunu, aromasının daha farklı olduğunu biliyoruz ama bizim Edirne’de de şimdi lavanta tarımı başladı, birçok yerde duyuyorum, Çanakkale’de, Silivri’de. Balıkesir’de bizi arayan üreticiler sanki bir kurtuluş, bir alternatif olarak görüyorlar ama Türkiye’de böyle nar örneği vardır. Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda, biraz bilgi verebilir misiniz?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ
- Biz düşüncelerimizi tabii paylaşırsınız, hakikaten bu bizim de dikkatimizi çekiyor. Lavanta hakikaten çekici bir bitki her bakımdan, bir defa görsel olarak dayanılmaz bir cazibesi var, kokusu çok güzel, kullanım alanları tabii değişik, farklı. Bu, bir yandan sevindirici bir yandan da düşündürücü tabii, bu yayılırken aynı zamanda yanında bazı riskleri de getiriyor olabilir. Bu enerji bitkilerinde de olduğu gibi mesela öyle olduğu için sizin tarım, gıda ürettiğiniz alanları işgal etmeye başlıyor, bu beraberinde bir risk getiriyor bu küresel düzeyde de çok tartışıldı tabii.

Konya Ovası’nda düşünün suyunuz var, Konya Ovası’nda suyla yetiştirilebilecek ne kadar değerli şeyler var.

OKAN GAYTANCIOĞLU (Edirne) – Yer altı suları var.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ
- Bir de yer altı suyundun şimdi siz orada gıda üretiminizi kaldırıp yerine çok gelir getiriyor diye işte lavantaya -başka şeylere de var tabii- lale vesaireye de... Tabii, orada çiftçi, kesesini düşünüyor, “Nereden çok para kazanırsam oraya yatırım yaparım.” diyor. “Tamam, bunu üretirim, satarım, gıdayı daha ucuza alırım.” şeklinde değerlendirmeleri de tabii ki olabiliyor.

Dediğim gibi, bu çalışmamız çerçevesinde bir strateji dokümanı ortaya koymaya çalışıyoruz. Bütün bun faydalar ve potansiyel riskler göz önünde bulunduruluyor, bulundurulacak. Dediğim gibi, şu an itibarıyla “Şöyle yapalım, böyle yapalım.” gibi bir şey demek durumunda değiliz.

OKAN GAYTANCIOĞLU (Edirne) – Bekleyip, göreceğiz.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ
- Bu analizleri, paydaş çalıştaylarını gerçekleştireceğiz ve inşallah, önümüzdeki yıl nisan, mayıs civarına kadar olgunlaştırıp ortaya bir doküman koyacağız. Onları da tabii sizlerle de paylaşmaktan çok memnun oluruz. Dediğimiz gibi, faydaları, potansiyel getirileri de olacak ama riskleri de olabilecek.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER
BİRİM BAŞKANI DR.REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT - Sayın Başkan, aslında bize bir rapor ulaştırıldı lavantayla ilgili. Açıkçası Isparta’dan arkadaşımız Hasan Bey aslında paylaşılmamızı da istedi. Sırası gelmişken -çok fazla konu oluyor- ben de söyleyeyim. Yani özetle şöyle söylüyor: Fransa’da 200 bin dekarlık alanda lavanta tarımı yapılıyor, bunun 160 bin dekarı “lavandula intermedia” yani

bizim “lavandin” dediğimiz ve kâfur oranının yüksek olduğu tür; 40 bin dekarı ise “angustifolia” yani “linalool chemo” tipindeki türler. Ancak bir hastalık nedeniyle, şöyle söyleyeyim, Fransa’da giderek azalmaya başlamış ekim alanları. Bulgaristan bunun en önemli ikame edicisi ama Bulgaristan’daki plantasyonların çoğu “lavandula angustifolia” yani İngiliz lavantası.

Arkadaşımız raporunda şunu belirtiyor, diyor ki: “Bu özellikle melez ‘lavandin’deki Fransa’daki bu açığı biz kapatabiliriz çünkü işte, deterjan olsun ya da hani parfümeri sanayisi olmasa bile diğer şeyde büyük bir açık var.” Hani bu zamana kadar biz hep “angustifolia” üzerinde durmuştuk çünkü pazarı olan ya da parfümeri sanayisinde değeri olan oydu ama arkadaşımız raporunda “Biz eğer şeyi de geçerse çok ayrıntılı bir rapor, burada rakamlarıyla belirtilmiş, bunu paylaşabiliriz de- “intermedia” konusunda da tesisler yapıp gerçekleştirebiliriz, bu açığı ülkemizde kapatabiliriz.” şeklinde yorumluyor.

BAŞKAN – Tabii, rapor ne kadar profesyonelce hazırlandı bilmiyorum ama...

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER BİRİM BAŞKANI DR. REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT – Tarım Bakanı için hazırlanmış bir rapor.

BAŞKAN – Anladım.

Hatırlarsanız, bizim geçen hafta Karadeniz gezimizdeki sunumların birinde “80 kilometre hızlı aracı sabitledik ve bir saat boyunca lavanta tarlası etrafında gittik.” denmişti yani 160 bin dekarlık alan sanki biraz daha az gibi geldi oradaki hocanın sunumuyla kıyaslarsak.

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ AROMATİK BİTKİLER BİRİM BAŞKANI DR. REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT – 200 bin dekarın 160 bini öyle yani dörtte 3’ü neredeyse o şekilde.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Söz alabilir miyim?

BAŞKAN – Buyurun Hocam.

PROF. DR. NEŞET ARSLAN – Şimdi baktım ben, bizim “lavandin” dediğimiz bitkinin “intermedia”nın uçucu yağ üretimi dünyada bin tonmuş, lavantanınki de 150-200 ton. Bunun, lavantanın yüzde 52’sini Bulgaristan, yüzde 26’sını Fransa, yüzde 12’sini Çin, yüzde 10’unu da diğer ülkeler karşılıyor.

Burada önemli olan, bunların nerelerde kullanıldığını... Parfümeri sanayisinde çiçeği iyi değil, kullanılmıyor ama başka yerlerde kullanılıyor ki bu bin ton üretiliyor. Yani kullanım alanlarını bilip ona göre bir yaklaşım yapmak daha uygun olur diye düşünüyorum. Yoksa “Parfümeri sanayisinde bunun önemi yok, öbürüne ağırlık verelim.” düşüncesi tam doğruyu yansıtmıyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ezbere bir şey olur, evet, talebi bilmemiz lazım.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz Hocam.

Sayın Düşünceli “4 tane proje uygulama aşamasına geldi.” dediniz. Bunların içeriği hangi ürünlerle ilgili? Onunla ilgili bir şey var mı?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GIDA VE TARIM ÖRGÜTÜ TARIM UZMANI FAZIL DÜŞÜNCELİ – Evet, bu FAO-Türkiye ortaklık programı kapsamında bahsettiğim projeleri kastediyorsunuz. Bunlardan bir tanesi... Bugdayda çok önemli bir hastalık var ülkelerde hava yoluyla geçen. “Bugdayda pas hastalıkları” diye bir konu var. Bunun Orta Asya ülkelerinde ve Türkiye’de yönetimiyle ilgili, önlenmesiyle ilgili bir çalışma, bir proje bu. Bu, İzmir’de kurulu bulunan bir bölge araştırma merkezi eksenli gerçekleştirilecek olan bir proje. Bir tanesi de hayvancılık alanında bölgede iş birliği yapılmasını öngören bir proje. Bir tane de yine bölgede balıkçılık alanında iş birliğinin güçlendirilmesini öngören

-iç su balıkçılığı da dâhil buna tabii ki- bir proje. Bunlar, Türkiye tarafından, Bakanlığımız tarafından yakın zamanda imzalanmış yani olur alınmış projeler. Diğer katılımcı bölgeden ülkelerin de resmî imzalarıyla en kısa zamanda uygulamaya başlatılacak olan projeler.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz Sayın Düşünceli’ye hem sunumları hem sorulara cevapları açısından.

Şimdi sırada Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uzmanı Hekimler Derneği Denetim Kurulu Üyesi Uzman Doktor Şeyma Betül Yüksel Erkayacan var.

Buyurun Şeyma Hanım.

6.- Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uzmanı Hekimler Derneği Denetim Kurulu Üyesi Uzm. Dr. Şeyma Betül Yüksel Erkayacan’ın, tıbbi ve aromatik bitkilerin doğru kullanımının önemi hakkında sunumu

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UZMANI HEKİMLER DERNEĞİ DENETİM KURULU ÜYESİ UZM. DR. ŞEYMA BETÜL YÜKSEL ERKAYACAN – Sayın vekillerim, kıymetli hocalarım; güzel sunumları dinlerken aklıma büyüklerimizin yaptığı bir dua geldi. Derler ya hep “Allah ele ayağa düşürmeden alsın.” diye; işte, bu ele ayağa düşmek olayı ne demek diye hep düşünmüşümdür, niye böyle dua ederiz diye ve sonunda şu geldi aklıma: Yani kaliteli bir yaşam, sağlıklı bir yaşam aslında hepimizin muradı, isteği, duası. İşte, bu anlamda biz hekimlere çok görev düşüyor yani bunu sağlayabilecek, bunu düzenleyebilecek, tavsiye edebilecek kişiler kim? Bizleriz. Bunun için de biz... Modern tıp tabii ki her zaman baş tacımız, özellikle acil müdahalelerde olsun, kronik hastalıkların yönetiminde olsun, oldukça büyük öneme sahip ama GETAT, tamamlayıcı tıp anlamında gerçekten olmazsa olmazlardan birisi.

Bu anlamda bizim Türkiye’de şu anda Genel Kurul üyemiz olarak 125 hekim arkadaşımız var. GETAT-UZDER olarak Şubat 2018 tarihi itibarıyla derneğimizi kurmuş bulunmaktayız. Derneğimizden kısaca bahsetmek isterim. Türkiye’nin tanıdığı, gerçekten alanında duayen olmuş hocalarımız var. Sencar Tepe Başkanlığında kuruldu derneğimiz. Şöyle kısaca ben Yönetim Kurulumuzdaki arkadaşları göstermek isterim. Derneğimizin merkezi Ankara, gördüğünüz gibi.

Aslında, Zafer Hocam burada, Zafer Başkanım, benim konuşmak istediğim çoğu şeye kendisi değindi. O yüzden onun sözünün üzerine bir şey söylemek çok da benim istediğim bir şey değil. Aynı zamanda Halil İbrahim Hocam da gerçekten hani yaralara parmak bastı diyebilirim, hani bam teli diye baktığımız noktalara.

Bu arada, slaytları geçmeden şunları da diyeyim: Derneğimizin GETAT uygulamaları kapsamında konu başlıkları da şöyle. Sağlık Bakanlığının kabul ettiği 15 tane GETAT uygulaması var şu anda yönerge kapsamında fakat gerçekten derya deniz bir konu. Gördüğünüz gibi, ben yaz yaz 2 slayta zor sığdırdım, o şekilde söyleyeyim.

Bizim ana konumuz tıbbi ve aromatik bitkiler konusuna ufacak bir girecek olursam da... İbni Sina “Şifasız hastalık yoktur, irade eksikliğinden başka. Değersiz bitki yoktur, tanınmamasından başka.” demiş. Gerçekten tanımak önemli ve burada hocalarımla da bunun üzerine sabah 11’den beri konuşmaktayız ki siz daha önce farklı oturumlarda yapmışsınız.

Dediğim gibi, Zafer Başkanım bahsetti, kontrolsüz şekilde bu tıbbi ve aromatik bitkilerin satılması toplum sağlığını ciddi bir şekilde tehlikeye sokmakta ve özellikle bu bitkilerin doğru olup olmadığını ancak bir uzman tespiti ya da laboratuvar tahliliyle ortaya çıkarmak mümkün.

Yine, bitkilerin tıbbi bitki olabilmesi için, işte lavantada bahsettiğimiz gibi ya da şöyle bir örnek verebilirim: “Tıbbi nane” diyoruz ama şu anda Türkiye’de satılan nanelerin çoğu tıbbi nane değil maalesef. Tıbbi nane diye tüketiyoruz ama maalesef alakası yok hani etken madde içerik oranına bakıldığı zaman. Yine işte lavantanın -“agnosifolia”- kâfur oranının 1,2’nin aşağısında bulunması gerekiyor. Çocuklar için toksik özellikleri çok tehlikeli ki lavantayı biliyorsanız hepimiz evlerimizde koku olarak kullanıyoruz ve o evlerde küçük çocuk varsa bunların, Allah korusun, astım oranını yükseltiyoruz ya da ciddi KOAH’lı hastalarda da sıkıntı yaratabilecek bir durum. Ama lavanta, halk arasında, herkes için, eflatun, bildiğimiz o kokulu çiçek. O yüzden, doğru bitkilerin doğru kısımlarının, doğru mevsiminde, doğru saatte ve doğru bölgeden toplanması önemli ve böylelikle de standardizasyondan söz etmemiz gerekiyor ki Türkiye’nin her yerinde insanlar gerçek bitkilere ulaşabilsin.

Yine başka bir nokta da burada sağlıkçılar olarak hem hekimlerimize hem eczacılarımıza çok iş düşmekte, görev düşmekte ama aynı zamanda bizim bunları reçete edebilmemiz için belli yönergelerin çıkması gerekiyor, belli yönetmeliklerin, kanunların çıkması gerekiyor ve onlardan önce bahsettiğimiz o düzenlemelerin hepsinin yapılması gerekiyor.

Ben gerçekten böyle bir Komisyonun kurulmuş olmasından dolayı gelecek adına çok ümitvar oldum.

Ben belli slaytları çıkardım, dediğim gibi, tekrara gerek olmadığını düşünüyorum.

Dinlediğiniz için çok teşekkürler, heyecanım için de affola.

OKAN GAYTANCIOĞLU (Edirne) – Teşekkür ederiz.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Şimdi de yine GETAT’tan İbrahim Erkayacan Bey’e söz veriyorum.

Buyurun.

7.- Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uzmanı Hekimler Derneği Temsilcisi İbrahim Erkayacan’ın, ilaç etken maddelerinin bitkisel kaynaklı üretilmesi ve katma değerli ürün üretilmesi hakkında sunumu

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UZMANI HEKİMLER DERNEĞİ TEMSİLCİSİ İBRAHİM ERKAYACAN – Merhabalar, ismim İbrahim Erkayacan. GETAT-UZDER’le protokol yaptığımız bir proje üzerine çalışıyoruz. GETAT-UZDER adına yani protokol çerçevesinde yaptığımız proje adına ben konuyla ilgili kısa bir bilgilendirme yapmak istiyorum.

Benim bir ayağım üniversitede, yüksek lisans öğrencisiyim, kimya yüksek lisans öğrencisiyim şu anda. Bir taraftan da kendi AR-GE şirketimiz var Gazi Üniversitesi Teknoparkında, bitki kimyası üzerine çalışıyoruz. Bu konuda, bitki kimyasındaki çalışmalarımızın detayında da molekül saflaştırması var. İlaç etken maddede AR-GE yapma üzerine çalışıyoruz. Molekül saflaştırması noktasında Türkiye çok çok yeni bir başlangıç yapmış durumda. Çok az üniversitede bilimsel çalışma veya da AR-GE çalışması yapılıyor. Hatta endüstriyel yönetime dönüştürülebilecek çalışma sayısı neredeyse yok denecek kadar az. Ekstraksiyon yöntemleriyle ilgili çok ciddi yatırımlar var, çalışmalar var ama modern farmakolojideki ilaç etken maddelerinin standardizasyonu konusunda, bitkisel kaynaklı üretimi noktasında bir çalışma maalesef Türkiye’de endüstriyel anlamda pek yok. Biz de bu noktada ilaç etken maddelerini bitkisel kaynaklı üretebilmek için AR-GE yapıyoruz. Bu konuda GETAT-UZDER’le çalışıyoruz. Bir de test sistemiyle ilgili bir çalışmamız var. Ben bu iki başlıkta tıbbi aromatik bitkileri etkileyen veya da katkı sağlayacak çalışmalar olduğunu düşünerek bu konuya değinmek istiyorum.

Biz, tarih boyunca baktığımız zaman, hep doğru ürünü, sağlıklı ürünü, faydalı ürünü arıyoruz hem gıdada hem ilaçta. Bununla ilgili de Dünya Sağlık Örgütü olsun, devletlerin sağlık bakanlıkları, tarım bakanlıkları olsun, bazı standartlar oluşturmuşlar. Mesela, hemen kısaca söyleyecek olursak organik sertifikasyon sistemi var. Yine, işte dinî gerekçelerle helal sertifikasyon sistemi var. Biliyorsunuz “Kosher” belgesi var. Böyle birçok standardizasyon sistemi var. Bunlara baktığımız zaman bunların yönetimiyle ilgili çok ciddi sorgulamalar var, eleştiriler var, suistimallere açık olabilecek durumları da var. Biz yaklaşık olarak yirmi senedir şu soruyu soruyoruz: Öyle bir test sistemi geliştirelim ki bu testten geçen ürün yüzde 99 toksik ve sentetik içermesin veya da o ürünün içinde ne kadar toksik madde var, ne kadar sentetik içerikli; bunu tespit edebilelim. Aslında bu soruyu soran Türkiye’de tek bizler değiliz, dünya bu sorunun peşinde, bunu arıyorlar şu anda çünkü organik sertifikasyon sistemi çok yönetilebilir değil, çok suistimale açık. Mesela, bir örnek vereyim ben size: Türkiye’nin bir ilinde bir ceviz çiftliği var. Ceviz çiftliği binlerce dönüm, yani çok yüksek oranlarda üretim yapıyor. Bir sertifikasyon kuruluşuyla ticari ortak bağlantıları var ve bu ortak bağlantı neticesinde de ticari kaygılarla organik sertifikasyon sisteminin standartlarına uygun üretim yapmıyorlar veya da suistimal ediyorlar gibi. Bu gibi çok örnekler var. Yine helal sertifikasyonu ile ilgili çok ciddi sıkıntılar var.

Şimdi, biz “Ne yapalım?” dedik. Dedik ki: “O zaman insana zararlı olan veya da insanın bünyesine, bedenine zararlı olan 2 tane başlık belirledik, daha doğrusu bütün kelimeleri, cümleleri toplayıp 2 kelimeye özetledik, dedik ki: Toksik, toksite ve sentetik içerik, sentetik etken madde veya da ham madde.”

Şimdi, bu konuda ben bir hemen hızlı bir başlık açmak istiyorum: Biliyorsunuz farmakolojide ilaç etken maddesi olarak ne yapıyoruz biz? Aslında başlangıçta bitkisel kaynaklı moleküller çalışıyoruz. Yani ilacın üretim ve ruhsatlandırma sürecinde moleküler kimyacılar veya da belirli bilim insanları bir molekül tespit ediyorlar. Bu molekülün belli hastalıklarda aktivitesine bakıyorlar ve malum, Sağlık Bakanlığımızın da, işte “in vitro” “in vivo” çalışmaları, artık sonrasındaki klinik çalışmalar neticesinde o moleküle ilgili ve onun dozuyla ilgili bir ruhsatlandırma yapıyor. Bu yapılırken elde edilen molekül yani etken madde aslında bitkisel kaynaklı. Fakat sonrasında bunun endüstriye dönüşme aşamasında iken orada farklı bir sıkıntı ortaya çıkıyor. Endüstriyel üretime dönüştürüldüğü anda deniliyor ki: “Bitkisel kaynaklı bu etken maddenin üretimi ticari değil, veya da işte, temin etme noktasında yüzde bileşen olarak yeterli değil. O zaman ne yapalım? Sentetik kimyayla sentezleyelim.”

Düzce Üniversitesinden Hocam da biraz bahsetmişti. Şimdi, bu sentezleme ve endüstriyel ilaç etken maddesi üretimi noktasında iki yöntem uygulanıyor: Birisi petrokimyasal kaynaklı, kimyasal maddelerle sentez yapılıyor ya da işte, bitkiden bir tane molekül tespit ediliyor, o moleküle belli bir molekül ekleme yapılarak yarı bitkisel, yarı petrokimsal kaynaklı sentez yapılıyor.

Şimdi, aslında modern farmakolojinin ve tıbbın üretmiş olduğu ilaçlar ve tedavi yöntemlerine baktığımız zaman hepsi yine bitkiye, tıbbi aromatik bitkilere dayanıyor. Fakat endüstriyel üretime geçtiğinde o molekülü bitkiden elde etmeye devam etme noktasında iş kilitleniyor ve daha ucuz olduğu için, daha sürdürülebilir olduğu için sentez kimyası işin içine, devreye giriyor. Ve sonrasında, tabii, biz kimyacılar da molekülün yapısına baktığımız zaman, sentetik bir moleküle, saf moleküle, bitkisel kaynaklı aynı molekülün kimyasal yapısı, formülü aynı olduğu için diyoruz ki: “Sentetik molekül ile bitkisel kaynaklı olan molekül aynıdır. Öyleyse sentetik olanın aynı türevini veya aynı sentezlenmiş hâlini kullanabiliriz.” Fakat epigenom ve epigenetiğin gelişmesi neticesinde gördük ki sentetik moleküller ne kadar doğal da olsa veya da işte, herhangi bir hastalık üzerine çalışılmış olsa da veya onda bir aktivitesi görülse bile tahmin edemeyeceğimiz sıkıntılara sebep oluyor. Sebep ne biliyor musunuz? Tabii, bu, kimyacılar tarafından da şu anda tartışılıyor, epigenominin gelişmesi

neticesinde bu daha çok gün yüzüne çıkacak. Şu an daha henüz bu konuda netleşmiş bir fikir yok. Sebebi şu bizim yaptığımız çalışmalarda: Sentetik bir molekül ile aynı molekülün bitkisel kaynaklı molekülünün arasında karbon diziliminde fark var. Karbon-14 yapılarında, karbon-13 yapılarındaki oranlarda bir farklılık var. Yani şöyle: Karbon atomu elli bin sene sonrasında radyoaktivite neticesinde tamamen karbon-14'e dönüşüyor. Karbon-12'ler ve karbon-13'ler elli bin sene sonra tamamen karbon-14'e dönüşüyor. Şu andaki bizim petrollerdeki karbon yapısına baktığımız zaman hepsinde oran olarak karbon-14 miktarı çok yüksek. İşte, buradaki karbon yapısı, karbon-14'e dönüşme olayı bitkisel kaynaklı canlı bir molekülle âdeta cansız bir molekül arasındaki farkı oluşturuyor.

Şimdi, gelelim modern farmakolojinin ilaç etken maddesi üretimi noktasındaki geldiği seviye veyahut da mesafe çok ciddi seviyeler ve çok güzel seviyeler. Fakat işin içine sentetik girdiği için aslında sıkıntı. Biz dedik ki: Bitkisel kaynaklı bir molekül ile sentetik bir molekülü nasıl ayırt edebiliriz? Veyahut da bir ürünün içinde bunun oranını nasıl tespit edebiliriz? Bunun üzerine kafa yorduk ve bununla ilgili bir sistem, "standartlaştırılmış analiz yöntemi" dediğimiz bir sistem geliştirdik. Şu anda Türkiye'deki farklı bir branştaki yani maden branşındaki cihazı kullanarak -biri TSE'de var, bir tanesi de TÜBİTAK'ta var, bu iki cihazı- yapmış olduğumuz bu sistemin neticesinde bunun testini yapabiliyoruz.

Yani aslında şunu tekrar özetleyeyim, bu konu çok uzun bir konu aslında da, şimdi, mesela örnek üzerinden anlatsam daha iyi anlaşılır. Zerdeçal ekstraktı ithal ediliyor Türkiye'ye. Hindistan menşeli, genelde Orta Asya menşeli. İçindeki aktif madde kurkumin. Şimdi, ithal edilirken Tarım Bakanlığı olsun, Sağlık Bakanlığı olsun, bu kurkuminin sentetik mi, değil mi noktasında bir analiz sistemi olması gerekiyor ve biz yapmış olduğumuz testlerde yüzde 100 bitkisel kaynaklı zerdeçal ekstraktı dediğimiz bu ekstratların içinde sentetik kurkuminin olduğunu tespit ettik. Bu da birçok şeylere sebep olabilir. Yani haksız rekabetlere sebep olabilir. Bir molekülü sentezlemenin maliyetinin çok düşük olması noktasında tıbbi aromatik bitkiyi siz istediğiniz kadar yetiştirin, rekabet noktasında bu test sistemini sağlayamazsak biz yine rekabet noktasında çok geride kalabiliriz.

Bir örnek daha vereyim: Bu test sistemini geliştirirken bir kimya firmasından bir etken madde istedim, linalol, hepimizin bildiği gül yağının içinde, lavantanın içinde bulunan, aromatik yağların içinde bulunan linalol istedim. Sonrasında biraz muhabbeti artırdık, detay sordum, dedim ki: "Ya, bu linalolu siz kime veriyorsunuz, hangi firmalar alıyor?" Ne dedi biliyor musunuz, çok enteresan "Biz Isparta'daki gül yağı firmalarına veriyoruz." dedi. "Yani nasıl oluyor?" dedim, dedi ki: "Linalol gül yağının etken maddelerinden, aktif maddelerinden birisidir. Gül yağının içine bu sentetik linalolu koyarak gül yağını çoğaltıyorlar."

Şimdi, kimyasal bir saf linalol ile gül yağının içindeki linalolu ayırt etmek şu anda Türkiye'nin laboratuvar standartlarında çok mümkün değil yani böyle bir sistem yok maalesef. Bundan dolayı bizim yıllardır bu soruyu sormamızın neticesinde biz bir sistem geliştirelim dedik. Bu da tabii, Sağlık Bakanlığımızı ve Tarım Bakanlığımızı da çok ciddi ilgilendiriyor. Aslında bu, gelecek yüzyılda da Türkiye'nin çok önemli bir başarısı olabilir. Neden? Çünkü biz yüzde 0 ile yüzde 100 arasında atomdan oluşan bir maddenin sentetik mi yani petrokimyasal kaynaklı mı, bitkisel kaynaklı mı, canlı organizma kaynaklı mı olduğunu tespit edebiliriz artık. Bunu da daha, böyle, devletle birlikte bu sistemin standardını oluşturabilirsek ve bunun yönetmeliğini ve hatta bunun gerekli olan bütün hukuksal yönlerini geliştirebilirsek çok güzel, tüm dünyada bir ilke imza atabileceğimizi düşünüyorum. Bir konu bu.

Bir konu da, bu bize şunu sağlıyor: Türkiye, Avrupa ve Asya arasında gıda ve etken madde noktasında bir köprü olabilir. Biz bu test sistemini geliştirdiğimiz zaman yani bir maddenin içindeki sentetik ve canlı organizma kaynaklı maddenin olup olmadığının tespitini yapabildiğimiz zaman, şu anda bütün ilaç firmaları, gıda firmaları etken madde arıyorlar, ham madde arıyorlar, bu ham maddeyi biz çok rahat bir şekilde yönetebiliriz.

Biz bitki kimyası çalışıyoruz demiştik. Orada da yine konuyla ilgili çok farklı bakış açısı oluşturabilecek birkaç şey söylemek istiyorum. Şimdi, Türkiye’de tıbbi aromatik bitki noktasında Türkiye’nin kapasitesi dünyaya göre çok çok üst seviyelerde fakat katma değerli ürün üretme noktasında çok ciddi başlangıç seviyelerindeyiz. Mesela bir örnek vereyim yine Isparta’dan, gülden bahsedeyim, kimya kısmından örnek vereyim. Gülün biz kilosunu yaklaşık olarak 10 TL’ye çiftçiden alıyoruz. 1 kilo gülden 1 kilo gül suyu çıkıyor; 0,7 gram civarında gül yağı çıkıyor ve toplamda 130 TL’ye mal oluyor. Yani bir fabrika 10 TL’ye güllü alıyor, katma değer oluşturarak gül yağı ve gül suyu olarak 120-130 TL civarında satıyor. Biz gül yağını ne yapıyoruz? Avrupa’ya ihraç ediyoruz daha çok veyahahut da daha çok parfümeri sanayisine, kozmetik firmalarına ihracını yapıyoruz. Fransa’daki, İtalya’daki, İspanya’daki bir kimya firması da bunu alıyor, içindeki etkin maddeleri saflaştırıyor, ayırıştırıyor; linalolu ayrı, ayırıştırıp satıyor ve ben bir hesaplamıştım, 130 TL’lik gül yağını, Avrupa 1 gram gül yağını ayırıştırarak 130 TL yerine 147 bin TL’ye çıkarıyor katma değer olarak.

Yine bir örnek daha vereyim kısaca size. Bizim şu anda bitirdiğimiz bir çalışma, AR-GE’sini tamamladığımız bir çalışma. Zeytin yaprağı, biliyorsunuz, Türkiye’de çöp olarak ve yakıt olarak kullanılıyor, topluyorlar, yakıt anlamında kullanıyorlar; hiçbir değeri yok yani. Yeni yeni, işte, zeytin yaprağı ekstraktı oluşmaya başladı, üretilmeye başladı. Zeytin yaprağının içinde “oleuropein” dediğimiz bir madde var, bir molekül var, Türkiye’deki zeytin yapraklarının içinde yüzde 14 ile yüzde 23 arasında bulunuyor. Zeytin yağının içinde de var fakat çok düşük. “Oleuropein”in 1 kilogramının Sigma Aldrich’teki satış fiyatı 847 bin euro. Yani bunu biraz zihnimizde canlandırabilirsek yani 1 kilogramının Sigma Aldrich’teki 98 orandaki saf molekül hâlindeki satış fiyatı 847 bin euro. Yani biz aslında 5 kilogramlık bir zeytin yaprağını 847 bin euroya çıkarabiliriz. Sebebi de ne? Sebebi de işte, dediğimiz gibi, etken madde üretimi.

Aslında ben tıbbi aromatik bitkilerin GETAT ile modern tıp arasında veyahahut da modern farmakolojinin, ikisinin sentezlenmesi tarafındayım. Niye? Çünkü modern tıbbın veyahahut da farmakolojinin şu andaki getirdiği seviye, ilaç anlamıyla, ilaç etken maddesi anlamındaki seviye gerçekten çok ciddi, mükemmel bir seviye. Bilimselleştirilmesi noktasında, standardizasyon sistemi noktasında, ilaç üretiminin ilaç ruhsatlandırılması noktasında çok ileri seviyeye gelmişiz. Bu seviyeden alarak bizim işi geliştirmemiz, devam ettirmemiz gerekiyor. Burada da tek şey, sentezlememiz gereken, birleştirmemiz gereken konu şu: Bütün modern farmakolojinin ve tıbbın standartları ve kuralları çerçevesinde ilerleyip endüstriyel üretime dönüştürürken sentetik değil de bitkisel kaynaklı etken madde kullanmamız gerekiyor. Burada da bizim Türkiye’nin çok büyük bir avantajı var. Mesela, bir örnek vereyim: Ardıç yağının hepimiz biliyoruz, ardıç yağının etken maddesi alfa pinen. Alfa pinen ilaçlarda böbrek rahatsızlıklarında mesela kullanılıyor, taş düşürmede kullanılıyor. Yani taş düşürmede aktif bir madde alfa pinen. Beta pinen var. Şimdi, ardıç yağlarının dünya standartlarındaki alfa pinen oranı yüzde 30, yüzde 40, yüzde 50’lerde. Akdeniz Bölgesi’nde bir ardıç ağacımız var bizim -yani aynı ardıç yağı ama o bölgedeki iklim şartlarından kaynaklanıyor- yüzde 90 ile 96 arasında alfa pinen var. Alfa pinenin 1 gramının değeri 148 euro. Bakınız yani ardıç yağının şu andaki kilogram değeri 900-1.000 TL civarında, siz 1 kilogram ardıç yağını aldığınız zaman içindeki 1 gramı alfa pinenin değeri 148 euro. Bizim işte o molekülü saflaştırıp endüstriyel üretimde de ilaç etken maddesi olarak kullanmaya devam etmemiz gerekiyor.

Burada da bizim öncelikle -hocalarımın daha önceki şeyde bahsettiği gibi- piyasadaki yatırımcı firmaların, ilaç firmalarının talep ettiği etken maddeleri tespit edip, bunların üniversitelerin yapmış olduğu AR-GE'ler ve işte, devletin bu konudaki teşvikleriyle etken maddeleri saflaştırıp, bitkisel kaynaklı etken madde üretip bunun ilaç endüstrisinde veyahut da işte, kozmetik endüstrisinde kullanılmasını sağlamamız gerekiyor. Bunu biz yapabilirsek -yine burada biraz önce şakayla söylediler- hakikaten Türkiye'nin doğal gaza, petrole aslında çok da ihtiyacı yok yani sermaye anlamında çünkü biz bitkisel kaynaklı ilaç etken maddelerini saflaştırıp bunun ilaç endüstrisinde, kozmetik endüstrisinde, gıda endüstrisinde kullanılmasını sağlayabilirsek... Bakın, bir örnek verdim size, 1 kilogram zeytin yaprağındaki etken madde olan "oleuropein"ın değeri 847 bin euro, 1 kilogramı. Bunu üretmek çok kolay, sadece bunun AR-GE'si yapıp endüstriyel üretime dönüştürülmesi gerekiyor.

Başka bir örnek daha vereyim ve ondan sonra bitireyim. "Kafeik asit fenetil ester" dediğimiz "CAPE" dediğimiz bir fenolik bileşik var; propoliste çok yüksek oranda var ve propolis onun için de çok faydalı ve mesela kanserde aktivitesi yüksek. İki gün önce Ankara Üniversitesinde biyokimya profesörü hocamızla yaptığımız bir çalışmada -kanser aktivitesiyle ilgili bir çalışma yapmıştık, yeni geldim, dün geldim yani şehir dışındaydım, kendisiyle detaylı görüşemedim- yüzde 80 aktivitesini gördük. Görmüş hocam, tespit etmişler, hücre deneyleri bitmiş, sonucunu benimle heyecanla paylaştı. Şimdi detayını da söyleyeceğim yani paylaşıcağız, kendisiyle görüşeceğiz. "CAPE" dediğimiz "kafeik asit fenetil ester" kanserde çok aktif bir madde. Bunu sentezleyebiliyorsunuz fakat sentezlediğiniz zaman bunun birçok toksisitesi var, bunu tespit edebiliyoruz. Fakat bizim 2 tane bitkimiz var Türkiye'de. Biraz önce Düzce Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Dekanı Hocamla oturduğumuzda sormuştum kendisine, yemekte sormuştum; "taksol" çalışıyorlarmış. Biliyorsunuz "taksol" bir kemoterapi ilacıdır. "Taksol"un senteziyle ilgili, fındık kabuğundan sentezlenmesiyle, saflaştırılmasıyla ilgili çalışma yaptığımızdan bahsetti "Yarım kaldı." dedi. Dedim ki: "Hocam, fındık yaprağının içindeki 'taksol' miktarı ne kadar? Yüzde kaç?" "1 tonda 3 gram falan." dedi yanlış hatırlamıyorsam. Yani 1 tonda 3 gramlık bir miktar aslında çok endüstriyel, sürdürülebilir değil, ticari değil. Neden? Çünkü zaten sentez kimyasının gelişmesinin sebebi de bundan kaynaklı, bitkilerde etken maddelerin bulunma oranları yüzdelerde, bindelerde fakat bakınız, Türkiye'de öyle mükemmel bitkilerimiz var ki bizim, içindeki bazı etken maddeler yüzde 20'lerde, 30'larda, 90'larda. Mesela bir örnek verdim "kafeik asit fenetil ester." Bir tanesi bizim bilimsel çalışmamız olduğu için söylemeyeceğim. Size bir tane örnek vereyim, narın kabuğunu biliyorsunuz. Narın kabuğunda "kafeik asit fenetil ester" miktarı çok yüksek oranlarda; yüzde 7, yüzde 8, yüzde 10 civarlarında. Biz narın kabuğunu ne yapıyoruz? Çöpe atıyoruz. Hâlbuki bunu biz ilaç etken maddesi noktasında saflaştırsak çok çok ticari. Niye? Çünkü "kafeik asit fenetil ester"ın 1 miligramı 150 euro civarında, 1 miligramı ki biz narın kabuğundan bunu yüzde 7, yüzde 10'larda temin edebiliyoruz.

Toparlayayım. Modern farmakolojide esas olan nedir? Standardizasyondur ve etken maddedir, saf etken maddedir. Biz, saf etken maddeyi ne yapıyoruz? Taşıyıcılarla ilaç hâline getiriyoruz. Orada da yine bitki çalışılıyor. Endüstriyel üretime geçtiğimiz anda işin içine sentez giriyor ve ondan dolayı da şu anda GETAT tarafından ve dünyadaki "homeopati" dediğimiz farklı tıbbi tedavi yöntemlerini temsil eden doktor arkadaşlarımız, bilim insanları tarafından modern tıp eleştiriliyor, özellikle farmakolojideki sentetik ilaçlar eleştiriliyor. Eleştirilmesinin sebebi aslında oradaki molekülün, etken maddenin ismi değil, onun bitkiden elde edilip bütün klinik çalışmaları bittikten sonra endüstriyel üretimde sentez yapılması, senteze geçilmesi, bitkiyi bırakıp sentezle devam etmemizden kaynaklanıyor. Evet, biz burada bitkileri "drog" şeklinde "ekstrakt" şeklinde, tıbbi olanları, aromatik olanları tespit edip bunları kullanabiliriz ama bir taraftan da Türkiye olarak bizim, mevcut, şu andaki bilimin, modern bilimin gelmiş olduğu seviyeden devam ederek, onun üzerine bina ederek ilaç etken maddelerinin saflaştırılmasını,

bitkilerden saflaştırılmasını yapmamız gerekiyor, bu konuya yatırım yapmamız gerekiyor, bu konuya önem vermemiz gerekiyor çünkü -zaten eleştirilen konu burada- bitkisel kaynaklı olduğu zaman canlı organizma kaynaklı oluyor ve molekülün kendisi de karbon yapısı insan bedenine uygun olduğu için, dünyadaki karbon 14 ile karbon 13-12 oranları ile bitkilerdeki moleküllerin oranları aynı olduğu için bu bir toksik etki yapmıyor veyahutt da toksisitesi normal, sentetik bir moleküle göre çok çok düşük olduğu için bizim aslında aradığımız, bitkilerden aradığımız, bitkilerde de fayda gördüğümüz konu da bu.

Nitekim bunu İbni Sina belli bir seviyeye getirmiş, sonra Avrupa, İbni Sina'nın getirmiş olduğu bu seviyeyi almış, Newton'un kütle ve kuvvet arasındaki ilişkiyi bulmasının neticesinde modern bilim oluşmaya başlamış. Bunun neticesinde de aslında biraz daha işin, bilimin ilerleme süreci modern tıp ve modern bilim şeklinde şu anda devam ediyor. Bizim bunu alıp mevcut değerlerimizle birlikte sentezleyip, birleştirip yolumuza devam etmemiz gerekiyor.

Bu noktada ben böyle düşünüyorum âcizane. Bu konuda da biz molekül saflaştırılması noktasında, ilaç etken maddesinin üretilmesi noktasında çalışma yapıyoruz. Bütün gayretlerimizi buna yoğunlaştırmış durumdayız. İnşallah Türkiye'nin yerel, endemik, tıbbi ve aromatik bitkilerinden bu gibi etken maddeleri saflaştırıp daha katma değerli ürünler üretebiliriz, geliştirebiliriz.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Sayın Kabukcuoğlu...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ben de çok teşekkür ederim.

Şimdi “Hangi madde toksik, hangi madde toksik değil?” diye başlayınca dedim herhâlde bir Dunning-Kruger fenomeni yaşayacağız. Neyse ki oradan gele gele geldik karbon 12, karbon 14'e ama zaten bunlar bilinen şeylerdi, bunların araştırılması da güzel bir şey.

Şimdi, günümüzde bilgi yılda ikiye katlıyor. 1970'lerde yedi yılda ikiye katlıyordu, 80'lerde beş yılda ikiye katlama başladı, şimdi her yıl ikiye katlıyor. Tabii ki İbni Sina bizim büyük bir değerimizdir, önem veririz, o vakit için çok parlak bir insanmış, ondan feyzalırız ama İbni Sina yerinde durur, bir de modern tıbbın gerçekleri var.

Şimdi, işte “Sentetik maddelerin hepsi kötüdür, sentetik olmayanlar iyidir ya da tabiatıta her şeyin bir çaresi vardır, beni gider araştırırım, bulurum.” demek biraz sıkıntılı iş gibi duruyor. İlaçların zaten büyük kısmı sentetik. Zaten çağımızda, hani, ona bakarsanız, işte arabaya binmeyelim, kaza olur, şu olur, yürüyerek gitmek en iyisi... Ama bu da böyle değil, mümkün değil. Aynı şekilde, işte ne bileyim ben, tarımda ilacın kullanılmasına karşı çıkıyor bazıları, bazıları gübrenin kullanılmasına karşı çıkıyor. Bunlar iyi hoş da bu insanları nasıl besleyeceksiniz? Yani bir de çağın gereği var, burada yapılması gerekenler var.

Şimdi, sentetik maddelerin hepsinin yerine organik madde koymak yeterli değil ve de her organik madde de zaten iyi demek değildir; insanı öldüren de baldıran otu. Hepsinin bir ihtiyacı var, bir gereği var. Organik kullanabiliyorsak kullanalım ama sentetik günah keçisi olup da “Organik maddeye yönelin, biz organik maddeyle toparlarız.” dersiniz bu da çok zor. Tabii ki bitkilerde vardır, önemli “ekstrakt”lar vardır, bunlar çıkarılsın; bunlara zaten kimsenin bir şey dediği yok. Şimdi, bu toplantıya her gelen konuşmacı da işin sonuna bir şey ekliyor “Biz bunu daha da ayırıştırırsak, daha üst seviyede götürürsek daha da iyi olur.” diyor. Tabii buna kimsenin bir şey diyeceği yok ama öyle gözüküyor, bizde bu tıbbi ve aromatik bitkiler daha çok bir emekleme döneminde. Bunlar geçtikten sonra, belli bir kapasite oluştuktan sonra, ben inanıyorum ki birileri de çıkacaktır, bunları bileşenlerine ayırıştıracaktır. Demin o sizin verdiğiniz zeytinyağında “800 bin küsur avro” dediğiniz... Onları da kazanacaktır. Bunlar biliniyor ama imkânlar böyle, devletin gücü böyle ve eldeki ham maddeler böyle. Zamanla onların üstesinden de geleceğiz.

Teşekkür ederim.

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UZMANI HEKİMLER DERNEĞİ TEMSİLCİSİ İBRAHİM ERKAYACAN – Hocam, bu konuda şöyle: Ben aslında bu konuya değinmek istemiyordum da biz yağlar üzerinde, aromatik yağlarla ilgili de çalışma yapıyoruz. Şimdi, tıbbi ve aromatik bitki noktasında evet, bizim, mevcut, mesela hocamın bahsettiği, çalıştığı ada çayı var, tıbbi ada çayı var. Ada çayının kendisi güzel, bu gıda olarak kullanılabilir, çay olarak keyif için kullanılabilir artı tıbbi olarak da kullanılabilir. Tıbbi noktada da baktığımız zaman ada çayının kendisi aslında toksik değil fakat içindeki bir etken madde toksik ve ada çayının türlerine baktığımız zaman da bu toksik maddelerin az olduğu var, çok olduğu var. Burada tıbbi olarak kullanılacak kısımlarda toksisitesinin az olduğu bitkiler tespit edilip, hatta onlar biraz daha teşvik edilerek, hatta bahsettiğiniz “her ilde bir bitki” noktasında baktığımız zaman bunların toksisitesi daha düşük olan, hatta tıbbi olarak kullanılabilir olacak olanlar tespit edilip bunun üzerinde çalışılırsa toksik miktarı azalır. Tabii “baldıran” dediniz ya oradaki konu, bizim konumuz şey değil yani etken madde bizim bahsettiğimiz. Etken maddenin de birçok bilimsel çalışmasının yapılması gerekiyor aktivitesiyle ilgili.

Bitkinin içindeki o “alkaloid”ler... Evet, bazı “alkaloid”ler vardır ki zehirdir, hepimiz biliyoruz. Bunlar izole edilip içindeki faydalı olan maddeler, ilaçta kullanabileceğimiz maddeler çok rahat saflaştırılarak alınabilir. Tabii burada konumuz bitkinin kendisi değil aslında, etken madde.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Bazen etken madde üzerinde çalışırsınız, bazen kendiniz bir şey sentezlersiniz, sentetik bir şey olur ama o daha da kıymetli olabilir. Yani işte “Organik olan iyidir, inorganik ya da sentetik olan kötüdür.” Bu biraz kaba bir yaklaşım. Ama hangisi işimize gelirse, hangisi faydalıysa o.

BAŞKAN – Buyurun.

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER BİRİM BAŞKANI DR. REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT - Sayın Başkan, bu zamana kadar da hiç konuşulmadı, ben bir konuya dikkat çekmek istiyorum.

Tamam, etken maddeler hep böyle bitkilerden elde ediliyor, daha materyalden elde ediliyor gibi bir yaklaşım var ama şu an dünyada “biyoreaktör”ler var, saflaştırılmış materyalleri “biyoreaktör”lerle çoğaltıyorlar. Biz de bir parça bu konuyu geriden takip ediyoruz gibi, ülkemizde “biyoreaktör” açan firmaların çoğu da yabancı firmalar maalesef. Ben bu konuya dikkat çekmek istedim.

Az önce bahsettiniz, ada çayındaki zehirli dediğiniz madde “alfa ve beta thujone”lar bunlar en iyi ıslah metotlarıyla... Mesela şu an ben de ada çayını çalıştığım için söylüyorum, benim elimde de yüzde 9-8 civarında “alfa thujone” içeren melez hatlarım var. Mesela şu anda tescilde bir tanesi.

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UZMANI HEKİMLER DERNEĞİ TEMSİLCİSİ İBRAHİM ERKAYACAN – “Kâfur” oranı da çok yüksek çıkıyor, yüzde 15’lerde çıkıyor genelde.

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER BİRİM BAŞKANI DR. REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT - Evet yani şu an benim hatlarımda çok sınırın üzerinde değil, FDA’ın şey yaptığı düzey yüzde 30 biliyorsunuz . “Drog” için yüzde 30’un altını yeterli görüyor FDA.

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UZMANI HEKİMLER DERNEĞİ TEMSİLCİSİ İBRAHİM ERKAYACAN – “Kâfur” oranının da 1,2’nin altında olması gerekiyor tıbbi olarak kullanılması için. Yüzde 15’lerde çıkıyor ada çayında, tıbbi ada çaylarında. Orada, Antalya bölgesinde ben bir tane ada çayı buldum. Onun “kâfur” oranının düşük olduğunu söylediler.

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER BİRİM BAŞKANI DR. REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT - Hatta Anadolu ada çayıdır o muhtemelen. Sizin bahsettiğiniz “salvia officinalis.” “Officinalis” “tıbbi” demek zaten Latince. Sizin dediğiniz “triloba” yani Anadolu ada çayında bu oran çıkıyor, evet.

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP UZMANI HEKİMLER DERNEĞİ TEMSİLCİSİ İBRAHİM ERKAYACAN – Evet, çok türü var onların, birkaç tane türü var.

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER BİRİM BAŞKANI DR. REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT - Yani ben “biyoreaktör” konusuna dikkat çekmek istedim Sayın Başkan. Hani, saflaştırılmış materyaller için sadece “drog” materyalden gitmeye gerek yok yani eğer biz “biyoreaktör” konusunu ülkemizde yaygınlaştırabilirsek az materyalden bunlar vasıtasıyla daha çok, daha kısa sürede etken madde elde etme şansımız olacaktır.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Başka soru var mı?

Evet, Sayın Erkayacan’a bilgileri için, özellikle örnekleri için de ayrıca teşekkür ediyoruz. Katma değerle. üretilen ürünlerin ülkemizde yetişmesinin katma değerle ülkemize daha da çok katkısı olacağı bir aşıkâr. Bunlar da güzel örneklerdi. İnşallah Komisyonumuzun raporunda da hem uzmanlarımızın verdiği öneriler hem sizlerin sahadaki bu tür önerileri inşallah yer alacak. Bir ufuk açma adına tekrar teşekkür ediyoruz.

Başka soru yoksa bugünkü oturumumuzu sonlandırıyoruz. Tüm katılımcılara teşekkür ediyoruz. Hayırlı günler diliyoruz.

Kapanma Saati: 15.58

